

**T.C.
ADNAN MENDERES ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
SOSYOLOJİ ANABİLİM DALI
2015-YL-026**

**DENETİMLİ SERBESTLİK SİSTEMİNDEKİ
REHABİLİTASYON HİZMETLERİNİN
HÜKÜMLÜLERİN YENİDEN SOSYALİZASYONU
SÜRECİNE ETKİLERİ: AYDIN ÖRNEĞİ**

**HAZIRLAYAN
Anıl ÇINAR**

**TEZ DANIŞMANI
Yrd. Doç. Dr. Şebnem ÖZKAN**

AYDIN-2015

T.C.
ADNAN MENDERES ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE
AYDIN

Sosyoloji Anabilim Dalı Yüksek Lisans Programı öğrencisi Anıl ÇINAR tarafından hazırlanan "Denetimli Serbestlik Sistemindeki Rehabilitasyon Hizmetlerinin Hükümlülerin Yeniden Sosyalizasyonu Sürecine Etkileri: Aydın Örneği" başlıklı tez, 11.06.2015 tarihinde yapılan savunma sonucunda aşağıda isimleri bulunan jüri üyelerince kabul edilmiştir.

Ünvanı, Adı Soyadı	Kurumu	İmzası
Başkan : Yrd. Doç. Dr. Şebnem ÖZKAN	ADÜ	.....
Üye : Yrd. Doç. Dr. Ayten CAN	ADÜ	.....
Üye : Yrd. Doç. Dr. Serdar ÜNAL	ADÜ	.....

Jüri üyeleri tarafından kabul edilen bu Yüksek Lisans Tezi, Enstitü Yönetim Kurulunun .....Sayılı kararıyla ..... tarihinde onaylanmıştır.

Prof. Dr. Recep TEKELİ
Enstitü Müdürü

T.C.
ADNAN MENDERES ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE
AYDIN

Bu tezde sunulan tüm bilgi ve sonuçların, bilimsel yöntemlerle yürütülen gerçek deney ve gözlemler çerçevesinde tarafımdan elde edildiğini, çalışmada bana ait olmayan tüm veri, düşünce, sonuç ve bilgilere bilimsel etik kuralların gereği olarak eksiksiz şekilde uygun atıf yaptığımı ve kaynak göstererek belirttiğimi beyan ederim.

...../...../2015

Anıl ÇINAR

ÖZET

DENETİMLİ SERBESTLİK SİSTEMİNDEKİ REHABİLİTASYON HİZMETLERİNİN HÜKÜMLÜLERİN YENİDEN SOSYALİZASYONU SÜRECİNE ETKİLERİ: AYDIN ÖRNEĞİ

Anıl ÇINAR

Yüksek Lisans Tezi, Sosyoloji Anabilim Dalı
Tez Danışmanı: Yrd. Doç. Dr. Şebnem ÖZKAN
2015, 129 sayfa

Bu çalışmada denetimli serbestlik sistemindeki hükümlünün toplumla bütünleşme sürecindeki temel/öncelikli gereksinimlerinin neler olduğunun, denetimli serbestlik sisteminin hükümlüler için ne ifade ettiğinin, belli rehabilitasyon hizmetlerinin hükümlülerin yeniden sosyalizasyon sürecini ne şekilde etkilediğinin belirlenmesi ve bulgular ışığında sistemin katkılarının arttırılabilmesi için öneriler geliştirilmesi amaçlanmıştır. Araştırma grubunu, Aydın Denetimli Serbestlik Müdürlüğünde haklarında denetimli serbestlik hükmü verilmiş 185 kişi oluşturmuştur. Araştırmada, nitel bir sorgulama ve bakış açısından hareketle veri toplama aracı olarak derinlemesine görüşme tekniği kullanılmıştır. Araştırma verileri, haklarında denetimli serbestlik hükmü verilmiş 185 hükümlü ile görüşülerek elde edilmiştir. Araştırma sonucunda, denetimli serbestlik sistemindeki rehabilitasyon hizmetlerinin hükümlülerin yeniden sosyalizasyonu sürecinde etkili olduğu görülmüştür.

ANAHTAR KELİMELER: Denetimli Serbestlik, Hükümlü, Rehabilitasyon, Yeniden Sosyalizasyon.

ABSTRACT

EFFECTS OF REHABILITATION SERVICES IN PROBATION SYSTEM ON THE RESOCIALIZATION PROCESS OF OFFENDERS: SAMPLE AYDIN

Anıl ÇINAR

M.sc. Thesis, at Sociology

Supervisor: Yrd. Doç. Dr. Şebnem ÖZKAN

The study aims to determine what are the priority based needs for a probation offender's integration process with community, what probation system means for the offenders and how certain rehabilitation services effects the socialization process of an offenders, and to submit suggestions in the light of associated findings for improving the contributions of the probation system upon the factors questioned above. Participants have been selected from Aydın Probation Offices where they have been adjudged with probation. In the study, in-depth interview technique has been used as data collection on the basis of a qualitative inquiry and perspective. Research data has been obtained from 185 interviewers adjudged with probation. Research findings indicate that the rehabilitation services in probation system are effective on the resocialization process of probation offenders.

KEYWORDS: Probation, Offender, Rehabilitation, Resocialization

ÖNSÖZ

Yüksek lisans dönemimde ve bu çalışmanın hazırlanması sürecinde önerilerini benden esirgemeyen, tez danışmanlığımı üstlenen değerli hocam Sayın Yrd. Doç. Dr. Şebnem Özkan'a teşekkür ederim.

Yüksek lisans öğrenimim boyunca ve bu çalışmanın hazırlanması süresince fikirlerini, önerilerini, yardımlarını benden esirgemeyen bana destek olan değerli hocam Sayın Yrd. Doç. Dr. Emin Yiğit'e teşekkürü bir borç bilirim.

Litvanya'daki öğrenimim sırasında bu çalışmanın hazırlanması sürecinde önerilerini, yardımlarını benden esirgemeyen Mykolas Romeris Üniversitesindeki hocam sayın Dr. Dmitrij Usik'e teşekkür ederim.

Alan çalışması sırasında gösterdikleri yardımlar, kolaylıklar ve konukseverlik için Aydın Denetimli Serbestlik Müdürlüğünde çalışan başta Psikolog Burak Tekelioğlu'na, Sosyolog Bilgen Yolal'a, Sosyolog Mehmet Emin İvgin'e, Öğretmen Mehmet Genç'e, Psikolog Görkem Çakır'a ve tüm personele teşekkürlerimi sunarım.

Her zaman ve her konuda desteğini benden esirgemeyen değerli aileme sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

Anıl ÇINAR

İÇİNDEKİLER

KABUL VE ONAY SAYFASI.....	iii
BİLİMSEL ETİK BİLDİRİM SAYFASI.....	v
ÖZET.....	vii
ABSTRACT.....	ix
ÖNSÖZ.....	xi
EKLER DİZİNİ.....	xv
GİRİŞ.....	1
1. ARAŞTIRMAYA İLİŞKİN AÇIKLAMALAR	5
1.1. Araştırmanın Konusu.....	5
1.2. Araştırmanın Amacı.....	5
1.3. Araştırmanın Önemi.....	6
1.4. Araştırmanın Soruları.....	7
1.5. Araştırmanın Yöntemi ve Tekniği.....	9
1.6. Araştırmanın Alanı ve Katılımcılar	10
2. DENETİMLİ SERBESTLİK SİSTEMİ.....	12
2.1. Denetimli Serbestlik Kavramı.....	12
2.2. Denetimli Serbestlik Sisteminin Tarihsel Gelişimi.....	13
2.3. Türkiye’de Denetimli Serbestlik Sistemi.....	19
2.4. Denetimli Serbestlik Sistemindeki Rehabilitasyon Hizmetleri.....	47
3. ARAŞTIRMANIN KAVRAMSAL VE KURAMSAL ÇERÇEVESİ.....	53
3.1. Yeniden Sosyalleşme Sürecinde Önemli Kavramlar.....	53
3.1.1. Aileyle İletişim.....	54
3.1.2. Toplumsal Uyum.....	55
3.1.3. Davranış Değişikliği.....	56
3.1.4. Sorumluluk Bilinci.....	56

3.1.5. Gelecek Beklentisi.....	57
3.2. Rehabilitasyon Modelleri.....	57
3.2.1. İyi Yaşamlar Modeli.....	58
3.2.2. Risk-İhtiyaç-Uygunluk Modeli.....	61
3.3. Nötrleştirme Teknikleri.....	64
4. ARAŞTIRMA BULGULARI.....	68
4.1. Rehabilitasyon Hizmetlerinin Hükümlülere Etkisi.....	68
4.2. Hükümlülerin Aileleriyle İletişimi.....	72
4.3. Hükümlülerin Topluma Uyumuna.....	75
4.4. Hükümlülerde Davranış Değişikliği.....	79
4.5. Hükümlülerde Sorumluluk Bilinci.....	82
4.6. Hükümlülerin Gelecek Beklentileri.....	83
TARTIŞMA VE SONUÇ.....	88
KAYNAKLAR.....	95
EKLER.....	101
ÖZGEÇMİŞ.....	127

EKLER DİZİNİ

Ek 1.1. Katılımcılara Ait Demografik Bilgiler.....	103
Ek 2.1. Görüşme Soruları.....	104
Ek 3.1. Aydın Denetimli Serbestlik Müdürlüğü 2014 Yılı Dosya İstatistiği.....	105
Ek 4.1. Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesinin Denetimli Serbestlik Kurallarına İlişkin cm/rec (2010) 1 Nolu Tavsiye Kararı.....	106

GİRİŞ

“Suç, yasal tanıma uygun, hukuka aykırı ve kusurlu bir hareket olarak tanımlanmaktadır” (Akt. Ereş, 2009: 89). Ülkemizde suç oranları, nüfus artış oranı değişkeninden bağımsız olarak artış göstermektedir. Bu da toplumda insanların objektif ve sübjektif olarak suç korkusunu giderek daha fazla yaşamalarına neden olmaktadır. Diğer taraftan, hukuk güvenliğini sağlamak ve ceza politikalarını düzenlemek devletlerin en önemli görevidir. Devletler, toplumu suça karşı korumayı amaçlamaktadır.

“Suç davranışının ve suçlu sayısının giderek artması ve insan davranışlarını anlamaya yönelik çalışma, araştırma ve bilgilerin yoğunluk kazanmasıyla dünyanın birçok ülkesinde ceza-adalet sisteminde belirli bir yapılandırılmaya gidilmiş; daha çağdaş, insan odaklı ve suç davranışının azaltılmasına yönelik çalışmalara hız verilmiştir” (Akt. Kale, 2009: 139). Bu çalışmalardaki ortak görüş kişiye en uygun cezanın; kişinin yeniden suç işleme olasılığını azaltıcı, mağdurun suç nedeniyle yaşadığı mağduriyeti giderici özellikleri olması gerektiği yönündedir.

Cezanın önemli bir amacı; suç işleyen kişinin suçlu davranışına tekrar yönelmesine engel olmaya çalışmaktır. Modern ceza anlayışına göre suça karşı verilecek cezanın amacı; suç teşkil eden davranışı gerçekleştiren kişinin yaptığı eylemin sorumluluğunu üstlenmesi ve verdiği zararı gidermesi için imkân sağlayıcıdır; kişinin topluma yeniden kazandırılması, yeteneklerinin geliştirilmesi, sosyal çevresine, ailesine, kendisine yararlı olabilmesi için seçenekler sunarak yeniden suç işlememesinin sağlanmasıdır. Modern ceza infaz anlayışı doğrultusunda yapılandırılan denetimli serbestlik sistemi ülkemizde de yürürlüktedir.

Denetimli serbestlik, suç işleyen kişinin ceza infaz kurumunda bulunarak toplumdan uzaklaşması yerine, toplum içerisinde belirli şartlar altında serbest bırakılarak denetlenmesi anlayışına dayanmaktadır (Yavuz, 2011). Denetimli serbestlik sistemi bu anlamda hapis ve benzeri yaptırım gruplarına alternatif olarak, hükümlünün toplumla bağlantısı kopmadan suçluluğun azaltılması yönünde çok önemli bir kurumdur. Aynı zamanda suçlulukla mücadele stratejilerinin en iyi şekilde yapılandırılmasına açıktır. Kurum mevzuat ve yetkileri

çerçevesinde uygun girişimlerle suçlulukla mücadelede önemli bir yol katedilebilir.

Denetimli serbestlik sisteminin amaçları; sınırları yasal bir çerçeveye belirlenmiş olan belirli kategorilerdeki suçlar için gerçekleştirilen uygulamalarla uygulanan sistemle, adli makamların kararları doğrultusunda suç işleyen kimsenin denetimini yürütmek, denetim altındaki hükümlüye gerekli sosyal ve psikolojik desteklerin sunulmasıyla rehabilite olmasını sağlamak, bu yolla topluma yeniden uyum sağlamasını kolaylaştırmak, mağdurun uğradığı zarar telafi edilerek mağduru korumak, sanığın yeniden suç işleme riskini azaltarak toplumu korumak, toplumun suçluya bakışının değişmesini sağlamaktır (Nursal, 2006). Denetimli serbestlik hizmetleri, soruşturma aşamasından infazın tamamlanma aşamasına kadar verilmektedir. Bu hizmetin bir parçası olan koruma ve yardım hizmetleri, infazın tamamlanmasından sonra da yapılmaktadır (Kamer, 2008).

Toplumumuzda önemli bir sorun olarak karşımıza çıkan suç olgusunu hükümlüler üzerinden değerlendirecek olursak, hükümlülerin yaptırımlarının infazı sonrasında bir şekilde hayatlarına devam edecekleri ortadadır. Bu noktada hükümlülerin topluma kazandırılması diğer bireyleri de yakından ilgilendirmektedir. Hükümlülerin gelecekteki yaşamlarını daha sorunsuz sürdürebilmeleri, suç davranışının toplumsal düzende diğer bireyler üzerinde fazlasıyla tehdit oluşturması ve artmasının toplum düzeni için bir tehlike olarak görülmesi gibi boyutlardan hareketle, hükümlünün bir kenara bırakılmaması, onların topluma kazandırılmaları gereklilik olarak kabul edilir.

Hükümlülere yönelik denetimli serbestlik uygulamaları hükümlüleri özgürlüğünden mahrum etmeden ve belli sınırlamalar ve yükümlülükler getirerek cezanın infaz edilmesidir. Hükümlülerin suça karışma nedenlerinin ortaya çıkarılarak bunların iyileştirilmesi ve böylece tekrar suça karışmalarının önlenmesi amacı taşır. Hapishanelerin yüksek maliyeti, suç tekrarını önlemedeki başarısızlıkları ve özgürlüğünden mahrum bırakmanın özellikle de bireyler açısından olumsuz sonuçları böyle bir alternatif sistemin oluşturulmasında etkili olmuştur (Adalet Bakanlığı Yayını, 2010). Denetimli serbestlik sistemindeki hizmetler hükümlülerin topluma uyum sağlamasına katkıda bulunacak faaliyetleri kapsamaktadır.

Denetimli serbestlik sistemindeki rehabilitasyon uygulamaları hükümlü için önemlidir. Hükümlülerin cezaevine girmeden, sosyal hayatlarından koparılmadan cezalarının infaz edilmesi, gelecekteki olası bir suç riskinden kaçınmalarına yardımcı olabilir. Hükümlü, başka bir suçlu bireyle tanışma ortamı yaratılmadan kendi dünyasında vicdan muhakemesi yapabilir ve kendisi için olumlu, farklı fikirlere yönlendirilebilir. Böylece hükümlünün suç işlemesinin önüne geçilebilir. Bu gibi seçeneklerin hükümlünün yeniden topluma kazandırılmasında önemli öğeler oluşturabileceği ifade edilebilir.

Tüm açıklamalardan hareketle, denetimli serbestlik kurumlarında uygulanan rehabilitasyon hizmetlerinin hükümlülerin yeniden sosyalizasyonu sürecine ne gibi katkılarının olduğunun hükümlülerin bakış açısı üzerinden irdelenmesi bu çalışmanın ana sorunsalını oluşturmaktadır. Bu temel problemden hareketle bu çalışmada, denetimli serbestlik sistemindeki rehabilitasyon hizmetleri doğrultusunda hükümlülerin yeniden sosyalizasyon sürecinde davranış değişiklikleri gösterip göstermediğini, aileleri ve yakın çevreleriyle daha olumlu iletişim kurup kurmadıklarını, topluma uyum sağlayıp sağlamadıklarını, sorumluluk bilinci oluşturup oluşturmadığını ve geleceğe yönelik beklentilerinde olumlu yönde değişikliklerin olup olmadığını değerlendirmek amaçlanmaktadır.

Günümüz toplum düzeni ve refahı için hükümlülerin yeniden sosyalizasyonu süreci büyük önem teşkil etmektedir. Bu noktada, hükümlülerin topluma kazandırılmasını amaçlayan denetimli serbestlik sistemindeki rehabilitasyon hizmetlerine yönelik bakış açısının hükümlüler tarafından ortaya konulması, hükümlüler için yapılması gerekenlerin neler olduğunun tespit edilerek onlara yardımcı olunması açısından bu çalışma önemlidir. Ayrıca bu çalışma, bu alanda yapılacak çalışmalara ve literatüre katkı sağlamak yönünden önemlidir.

Çalışma beş bölümden oluşmaktadır. Çalışmanın genel açıklamalarının yapıldığı giriş kısmından sonraki birinci bölümde araştırmanın konusunun ne olduğu, araştırmanın amacı, önemi, soruları, araştırmanın alanı ve katılımcıları, araştırmanın yöntemi ve tekniği yer almaktadır.

Araştırmanın ikinci bölümünde denetimli serbestlik sistemi; denetimli serbestlik kavramı, denetimli serbestlik sisteminin tarihsel gelişimi, Türkiye’de denetimli serbestlik sistemi ve denetimli serbestlik sistemindeki rehabilitasyon hizmetleri ile ilgili açıklamalara yer verilmektedir.

Araştırmanın üçüncü bölümünde, konuyla ilgili kavramsal ve kuramsal çerçeveye yer verilmiştir. Bu bölüm kendi içinde üç kısma ayrılmaktadır. İlk kısımda, çalışmada yer alan kavramların tanımına yer verilmiştir. İkinci kısımda çalışmanın teorik temelleri rehabilitasyon modelleri anlatılmaktadır. Üçüncü kısımda, nötrleştirme teknikleri ele alınmaktadır.

Araştırmanın dördüncü bölümünde belirlenen temalar doğrultusunda alan çalışmasından elde edilen verilerin analizi yapılmaktadır.

Son bölümde araştırmanın tartışma ve sonuç kısmı yer almaktadır.

1. ARAŞTIRMAYA İLİŞKİN AÇIKLAMALAR

1.1. Araştırmanın Konusu

İnsanlık tarihi boyunca suç davranışına karşılık olan cezaların değişen toplumsal koşullara paralel olarak farklılaşmasına ihtiyaç duyulmuştur. Cezaların amaçları ve nitelikleri üzerinde tartışmalar günümüze kadar süregelmiştir ve daha insani yaptırımlar uygulanması arayışına gidilmiştir. Bu arayış sonucu denetimli serbestlik sistemi ortaya çıkmış ve ceza adalet sisteminde yerini almıştır.

Denetimli serbestlik sistemi, suçlunun hapis cezası alması yerine cezasını dışarıda çekmesini sağlayan insanı ve toplumu ön planda tutan bir uygulamadır. Bu uygulama ile suçlu cezaevi ortamında bulunmadan, toplumdan kopmadan kendi yaşantısına devam ederek denetim altında tutulmaktadır. Bu sistemde suçlunun iyileştirilmesi ve topluma kazandırılması amaçlanmıştır.

Denetimli serbestlik sisteminde kişi toplum içinde belli yükümlülükleri yerine getirerek cezasını çekmektedir. Kişiye toplum içinde kalarak kendini düzeltme fırsatı verilmiştir. Bu sayede kişinin yeniden suç işlememesi, kurallara uygun davranması ve topluma uyumu sağlanmaya çalışılır. Suçlunun çevresine ve topluma uyum sağlamasına, sorumluluklarının farkına varmasına ve onları yerine getirmesine yardımcı olmak amacıyla rehberlik hizmetleri yapılır. Rehberlik hizmetleri hükümlünün rehabilite edilmesini ve iyileşerek topluma kazandırılmasını sağlamaya yönelik tüm faaliyetlerdir. Denetimli serbestlik sisteminde uygulanan rehabilitasyon hizmetleri hükümlünün yeniden topluma kazandırılmasında önemli bir yer teşkil etmektedir.

Buradan hareketle çalışmanın konusu, denetimli serbestlik sistemindeki rehabilitasyon hizmetlerinin hükümlülerin yeniden sosyalizasyonu sürecine etkilerinin incelenmesi; Aydın örneğidir. Çalışma, denetimli serbestlik sistemindeki rehabilitasyon hizmetlerinin hükümlülerin yeniden sosyalizasyon sürecine etkilerinin değerlendirilmesini ve bu konuda hükümlülerin görüşlerini kapsamaktadır.

1.2. Araştırmanın Amacı

Denetimli serbestliğin amacı, suçlu kişinin cezaevinin olumsuz şartlarından etkilenmeden toplum içerisinde belirli yükümlülükleri yerine getirerek

cezasını çekmesi ve denetim altında tutulmasını, bu süreçte uygulanan rehabilitasyon faaliyetleriyle kişinin yeniden topluma kazandırılmasını sağlamaktır.

Denetimli serbestlik sisteminin amaçları doğrultusunda bu çalışmanın amacı, hükümlünün toplumla bütünleşme sürecinde denetimli serbestliğin hükümlüler için ne ifade ettiğinin, sistem içerisinde uygulanan rehabilitasyon hizmetlerinin hükümlülerin yeniden sosyalizasyon sürecini ne şekilde etkilediğini ortaya koymaktır.

Ayrıca bu çalışmada, rehabilitasyon hizmetlerinin hükümlülerin yeniden sosyalizasyonu sürecinde, aileleriyle iletişimleri, toplumla uyumlarının sağlanması, davranış değişikliği ve sorumluluk bilinci oluşturmalarıyla, geleceğe yönelik beklentileri üzerindeki etkisini ortaya koymak amaçlanmaktadır.

1.3. Araştırmanın Önemi

Ceza adalet sisteminde alternatif bir yaptırım olan denetimli serbestlik, hükümlünün rehabilite edilmesini esas olarak oluşturulmuş bir sistemdir. Toplum düzeninin korunması ve toplumun güvenliği için hükümlülerin iyileştirilmesi ve topluma kazandırılması gereklidir. Hükümlülerin toplumsal düzende suç davranışını tekrarlaması, bireyler ve toplum üzerinde tehlikeli görülmesi sonucu hükümlülerin iyileştirilmesi ve yeniden topluma kazandırılması gereklilik olmuştur.

Bu noktada; hükümlülerin topluma kazandırılmasını amaçlayan denetimli serbestlik sisteminde uygulanan rehabilitasyon hizmetlerinin hükümlülerin yeniden sosyalizasyon sürecine ne şekilde etkili olduğunun hükümlülerin görüşleri üzerinden ortaya konulması, bu süreçle ilgili geri bildirim alınması, hükümlülere yönelik rehabilitasyon hizmetlerinin değerlendirilerek yapılması gerekenlerin tespit edilmesine yardımcı olunması açısından bu çalışma önemlidir.

Rehabilitasyon hizmetlerinin hükümlüler üzerindeki etkisinin araştırılmasının, hükümlüye yapılacak rehabilitasyon programının planlanmasında ve bu kişilerin durumlarını değerlendirilmesi aşamasında önemli bir veri sunacağı düşünülmektedir. Ayrıca bu çalışma, kısa sürede hızla değişen ve gelişen denetimli serbestlik sistemindeki hizmetlerle ilgili bu alanda yapılacak çalışmalara katkı sağlamak adına önemlidir.

1.4. Araştırmanın Soruları

Tarihin her döneminde toplumsal bir sorun olan suç olgusuna farklı toplumlarda değişik yaptırımlar uygulanmıştır. Sosyal değişimler ve gelişmelerin etkisi, ceza infaz sisteminde insani yaklaşımların gerekliliğini ortaya koymuştur. Bu gerekliliğin bir sonucu olarak kurulan denetimli serbestlik sistemi ceza infaz sistemine yeni bir boyut kazandırmıştır.

Denetimli serbestlik sistemi, hükümlünün infaz aşamasından başlayarak infaz sonrası sürecini de kapsar. Denetimli serbestliği tek başına bir infaz yöntemi olarak görmemek gerekir. Bu sistemde hükümlünün infazı gerçekleştirilir ve aynı zamanda hükümlünün rehabilite edilmesi sağlanmaya çalışılır. Bu konuda rehabilitasyon hizmetleri uygulanmaktadır. Bu hizmetler hükümlüyü iyileştirmeye yönelik uygulanan programlardan oluşur.

Bu noktadan hareketle, denetimli serbestlik kurumlarında uygulanan rehabilitasyon hizmetlerinin hükümlülerin yeniden sosyalizasyonu sürecini ne şekilde etkilediğinin hükümlülerin görüşleri üzerinden irdelenmesi bu çalışmanın ana sorunsalını oluşturmaktadır. Bu temelde çalışmanın soruları şöyle sıralanabilir:

1. Rehabilitasyon hizmetlerinin hükümlüler üzerindeki etkisine ilişkin sorular:

-Denetimli serbestlik sistemi hükümlü için ne ifade ediyor?

-Denetimli serbestlik sistemindeki rehabilitasyon hizmetleri hükümlü için ne ifade ediyor?

-Rehabilitasyon hizmetleri hükümlüyü nasıl etkiledi, hükümlüye neler kazandırdı?

2. Yeniden sosyalizasyon sürecinde denetimli serbestlik sistemindeki rehabilitasyon hizmetleri sonrası hükümlünün ailesi ve yakın sosyal çevresi ile daha uyumlu ve olumlu bir iletişim kurması beklenir. Hükümlülerin aileleriyle iletişimi ile ilgili sorular:

-Hükümlünün aile ile iletişimi, uyumu nasıldır?

-Aile ve yakın çevresi bu süreçten önce ve sonra hükümlüye destek oluyor mu?

-Ailenin hükümlüden beklentisi var mı? Hükümlü varsa bu beklentileri karşılayabiliyor mu?

-Ailenin hükümlüye karşı bu süreç öncesindeki ve sonrasındaki davranışlarında bir değişiklik oldu mu?

-Hükümlünün rehabilitasyon hizmetleri sonrası ailesine karşı davranışlarında bir değişiklik oldu mu? Bunlar nelerdir?

3. Rehabilitasyon hizmetlerinin hükümlünün yeniden sosyalizasyonu sürecinde topluma uyum sağlamasında yardımcı olması ve hükümlünün topluma uyumunu sağlamada etkili bir faktör olması beklenir. Hükümlünün topluma uyumuna ilişkin sorular:

-Rehabilitasyon hizmetleri topluma uyum sürecinde hükümlüye yardımcı oluyor mu?

-Rehabilitasyon hizmetleri hükümlünün topluma uyumunu kolaylaştırıyor mu?

-Hükümlü topluma uyum sağlamada güçlük yaşıyor mu?

-Hükümlünün topluma uyum sağlama sürecinde yaşadığı sorunlar var mı? Varsa bunlar nelerdir?

4. Denetimli serbestlik sisteminde standartlaştırılmış/geliştirilmiş belli programlara katılan hükümlünün öz denetim sağlama, norm ihlal davranışlarından kaçınma vb. özellikler yönünden olumlu davranış değişiklikleri göstermeleri beklenir. Hükümlünün davranış değişikliğine ilişkin sorular:

-Hükümlü bu süreçte olumsuz yöndeki davranışlarını değiştirmeyi düşündü mü?

-Rehabilitasyon hizmetleri hükümlülerin davranışlarında bir farklılık yarattı mı?

-Rehabilitasyon hizmetleri hükümlülerin davranışlarını değiştirmesinde nasıl etkili oldu?

5. Rehabilitasyon hizmetlerinin, hükümlünün yeniden sosyalizasyonu sürecinde kendine düşen ve çevresi ile ilgili sorumluluklarının farkında olması, onun bu farkındalığı kazanması, olumlu davranış değişiklikleri göstermesi konusunda etkili bir faktör olması beklenir. Hükümlülerin sorumluluk bilincine ilişkin sorular:

-Hükümlü toplum içerisinde sorumluluklarının farkında mıdır?

-Rehabilitasyon hizmetleri hükümlünün sorumluluklarının farkında olmasında nasıl etkilidir?

6. Rehabilitasyon hizmetlerinden etkin bir şekilde yararlanan hükümlülerin geleceğe yönelik beklentilerinin olumlu yönde değişmesi beklenir. Hükümlülerin geleceğe yönelik beklentilerine ilişkin sorular:

-Hükümlünün bu süreçten önce ve sonra geleceğe yönelik beklentileri nelerdir?

-Hükümlünün bu süreçte beklentilerinde bir değişiklik oldu mu?

-Rehabilitasyon hizmetleri hükümlülerin geleceğe yönelik beklentilerinde etkili midir?

1.5. Araştırmanın Yöntemi ve Tekniği

Hükümlünün toplumla bütünleşme sürecindeki temel/öncelikli gereksinimlerinin neler olduğunun ve denetimli serbestlik sistemindeki rehabilitasyon hizmetlerinin hükümlülerin yeniden sosyalizasyon sürecini ne şekilde etkilediğinin belirlenmesi, bulgular ışığında sistemin olumlu katkılarının arttırılabilmesi için öneriler geliştirilmesini amaçlayan bu çalışma, nitel veri toplama ve analiz tekniklerinin kullanıldığı bir araştırmadır.

Yıldırım ve Şimşek (2005:39) “nitel araştırmayı, gözlem, görüşme ve doküman analizi gibi nitel veri toplama yöntemlerinin kullanıldığı, algıların ve olayların gerçekçi ve bütüncül bir biçimde ortaya konmasına yönelik nitel bir sürecin izlendiği araştırma olarak tanımlamaktadır.”

Nitel teknikler, insanların durumlara, olaylara, kişilere ilişkin düşüncelerine ulaşmamıza yardımcı olan bir tekniktir. Nitel araştırmalarda sık kullanılan veri toplama tekniği olan derinlemesine görüşme, görüşülen kişilere kendilerini rahat ifade edebilme fırsatı verdiği gibi, araştırmacıya da görüşme yaptığı kişilerin düşüncelerine ulaşma, bakış açılarını, içinde buldukları durumu kişinin kendi ifadelerinin yardımıyla derinlemesine anlama imkânı sunar.

İlgili çalışmada nitel bir sorgulama ve bakış açısından hareketle derinlemesine görüşme tekniği kullanılmıştır. Derinlemesine görüşmede araştırılan konu ile ilgili bire bir görüşülerek kişilerden ayrıntılı bilgi alınabilir. Bu nitel teknik, kişinin araştırılan konuya ilişkin yaşamış olduğu tecrübeleri ortaya çıkarmak için kullanılabilir. Bu teknik sayesinde başka şekilde elde edilmesi mümkün olmayan verilere ulaşılması mümkün olabilir. Çalışmanın amaçları doğrultusunda hükümlülerin görüşlerine yönelik bilgi elde edilmeye çalışıldığı için nitel araştırma yöntemi çalışma için uygun görülmüştür.

Bu çalışmada, incelenen konunun içeriğine uygun olarak temalar saptanmıştır. Bu temalar çerçevesinde derinlemesine görüşme tekniği kullanılarak elde edilen veriler, betimsel analiz yöntemine uygun şekilde analiz edilmiştir. Araştırmanın konusuna uygun bir şekilde oluşturulan ana temalar aşağdaki gibi şekillenmiştir:

-Rehabilitasyon Hizmetlerinin Hükümlülere Etkisi

-Hükümlülerin Aileleriyle İletişimi

-Hükümlülerin Topluma Uyumu

-Hükümlülerde Davranış Değişikliği

-Hükümlülerde Sorumluluk Bilinci

-Hükümlülerin Gelecek Beklentileri

1.6. Araştırmanın Alanı ve Katılımcılar

Bir alan araştırmasına dayanan bu çalışma, araştırma alanı olarak belirlenen Aydın Denetimli Serbestlik Müdürlüğünde haklarında denetimli

serbestlik hükmü verilmiş hükümlülerin bulunması ve buna bağlı araştırma konusuna uygun bir kurum olduğu kabulüyle sınırlıdır.

Araştırmanın çalışma alanını, Aydın Denetimli Serbestlik Müdürlüğünde denetimli serbestlik hükmüne tabi olan hükümlüler kapsamaktadır. Araştırmanın katılımcılarını, Mart ve Mayıs ayları arasında denetimli serbestlik hükmüne tabi olan hükümlülerden görüşmeyi kabul eden 185 kişi oluşturmuştur. Katılımcılar arasında sadece denetimli serbestlik hükmü alan kişilerin dışında, bu süreçten önce cezaevinde bulunan hükümlüler de yer almaktadır. Araştırmanın alan çalışması, Adalet Bakanlığından gerekli izinlerin alınması sonrasında 03.03.2014-30.05.2014 tarihleri arasında gerçekleştirilmiştir.

Hükümlüler ile derinlemesine görüşme tekniği kullanılarak görüşülmüştür. Bu görüşmelerden elde edilen veriler görüşme sırasında ve sonrasında not alınmıştır. Görüşmelerde ses kayıt cihazı kullanılmamıştır. Görüşmeler, uzmanların odasında ve bazı zamanlarda grup çalışmalarının yapıldığı odada yapılmıştır. Alan çalışmasının yapıldığı tarihlerde kuruma gelen hükümlü sayısının fazla olması yer durumu göz önünde bulundurularak görüşme sürelerinin kısa tutulmasına neden olmuştur. Alan araştırmasının yapıldığı tarihlerde kuruma gelen dosya sayısının fazla olmasının nedeni; koşullu salıverilmesine bir yıl ve daha az süre kalan iyi halli hükümlülerin cezalarının koşullu salıverilme tarihine kadar olan kısmının denetimli serbestlik tedbiri uygulanmak suretiyle infazına karar verilmesidir.

Görüşmeler ortalama 20 dakika -30 dakika kadar sürmüştür. Görüşmeler, hükümlüler ile sohbet ortamı yaratılarak gerçekleştirilmeye çalışılmıştır. Görüşülen kişiler sorulara rahat tavırla cevap vermiştir. Bazı görüşmecilerle uzun görüşülmüştür. Bazı kişiler görüşmeden tedirgin olduğu için, bazı kişiler de sıkıldığı için kısa cevaplar vermeyi tercih etmiştir.

Görüşmeye katılan hükümlülere, çalışma içerisinde kendilerinin isimlerinin kesinlikle kullanılmayacağı, kimliklerini ortaya çıkaracak açıklamalarda bulunulmayacağı konusunda güven verilmeye çalışılmıştır. Gönüllülük esasına dayalı olarak çalışmaya katılan hükümlüler G1'den başlayarak G185'e kadar kodlanmıştır. Katılımcılara ait demografik bilgiler Ek 1' de belirtilmiştir.

2. DENETİMLİ SERBESTLİK SİSTEMİ

2.1. Denetimli Serbestlik Kavramı

“Denetimli Serbestlik kavramı, Denetimli Serbestlik ve Yardım Merkezleri ile Koruma Kurulları Yönetmeliğinde; *Mahkemece belirtilen koşullar ve süre içinde, denetim ve denetleme planı doğrultusunda şüpheli, sanık veya hükümlünün topluma bütünleşmesi açısından ihtiyaç duyduğu her türlü hizmet, program ve kaynakların sağlandığı toplum temelli bir uygulama, olarak tanımlanmaktadır*” (Akt. Kale, 2009: 4).

Denetimli serbestlik kavramının farklı ülkelerdeki uygulamalara göre değişik şekilde tanımları olabilir. Farklı birçok ülkede kabul edilen anlamıyla tanımlanır; denetimli serbestlik, bir ceza infaz yöntemidir. “Amerikan Baro Birliği’nin belirttiğine göre, denetimli serbestlik: Hapiste olmayı içermeyen, bazı şartları üzerine yükleyen, hükümlü eğer şartları yerine getirmeyip kanuna aykırı hareket ederse hükümet memurları tarafından tekrar hüküm vermeyi saklı tutan bir kanundur” (Akt. Yurtseven, 2008: 6). Denetimli serbestlik, hapis dışı tedbirlerin infazını gerçekleştiren; hapis cezasının infazı sırasında yükümlülük belirlenerek koşullu salıverilen kişilerin denetimini yapan bir sistemdir. Hükümlü eğer yükümlüklerini yerine getirmezse, kanuna uymazsa mahkeme tarafından tekrar hüküm verilebilir (Kamer, 2008).

“Avrupa Denetimli Serbestlik Kurallarına göre denetimli serbestlik; suç işleyen kimseler hakkında kanun ile düzenlenerek hükmedilebilen toplum cezaları ve tedbirlerinin uygulanması sürecinde, toplum güvenliğine katkıda bulunmak amacıyla öngörülen; gözetim, rehberlik ve sosyal yardımı da içeren belirli yükümlülükler ve faaliyetlerdir” (Yavuz, 2011: 8).

Türk hukuk sisteminde denetimli serbestlik; kişinin işlediği bir suçun cezasını mahkeme kararıyla cezaevine girmeden, ailesinden ve sosyal hayatından koparılmadan cezasını toplum içerisinde gözetim ve denetim altında çekmesini ifade eder. Bu noktada denetimli serbestlik hapis cezası yerine, alternatif bir ceza infaz sistemidir. Bu alternatif sistem içerisinde hükümlüler şarta bağlı olarak serbest bırakılmakta ve hükümlülerin bir takım yükümlülükleri yerine getirmeleri gerekmektedir (Usta, 2005). Denetimli serbestlik ceza adalet sisteminde bir

yaptırımıdır, aynı zamanda bir iyileştirmedir. Denetimli serbestlikte, kişinin rehabilitasyonu ve topluma kazandırılması önceliklidir.

Denetimli serbestlik, suçluyu toplum içinde takip eden; suçlunun sorunlarının çözümüne yardımcı olan ve rehabilitasyonunu amaçlayan kanuni dayanakları olan bir uygulamadır. Denetimli serbestlik, bir suçlunun rehabilite edilmesi ve topluma rehabilite edilmiş bir şekilde yeniden kazandırılmasına katkıda bulunacak bütün faaliyetleri kapsar. Bu sayede denetimli serbestlik suç oranlarının azalmasına yardımcı ve daha güvenli bir toplumu sağlayıcı sosyal ve cezai politikanın bir parçası olarak görülür (Usta ve Öztürk, 2010).

2.2. Denetimli Serbestlik Sisteminin Tarihsel Gelişimi

Tarihi süreç içerisinde, ceza hukuku alanında insana değer veren düşüncenin etkinlik kazanması nedeniyle; hapis cezalarının her zaman iyi sonuç vermediği, hükümlünün toplumla bütünleşmesini gerçekleştirmede yeterli etkiyi yapmadığı, infaz rejimlerinde hükümlünün iyileştirilmesini ve topluma yeniden kazandırılmasına imkân sağlayacak değişiklikler yapılması gerektiği görüşleri ortaya çıkmıştır. Gelinen noktada, kısa ve uzun süreli hürriyeti bağlayıcı cezaların kötü etkilerinin ortadan kaldırılması için yapılan kriminolojik araştırmalarda, hükümlünün kişiliğine bilimsel yöntemlerle yaklaşılması, uygulamalarda değişiklikler yapılması gerektiği düşünceleri büyük önem kazanmıştır (Bayraktar, 2007:3).

Çağdaş infaz anlayışında, mahkûmların ıslah edilmesi ve rehabilitasyonu ile suçluların topluma kazandırılmasını amaçlayan infaz kurumlarının oluşturulması gerekir. “Çağdaş ceza hukuku anlayışında suçlunun iyileştirilmesi ve topluma yeniden uyumunun sağlanması, suçlunun insani yöntemlerle cezasını çekmesi faaliyetinin en önemli kısmını teşkil etmektedir” (Bayraktar, 2007:7). “Suçluların rehabilitasyonu ile ceza ve tedbirlerin bireyselleştirilmesi yolundaki etkili sistemlerden birisi, günümüzde uygulama alanı oldukça genişletilmiş bulunan denetimli serbestlik sistemidir” (Bayraktar, 2007:8).

Denetimli serbestlik ilk olarak Amerika ve İngiltere’de ortaya çıkmış ve sonrasında Avrupa ülkelerinde, Fransa, İtalya, Çek Cumhuriyeti gibi diğer ülkelerde de görülmeye başlamıştır. Mahkeme kararıyla hükmedilen hapis dışı

ceza ve tedbirleri infaz etmek, bu yaptırımlara hükmedilen kişiler ile şartlı tahliye edilen kişileri toplum içinde denetlemek, bu yolla toplumu korumak ve ceza adalet sistemine yardımcı olmak amacıyla bu ülkelerde Denetimli Serbestlik ve Yardım Merkezleri kurulmuştur (Kale, 2009).

Amerika’da denetimli serbestliğin ortaya çıkışından sonra çocuk ve yetişkin denetimli serbestlik kanunları kabul edilmiştir. “Amerika’da eyalet hukuku ve federal hukuk kuralları, bir suçlu hakkında denetimli serbestliğin uygulanıp uygulanmayacağına karar verme konusunda hâkimlere geniş takdir hakkı vermektedir” (Sözüçok, 2009: 8).

Denetimli serbestlik süreci birbirini izleyen; hüküm öncesi raporun hazırlanması ve sunulması, hükmün ertelenerek failin ceza kurumu yerine toplum içinde tutulması, denetimli serbestlik altında bulunan kişinin uzman tarafından denetlenmesi aşamalarından oluşur (Sözüçok, 2009). Çocuk denetimli serbestlik kanunları yürürlüğe girmiştir. Suçlular elektronik izlenmeye başlamıştır.

İngiltere’de denetimli serbestliğin amaçları; toplumu koruma, tekrar suç işlemeyi azaltma, suçluya toplumda uygun ceza verilmesi, suçun mağdur ve toplum üzerindeki etkisi hakkında suçluya farkındalık sağlama, suçluların rehabilitasyonu olarak belirtilmektedir (Yurtseven, 2008). “Tutuklu kişinin durumunun tespiti için hâkim ve savcılara bilgi toplamak, hafif suçlulara danışmanlık hizmeti sağlanması, kamu kurumları ve özel bürolarda mahkumlara özel kişisel başarı programları geliştirilmesi, elektronik izlemenin uygulanması denetimli serbestlik servisinin görevlerindedir” (Yurtseven, 2008: 34).

İngiltere denetimli serbestlik hizmetlerinin temelini Hükümlü Değerlendirme Sistemi oluşturmaktadır. “Bu sistem 1998 yılında kullanılmaya başlanmış ve hükümlüleri yeniden suç işleme ve zarar verme risklerine göre sınıflandırarak hükümlünün yeniden suç işleme olasılığını belirlemek amacıyla kullanılmaya başlanmıştır” (Kamer, 2008: 5). Bu sistem, ayrıca hükümlünün kaydettiği gelişmeleri düzenli olarak değerlendirmekte ve bunun sonucunda denetim planında değişiklik yapabilmektedir (Kamer, 2008).

Denetimli serbestlik servisinin merkez ve taşra teşkilatında çok sayıda personel görev almaktadır. İngiltere’de uyuşturucu tedavisi ile ilgili denetimli serbestlik kararlarının denetimi ayrı bir birim tarafından yapılmaktadır. Hükümet

bu konuda kaynak ayırmaktadır. Amerika’da da denetimli serbestliğin uygulanmasında ilk olarak denetim görevlisi kolluk güçler olmuştur, sonrasında bu konuda uzman personel istihdam edilmiştir.

Almanya’da denetimli serbestlik servisinin görevleri; “duruşma öncesi aşamada mağdur ve suçlu arabuluculuğu, adli yardım, para cezasının ödenmemesinde hapis cezası yerine toplum hizmetidir” (Akt. Yurtseven, 2008:37).

Avusturya’daki denetimli serbestlik servisinin görevleri; “Cumhuriyet savcısının ya da hakimin yetkisi altında, yargılama öncesinden itibaren arabulma çalışması yapmak, duruşmanın sonuna kadar geçici denetimli serbestlik ve yardım, uyuşturucu madde bağlantılı suçlarda usul işlemlerinin geçici olarak ertelenmesidir” (Akt. Yurtseven, 2008: 36).

Belçika’da denetimli serbestlik servisinin görevleri; “yargılama öncesi aşamada arabuluculukta şartlı salıverilme, kararın açıklanmasının tehiri ya da infazın ertelenmesi, kısa süreli cezalarda hafta sonu ya da yarım günlük tutuklama ve uzun dönemli cezalarda yarı tutuklamadır” (Akt. Yurtseven, 2008: 36).

Avrupa’daki denetimli serbestlik kurumlarının ortak görevleri şunlardır:

Hüküm verme ve diğer kararlar konusunda yardımcı olmak için adli makamlara ve diğer makamlara nitelikli bilgi ve değerlendirmeler sunmak,

Kamu yaptırımı ve önlemlerini geliştirmek, organize etmek, denetlemek ve bunların etkili bir şekilde uygulanmasını sağlamak,

Suçlunun ceza adalet sistemiyle girdiği irtibatın herhangi bir aşamasında sosyal çalışma metotları temelinde pratik, mali, sosyal ve psikolojik yardım, bakım ve tahliye sonrası yardım hizmeti sağlamak,

Denetimli serbestlik hizmeti alan suçluyu kontrol etmek ve denetlemek, suçluları yargılamaktan kurtarmak için programlar geliştirmek,

Suçlunun kendi sorunlarını çözme konusunda kendi üzerindeki sorumluluğu vurgulamak, mümkün olan en geniş anlamda

suçluların özgüven ve öz disiplinini güçlendirerek ve edindikleri tecrübeleri uygulamada kullanabilmeleri için sosyal bağlamda kendilerini yeteneklerini geliştirerek yeniden suç işlemelerini önlemek,

Suçlunun kişisel vasıflarını ve sosyal kaynaklarını belirlemek ve geliştirmek, başarılı bir şekilde hayat düzeni kurmasına destek olmak ve olumlu bir hayat stratejisi oluşturup yasalara bağlı bir hayat sürmesi için ona rehberlik etmek,

Suçlular için faaliyet gösteren sosyal rehabilitasyon merkezlerinin çalışmalarını koordine etmek, denetimli serbestlik projelerinin planlanması ve idaresi ile kamu hizmeti cezasının işleyişini güçlendirici imkanlar konusunda hükümete bağlı kuruluşları sivil toplum kuruluşları çalışmalara dahil etmek,

Suçluların aileleriyle ilişkilerini sürdürüp ve geliştirmeleri, aynı zamanda sosyal entegrasyon konusundaki zorlukları yenebilmek için suçlu ailelerine yardım sağlamak, etkin anlaşmazlık çözümü ve ceza süreciyle ilgili riski azaltma yoluyla toplumu korumaktır (Akt. Kale, 2009: 18-19).

Denetimli serbestlik sisteminin ülkemizde tarihsel gelişimi incelendiğinde, bugünkü anlamda olmasa bile çeşitli uygulama amaçları açısından değerlendirildiğinde Tanzimat Dönemi ceza kanunnamelerine kadar dayandığı görülmektedir. Osmanlı Devletinde İslam Hukuku uygulanmaktadır. Ancak bazı suçlarda, suçun nitelik ve derecesine göre ceza belirlenir. Bu cezalar içinde hapis cezası ve başka cezalar da bulunmaktadır. Bunlar nefy cezası, zaptiye nezareti altında bulundurulmak cezası ve kalebentlik cezasıdır (Yavuz, 2011).

“Kalebentlik, bazı ağır suçlar için devletçe saptanan kalelerin birinde ömür boyu veya bir süre tutulma, hapis, daha hafif suçlar için devlet hapishanesinde hüküm giyilen süre boyunca tutulma cezasıdır” (Kale, 2009: 11). Nefi cezası suç işleyen kişinin bir süre bulunduğu beldeden başka bir beldeye gönderilmesidir. Bu süre hâkim tarafından belirlenir. Nefi cezasının suçun birden fazla olduğu, başkalarının da suça teşviki veya zararı olması durumunda başvurulması gerektiği belirtilmiştir (Yavuz, 2011). Osmanlı ceza kanunnamelerinde nefi; mahkûmun

devlet tarafından tayin edilen bir mahalleye gönderilerek orada üç aydan üç yıla kadar ikamet etmeye ve başka bir yere gidememesi şeklinde infaz edilen bir ceza ile zaptiye nezareti altında bulundurulmak cezasını içeren cezalardır (Yavuz, 2011).

Osmanlı Devletinde hapisanelerle ilgili düzenlemeler bulunmaktadır. Hapishanelerin kötü durumda olduğu ve gerekli tedbirlerin alınması konusunda öneriler sunulmuştur. Modern denetimli serbestlik uygulamalarında görülen hapsetmek yerine özgür bırakma, belirli bir yere gitmeme, devlet tarafından kontrol altına tutulma gibi özellikler bulunmakla birlikte, denetimli serbestliğin esasları olan, bir denetim görevlisi tarafından denetlenme ve bu kapsamda belirli yükümlülükler yerine getirme gibi özellikleri bulunmamaktadır (Yavuz, 2011).

Cumhuriyet Dönemi kanunlarına bakıldığında cezaların ertelenmesi kurumunun mevzuatta yer aldığı görülmektedir. Cezaların ertelenmesine ilişkin hükümlerin dışında cezanın infazının geri bırakılmasını içeren düzenlemelerde yer almıştır (Çolak ve Altun, 2006). Türk Ceza Kanunu'na ilişkin hükümet tasarılarında denetimli serbestlik kurumuna yer verildiği görülmektedir. "Hükümlülerin tahliyesi sonrasında toplumla bütünleşmelerini, bu çerçevede bir iş sahibi olabilmelerini veya işyeri açabilmek için kredi sağlayabilmeleri için, Ceza ve Tevkifevleri Genel Müdürlüğü bünyesinde "Tahliye Sonrası Koruma" adlı bir birim kurulmuştur" (Çolak ve Altun, 2006: 13).

Ülkemizde son dönemlerde Avrupa Birliği'ne uyum süreci çerçevesinde ceza infaz sisteminde yeni düzenlemeler yapılmıştır. "Birleşmiş Milletler Genel Kurulu'nun A/res/45/110 sayılı ve 2 Nisan 1991 sayılı Tavsiye Kararı ile Kabul Edilen Hapis Dışı Tedbirlere İlişkin BM Minimum Standart Kurallarında, hapis dışı tedbirler, bunların uygulanması, suçlunun gözetim ve rehabilitasyonu, halkın ve gönüllülerin katılımı gibi konular düzenlenmiştir" (Kale, 2009: 22). Bu tavsiye kararı aynı üye devletlere, hapis dışı ceza ve tedbirler düzenleyerek uygulamalarını, hapis cezalarının daha az uygulamasını tavsiye etmektedir (Kale, 2009).

"Mahpusların İyileştirilmesi İçin Birleşmiş Milletler Minimum Standart Kurallarının 79, 80 ve 81' inci maddeleri mahpusların tahliye sonrasında topluma kazandırılmasını ve buna resmi ve hükümet dışı kuruluşların yardım etmesini, kendilerine çalışacak bir iş sağlanmasını öngörmektedir" (Kale, 2009: 23).

Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesinin R (87) 3 Sayılı Tavsiye Kararı Olan Avrupa Cezaevi Kurallarının 87, 88 ve 89'uncu maddeleri, tüm mahpusların salıverme sonrası topluma ve aile yaşamına uyumlarının kolaylaştırılmasını, uzun süre hapis cezasına mahkum olanların etkili bir sosyal desteği de içeren bir denetim altında şartla salıverilmesini ve salıverilenlerin toplumdaki yerlerini alabilmelerini teminen, sosyal hizmetler ve diğer kuruluşlarla yakın işbirliği içerisinde bulunmasını düzenlemektedir (Kale, 2009: 23).

Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesinin R (99) 22 sayılı Cezaevlerinin Aşırı Kalabalıklaşması ve Cezaevi Mevcudu Enflasyonu Konulu Tavsiye Kararı, cezaevlerindeki kalabalıklaşmanın önemli bir sorun olduğunu cezaevi sayısının artırılması yerine kısa süreli hürriyeti bağlayıcı cezaların hapis dışı ceza ve tedbirlerle yerine getirilmesi için tedbirler alınmasını istemektedir (Kale, 2009: 23).

Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesinin R (92) 16 sayılı Kamusal Cezalar ve Tedbirler Konulu Tavsiye Kararı üye devletlere, hapis cezasına alternatif olarak oluşturulacak kamusal ceza ve tedbirlerin doğru ve etkin olarak uygulanmasını sağlamak üzere, bir standartlar bütünü oluşturulmasını öngörmektedir. Avrupa Konseyi Komitesinin R (97) 12 sayılı Kamusal Cezalar ve Tedbirlerini Uygulanması İle İlgili Personel Konulu Tavsiye Kararı, bu ceza ve tedbirlerin uygulamasıyla ilgili personelin işe alınması, seçilmesini, eğitimini, çalışma koşullarını, dolaşımını, etik ihtiyaçlarını ve sorumluluklarını belirtmektedir (Kale, 2009: 24).

“Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi'nin R (99) 19 sayılı Ceza İşlerinde Arabuluculuk Konulu Tavsiye Kararı, üye devletlerde suçlu ile mağdur arasında uzlaşma yapacak uzlaştırma servislerinin oluşturulmasını, arabuluculuğun teşvik edilmesini, arabulucuların eğitimini ve arabuluculuğa yönelik ilkeleri ele almaktadır” (Kale, 2009: 24).

“Avrupa Komitesi'nin R (2000) 22 Sayılı Kamusal Cezalar ve Tedbirler Hakkında Avrupa Kurallarının Uygulanmasının Geliştirilmesi Konulu Tavsiye Kararı, üye devletlere hapis dışı çeşitli kamusal ceza ve tedbirler düzenlemelerini

ve kısa süreli cezalarda mümkün olabildiğince hapis cezasından kaçınılmasını istemektedir” (Kale, 2009: 24).

Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesinin Denetimli Serbestlik Kurallarına İlişkin cm/rec (2010) 1 No’lu Tavsiye Kararı Ek 4’te verilmiştir. Türkiye’de denetimli serbestlik sistemi, uluslararası sözleşme, kural, tavsiye kararları ve standartlar çerçevesinde oluşturulmuştur. Adalet Bakanlığı Ceza ve Tevkifevleri Genel Müdürlüğü içerisinde, Denetimli Serbestlik ve Yardım Hizmetlerinden Sorumlu Daire Başkanlığı kurularak çalışmalarına başlamıştır (Kale, 2009).

2.3. Türkiye’de Denetimli Serbestlik Sistemi

Denetimli serbestlik sistemi ülkemizde 2005 yılında 5402 Sayılı Denetimli Serbestlik ve Yardım Merkezleri ile Koruma Kurulları Kanunu ile kurulmuştur. Denetimli serbestlik hizmetleri, Adalet Bakanlığı merkez teşkilatında daire başkanlığı, taşra teşkilatında denetimli serbestlik müdürlüklerince yürütülmektedir (Kale, 2009).

Yeni yönetmelik çerçevesinde denetimli serbestlik sisteminin teşkilatlanması merkez ve taşra teşkilatlanması olarak ikiye ayrılmıştır. Daire başkanlığında; bir daire başkanı, yeterli sayıda tetkik hâkimi, şube müdürü, denetimli serbestlik uzmanı, denetimli serbestlik memuru görev yapar. Daire başkanlığında altı şube müdürlüğü bulunmaktadır. Şube müdürlükleri: Değerlendirme ve planlamadan sorumlu şube müdürlüğü, infaz ve iyileştirmeden sorumlu şube müdürlüğü, çocuk hizmetlerinden sorumlu şube müdürlüğü, elektronik izlemeden sorumlu şube müdürlüğü, koruma kurulları ve mağdur destek hizmetlerinden sorumlu şube müdürlüğünden oluşmaktadır (Adalet Bakanlığı, 2006).

Müdürlüklerde; bir müdür, yeterli sayıda müdür yardımcısı, bürolarda birer şef, yeterli sayıda denetimli serbestlik uzmanı ve memuru, psikolog, sosyal çalışmacı, sosyolog, öğretmen benzeri alanlarda eğitim almış ve denetimli serbestlik hizmetlerinde görevlendirilen uzman personel ile diğer hizmetleri yürütecek görevliler bulunur (Kale, 2009: 44).

Müdürlüklerin yetki alanı, adalet komisyonunun; müdürlük bulunmayan ilçelerde kurulan büroların yetki alanı, buldukları ilçenin yargı çerçevesiyle sınırlıdır. Müdürlüklerde; gelen evrak bürosu, kayıt kabul bürosu, değerlendirme ve planlama bürosu, infaz bürosu, eğitim ve iyileştirme bürosu, denetim bürosu, mağdur destek hizmetleri bürosu, koruma kurulları bürosu, idari ve mali işler bürosu bulunmaktadır (Aydın Denetimli Serbestlik Müdürlüğü, 2015).

Müdürlükler, denetimli serbestlik kararlarının infazı ile diğer işlerini bürolar aracılığıyla yürütürler. Müdür, büroların etkin, verimli ve işbirliği içinde çalıştırılmasından sorumludur. Müdür, işin gerektirdiği bilgi ve beceriye sahip, çalışacağı konuda eğitim almış denetimli serbestlik personelini işin yoğunluğunu ve özelliğini dikkate alarak bürolarda görevlendirir. Müdür gerekli gördüğünde denetimli serbestlik uzmanlarını bürolarda işleri koordine etmek üzere görevlendirebilir (Aydın Denetimli Serbestlik Müdürlüğü, 2015).

Denetimli serbestlik müdürlüğüne, mahkemelerden, Cumhuriyet başsavcılıklarından ve diğer kurumlardan gelen evrak ve tüm yazılar gelen evrak bürosuna gönderilir. Gelen evrak bürosu ilgisine göre bu yazı ve evrakı ilgili diğer bürolara dağıtır. Denetimli serbestlik müdürü, iş yoğunluğuna göre gelen evrak bürosunda yeteri kadar denetimli serbestlik memuru görevlendirebilir. Gelen evrak bürosunun görevleri şunlardır: Evrak, yazı, dilekçe veya zarfı kabul ve kontrol etmek, açmak, ayırmak, kayıt etmek, havale etmek, dağıtmak, dosyalamak ve göndermektir. Fiziki olarak gelen evrakı, elektronik ortamda taramak, yanlış gelen evrak ile ilgili gerekli işlemi yapmak, gizli veya özel evrakı niteliğini korumaktır. Denetimli serbestlik kararlarına ilişkin ilamlar, mahkeme kararları ya da Cumhuriyet başsavcılığından gelen yazılar aynı gün kayıt kabul bürosuna gönderilir (Aydın Denetimli Serbestlik Müdürlüğü, 2015).

Haklarında denetimli serbestlik kararı verilen yükümlülerin kayıt ve kabul işlemleri, kayıt kabul bürosunca yapılır. Denetimli serbestlik müdürü, iş yoğunluğuna göre kayıt kabul bürosunda yeteri kadar denetimli serbestlik memuru görevlendirir. Kayıt kabul bürosunun görevleri şunlardır: Müdürlüğe infaz için gönderilen

kararların kayıt işlemlerini yapmak, yükümlülerin adreslerini ve iletişim bilgilerini teyit etmek veya araştırmak, yükümlülerin ilk müracaatı için yazılı veya elektronik tebligat göndermek ya da yükümlüleri uygun araç ve yöntemlerle müdürlüğe davet etmektir. Süresinde müracaat etmeyen yükümlülerin varsa mazeretini tutanakla kayıt altına alarak komisyona bildirmek, süresinde müracaat etmeyenlerin dosyalarını komisyonun onayından sonra kapatır (Aydın Denetimli Serbestlik Müdürlüğü, 2015).

Denetimli serbestlik müdürlüğünün görev alanına girmeyen kararları iade eder. Müracaat eden yükümlüleri; denetimli serbestlik uygulamaları, hak ve yükümlülükler, ihlal durumları ve bunun sonuçları hakkında bilgilendirir. Kayıt kabul işlemleri tamamlanan yükümlüler değerlendirme ve planlama bürosuna, adli kontrol, belli hakları kullanmaktan yoksun bırakılma ve cezanın konutta çektirilmesi kararları ile haklarında tedavi ve denetimli serbestlik karar verilen yükümlüler ise doğrudan vaka sorumlusuna yönlendirilir (Aydın Denetimli Serbestlik Müdürlüğü, 2015).

Değerlendirme ve planlama bürosunca; yükümlülerin risk ve ihtiyaçlarının belirlenmesi, risk ve ihtiyaçlarına uygun toplum içinde denetim ve takibi ile iyileştirilmesine yönelik yapılacak çalışmaların planlanması yapılır. Denetimli serbestlik müdürü, işin gerektirdiği bilgi ve yeterli beceriye sahip, değerlendirme ve planlama konusunda eğitim almış, yeteri kadar denetimli serbestlik memurunu değerlendirme ve planlama bürosunda görevlendirir. Büroda danışmanlık yapmak, değerlendirme ve planlamanın uygunluğunu kontrol etmek ve gerektiğinde değerlendirme ve planlama yapmak üzere denetimli serbestlik uzmanı da görevlendirebilir. Büroya gelen yükümlüler hakkında önce risk ve ihtiyaç değerlendirmesi yapılır, daha sonra belirlenen risk ve ihtiyaçlara uygun olarak denetim planı hazırlanır. Değerlendirme ve planlama aynı personel tarafından yapılabileceği gibi, değerlendirmeyi yapan personelle planlamayı yapan personel farklı olabilir (Aydın Denetimli Serbestlik Müdürlüğü, 2015).

Büroda görevli denetimli serbestlik personeli, yükümlü hakkında denetim planı hazırlarken; toplumun ve mağdurun korunmasını, kararın infaz kabiliyetini, yükümlünün ihtiyaçlarını, uygunluğunu ve becerilerini, kamu kurum ve kuruluşları ile kamu yararına çalışan sivil toplum kuruluşlarının katkı ve desteğini dikkate alır. Hazırlanan denetim planları, büroda görevli uzman ya da memur tarafından infaz işlemleri değerlendirme komisyonunun onayına sunulur. Hakkında denetim planı hazırlanan yükümlünün infaz dosyası ve ilgili tüm belgeler denetim planının komisyon tarafından onaylanması beklenmeksizin aynı gün infaz bürosuna gönderilir (Aydın Denetimli Serbestlik Müdürlüğü, 2015).

Değerlendirme ve planlama bürosunun görevleri şunlardır:

Kayıt kabul bürosundan gönderilen yükümlülerin risk ve ihtiyaçlarını değerlendirmek, yükümlüler hakkında verilen denetimli serbestlik kararlarının infazını planlamak, 5275 sayılı Kanununun 105/A maddesi gereğince haklarında denetimli serbestlik tedbiri uygulanarak cezanın infazı kararı verilen hükümlüler hakkında uygulanacak tedbirleri belirlemek ve bu tedbirlerin infazını planlamak, yükümlülerin toplum içinde denetim ve takibi işe topluma kazandırılmasına ve iyileştirilmesine yönelik programları belirlemek ve planlamak, kararların infazı sırasında yükümlülerin uyması gereken kuralları belirlemek, yükümlülerin risk ve ihtiyaçlarını en geç altı ayda bir vaka sorumlusunun görüş ve önerilerini de dikkate alarak yeniden değerlendirmek ve gerekli görülmesi halinde yeni bir denetim planı hazırlamaktır (Aydın Denetimli Serbestlik Müdürlüğü, 2015).

Değerlendirme ve planlama bürosunca hazırlanan denetim planı doğrultusunda, yükümlüler hakkında belirlenen denetimli serbestlik kararlarının infazı ile yükümlülerin toplum içinde denetimine, takibine ve iyileştirilmesine yönelik çalışmaların koordinasyonu infaz bürosunca yapılır. Denetimli serbestlik müdürü, hizmetin gerektirdiği bilgiye ve yeterli beceriye sahip olan, bu konuda eğitim almış, yeteri kadar denetimli serbestlik memurunu infaz bürosunda görevlendirir. Değerlendirme ve planlama bürosu

tarafından, haklarında denetim planı hazırlanan yükümlüler, infaz bürosuna yönlendirilir. Her yükümlü için büroda görevli bir denetimli serbestlik memuru, vaka sorumlusu olarak belirlenir (Aydın Denetimli Serbestlik Müdürlüğü, 2015).

Vaka sorumlusu, denetim planının uygulanmasında; yükümlünün özel hayatının gizliliğini ve ihtiyaçlarını dikkate alır ve yükümlü ile iyi niyet çerçevesinde işbirliği yapar. Vaka sorumlusu; denetim planının uygulanmasından, yükümlüyü denetim planının uygulanması, yükümlülükleri, hakları, ihlalleri ve sonuçları hakkında bilgilendirmekten, yükümlünün iyileştirilmesine ve toplumla bütünleştirilmesine yönelik programlara katılımının sağlanmasından, yükümlünün toplum içinde denetim ve takibinin gerçekleştirilmesinden, yükümlü hakkında verilen denetimli serbestlik kararlarının yerine getirilmesinden, kararların infazına ilişkin yazışmaların yapılmasından, yükümlülüklere uymayanlar ile denetimli serbestlik personelinin uyarı, öneri ve çağrılarını dikkate almayanların uyarılması için gerekli yazıların hazırlanmasından ve komisyon onayından sonra gerekli olanların ilgili hâkime gönderilmesinden, hâkim veya komisyon tarafından uyarılmasına karar verilen yükümlülere uyarı kararını tebliğ etmekten ve gerektiğinde yükümlünün müdürlüğe çağrılarak ihlalin sonuçlarının açıklanıp sözlü olarak uyarılmasından, denetim planının uygulanması için kurumlar arası yazışmaların yapılmasından, kararların infazı ile ilgili mahkemelere ve savcılıklara gönderilecek rapor ve yazıların hazırlanmasından sorumludur (Aydın Denetimli Serbestlik Müdürlüğü, 2015).

Ayrıca vaka sorumlusu; denetimli serbestlik tedbiri uygulanarak cezası infaz edilen hükümlülerden, koşullu salıverilmelerine bir aydan az süre kalanlar hakkında koşullu salıverilme kararı alınması için gerekli hazırlıkların yapılmasından ve koşullu salıverilme öncesi değerlendirme raporunun hazırlanmasından, denetimli serbestlik tedbiri uygulanarak cezası infaz edilen hükümlüler hakkında bir soruşturma ve kovuşturma olup olmadığının takibinden, haklarında uyuşturucu, uyarıcı veya uçucu maddeler ile alkol bağımlılığından arınmak amacıyla tedavi kararı

verilen yükümlülerin sevklerinin yapılmasından ve tedavi süreçlerinin takip edilmesinden, gerektiğinde yükümlünün devam ettiği eğitim kurumu ile çalıştığı kurumun ya da işin değiştirilmesinden, infaz dosyalarının kapatılmasına yönelik işlemlerin yapılmasından ve dosyaların Cumhuriyet başsavcılığına veya ilgili mahkemeye gönderilmesinden sorumludur. Risk ve ihtiyaçlarının yeniden değerlendirilmesi gereken yükümlülerin listesinin görüş ve önerilerle birlikte değerlendirme ve planlama bürosuna gönderilmesinden, infaz sürecinin işleyişi ve diğer çalışmaların yürütülmesini değerlendirmek üzere yükümlü ile en az ayda bir görüşme yapılmasından ve aldığı geri bildirimlerin ilgili büroya iletilmesinden vaka sorumlusu sorumludur (Aydın Denetimli Serbestlik Müdürlüğü, 2015).

İnfaz bürosu, yükümlünün denetim süreci içinde yürütülen denetim ve iyileştirme çalışmalarını düzenli olarak takip eder; yükümlünün durumu, gösterdiği gelişme ve benzeri durumlar hakkında geri bildirimler alır. Yükümlünün denetim süreci içinde, denetim planında değişiklik yapılmasını gerektiren bir durum olduğu tespit edilirse, altı aylık gözden geçirme süresi beklenmeksizin değerlendirme ve planlama bürosundan denetim planının yeniden hazırlanması talep edilir. Müdür infaz bürosunda kararların niteliğine göre; kamu hizmeti, adli kontrol, tedavi ve denetimli serbestlik, çocuk hizmetleri gibi özel infaz birimleri oluşturabilir (Aydın Denetimli Serbestlik Müdürlüğü, 2015).

Eğitim ve iyileştirme bürosu, vaka sorumlusu tarafından gönderilen yükümlülerin topluma kazandırılmasına, eğitim ve iyileştirilmesine yönelik denetim planında belirlenen çalışmalarını yürütür. Büroda eğitim ve iyileştirme çalışmalarını yürütmek üzere yeteri kadar uzman personel görev yapar. Eğitim ve iyileştirme bürosunda görevli denetimli serbestlik uzmanlarının görevleri şunlardır: Yükümlülere yönelik bireysel görüşmeler ile grup çalışmalarını yürütmek, müdahale programlarını uygulamak, iyileştirme çalışmaları kapsamında özel hayatın gizliliğine dikkat ederek yükümlülerin aile, okul ve işyerleriyle işbirliği yaparak çalışmalar yürütmektir (Aydın Denetimli Serbestlik Müdürlüğü, 2015).

Ayrıca denetimli serbestlik uzmanları diğer kurum ve kuruluşlar ile sivil toplum kuruluşlarının işbirliğinde eğitim ve iyileştirmeye yönelik programlar hazırlar ve bu programları yürütür. Kurumlar ile sivil toplum kuruluşlarının eğitim ve iyileştirmeye yönelik yürüttükleri sosyal, kültürel ve sportif faaliyetler ile eğitim programlarını tespit etmek; iyileştirme çalışmaları kapsamında yükümlülere bu tür programlara yönlendirmek, haklarında çalışma yükümlülüğü veya eğitim kurumuna ya da programına devam etme tedbiri verilen yükümlülerin kuruma yerleştirilmesine yardımcı olmak, müdür tarafından iyileştirme kapsamında verilen diğer görevleri planlamak ve yapmak denetimli serbestlik uzmanlarının görevlerindedir (Aydın Denetimli Serbestlik Müdürlüğü, 2015).

Yükümlülerin toplum içinde denetim ve takibi, gerektiğinde kollukla işbirliği içerisinde denetim bürosunda görevli denetimli serbestlik memurları tarafından yerine getirilir. Denetimli serbestlik müdürü, yükümlü sayısını ve yükümlülerin risk durumlarını göz önünde bulundurarak, yeteri kadar denetimli serbestlik memurunu denetim bürosunda görevlendirir. Denetim bürosunda görevli personel içerisinde, izleme merkezi ile birebir çalışmak ve iletişimi sağlamak üzere elektronik izleme müdahale ekibi oluşturulur. Denetimli serbestlik personeli denetim ve kontrollerde, yükümlülerin özel hayatlarının gizliliğine dikkat ederler, yükümlülere onur kırıcı ve aşağılayıcı muamelede bulunamazlar. Denetim bürosunda görevli denetimli serbestlik memurları denetime ihtiyaç duyulan hallerde iş durumu gözetilerek mesai saatleri içinde veya mesai saatleri dışında vardiya usulü ile çalıştırılabilirler (Aydın Denetimli Serbestlik Müdürlüğü, 2015).

Denetim bürosunda görevli denetimli serbestlik memurlarının görevleri şunlardır:

Yükümlülerin denetim ve takiplerini yapmak, denetim sonuçları hakkında vaka sorumlusuna bilgi vermek, yükümlülere elektronik kelepçe takmak ve elektronik izleme cihazlarını kurmak, elektronik izleme merkezinden yükümlülerin denetim ve kontrolüne ilişkin iletilen talepleri yerine getirmek, yükümlüyü çalışacağı

kuruma yerleştirmek, eğitim kurumuna ya da programına kaydettirmek, hakkında hapis cezasının konutta çektirilmesine karar verilen hükümlünün, ikametgah adresine gidilerek infaza ilişkin işlemleri başlatmaktır. Ayrıca denetimli serbestlik tedbiri uygulanarak cezalarının infazına karar verilen hükümlülerden kendi işini kuran ve işletenler ile iş sözleşmesine dayalı olarak çalışanları, koşullu salıverilme tarihine kadar çalıştıkları yerlerde düzenli olarak denetlemek, görevlendirilmeleri halinde denetimli serbestlik müdürlüğünün ve denetimli serbestlik çalışanlarının güvenliğini sağlamak, müdürün denetime ilişkin vereceği diğer görevleri yapmak denetimli serbestlik memurunun görevlerindedir (Aydın Denetimli Serbestlik Müdürlüğü, 2015).

Denetimli serbestlik müdürlüklerinde, mağdura yönelik hizmetleri koordine etmek ve yürütmek üzere mağdur destek hizmetleri bürosu oluşturulur. Mümkün olması durumunda büro, müdürlüğün diğer birimlerinden ve yükümlülere yönelik çalışmaların yürütüldüğü kısımlardan ayrı bir yerde kurulur. Uygun yer tahsis edilmesi halinde mağdur destek hizmetleri bürosu adliye içerisinde görev yapabilir. Mağdurlara yönelik hizmetleri yürütmek üzere, mağdur destek hizmetleri bürosunda mağdur hizmetleri konusunda özel eğitim almış yeteri kadar denetimli serbestlik uzmanı ve memuru görevlendirilir (Aydın Denetimli Serbestlik Müdürlüğü, 2015).

Mağdur destek hizmetleri bürosunun görevleri şunlardır: Mağdurların taleplerini kabul etmek ve incelemek, yardım alabileceği kişi ve kuruluşlar hakkında bilgi vermek, mağdurun talep etmesi halinde yargulama süreci hakkında bilgilendirmek ve psiko- sosyal destek programlarını uygulamaktır. Mağdur destek hizmetleri bürosu, müdürlüğün yetki sınırları içerisinde mağdurlara yönelik çalışma yürüten tüm kurum, kuruluş ve kişilerle tam bir koordinasyon içinde çalışır. Mağdurların bilgilendirilmelerine yönelik tanıtıcı çalışmalar yürütülür (Aydın Denetimli Serbestlik Müdürlüğü, 2015).

Koruma kurulu bürosu, koruma kurulunun sekretaryaya işlerini yürütür, koruma kuruluna başvuran mağdurlar ile hükümlülerin taleplerini değerlendirir. Büroda yeteri kadar denetimli serbestlik

personeli görevlendirilir. Koruma kurulu bürosunca, ceza infaz kurumlarından iş arama izni alarak çıkan hükümlülerin talep etmeleri halinde çalışabileceği işler ya da çalışacağı yerler hakkında hükümlü bilgilendirilir. Koşullu salıverilme sonrasında da koruma kurullarına müracaat edebileceği hükümlüye bildirilir (Aydın Denetimli Serbestlik Müdürlüğü, 2015).

İdari ve mali işler bürosu; müdürlüğün görevlerini etkin ve verimli bir şekilde yürütülebilmesi için ihtiyaç duyduğu idari işleri olanlar ve yürütür, mal ve hizmet alımlarını gerçekleştirir. Büroya yeteri kadar denetimli serbestlik memuru görevlendirilir. İdari ve mali işler bürosu; ödeneklerin takibi ile tahakkuk iş ve işlemlerini, gerekli araç, gereç ve malzeme ile hizmet teminini, temizlik, aydınlatma, ısıtma ve güvenlik hizmetlerini, bakım ve onarım işlerini, personel işlemleri ile idari ve mali işlerle ilgili diğer iş ve işlemleri yürütmekle görevlidir (Aydın Denetimli Serbestlik Müdürlüğü, 2015).

Daire başkanlığının görevleri şunlardır:

Müdürlükler ve bürolar ile koruma kurullarının genel amaç ve politikalar çerçevesinde düzenli ve verimli çalışmalarını sağlamak,

Denetimli serbestlik, yardım ve koruma hizmetlerini geliştirmek, bu konuda projeler hazırlamak, hükümlülerin yeniden suç işlemesinin önlenmesi ve topluma kazandırılmasını sağlayıcı etkenleri güçlendirmek amacına yönelik; eğitsel, kültürel, bilimsel, sosyal ve benzeri çalışmalar yapmak, gerektiğinde bununla ilgili olarak üniversiteler, eğitim kurumları ve sivil toplum kuruluşlarıyla koordineli çalışmak,

Müdürlükler hazırlanan bir sonraki yıla ait yıllık iş programları ve bu programlara ait projeler ile o yıla ait çalışma raporlarını her yıl Genel Müdürlüğe sunmak; Genel Müdürlükçe yayınlanacak yıllık faaliyet raporunu yönetsel, işlevsel ve sayısal verilere önem vererek hazırlamak, müdürlük bulunmayan ilçelerde büroların kurulmasını veya kaldırılmasını Genel Müdürlüğe önermek,

müdürlükler, bürolar ve koruma kurullarının çalışmaları ile ilgili her türlü karar ve işlemi yürütmek ve görevleri ile ilgili Bakanlık, diğer kamu kurum ve kuruluşları, kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları, kamu yararına çalışan vakıf ve dernekler ile uygun görülen gönüllü gerçek ve tüzel kişilerle iş birliği yapmak, bu amaçla eğitim ve tanıtım faaliyetlerinde bulunmak,

Görev alanına giren kanun ve düzenleyici işlemlerdeki ihtiyaçlara ilişkin inceleme ve araştırmada bulunarak bunlara ilişkin gerekli düzenlemelerin yapılması gerekirse tasarılar hazırlayarak Genel Müdürlüğe öneride bulunmak,

Denetimli serbestlik altında bulunanlardan toplum için tehlike hali taşıyanlara özel dikkat gösterilmesini sağlamak, gereken önlemleri almak ve bunlara özgü iyileştirme tedbirlerini geliştirmek, görev alanına giren konularda çocuk ve gençlere özel dikkat gösterilmesini, özellikle uyuşturucu, uyarıcı veya bu etkiyi doğuran her türlü madde kullanımı ve aile içi şiddet söz konusu olduğunda, koruyucu ve tedavi edici yöntemlerin özenle uygulanmasını sağlamak,

Görev alanına giren konularda; bilgilerin, verilerin ve dosyaların elektronik ortama girilmesini, aktarılmasını, elektronik ortamda tutulmasını ve paylaşımının bu ortamda sağlanmasını koordine etmek ve bunları izlemek, Danışma Kurulunun yazı işleri hizmetlerini yürütmek, kanunlarla öngörülen denetimli serbestlik tedbirine ilişkin görevleri yapmaktır (Kale, 2009: 39-40) .

Kanunlara göre yetkili mercilerce suç şüphesinin öğrenilmesinden, iddianamenin kabulüne kadar geçen sürede denetimli serbestlik şube müdürlüğünün görevleri şunlardır:

Haklarında adli kontrol verilen şüphelilerin yükümlülüklerinin yerine getirilmesine ilişkin çalışmalar, Cumhuriyet başsavcılığınca; kendiliğinden ya da şüpheli veya müdafinin başvurusu üzerine gerekli görüldüğünde şüpheli hakkında sosyal araştırma raporunun hazırlanıp sunulması, suçtan zarar gören kişilerin karşılaştıkları psiko-sosyal ve ekonomik sorunların

çözümünde danışmalık yaparak yardımcı olmak, istek halinde şüpheliye psiko-sosyal danışmanlık yapmaktır (Akt. Yurtseven, 2008:107).

İddianamenin kabulü ile başlayıp, hükmün kesinleşmesine kadar geçen sürede denetimli serbestlik şube müdürlüğünün görevleri şunlardır:

Haklarında adli kontrol verilen sanıkların yükümlülüklerini yerine getirmesine ilişkin çalışmalar, sanığın bir meslek veya sanat sahibi olması halinde bir kamu kurumunda veya özel olarak aynı meslek ve sanatı icra eden bir başkasının gözetimi altında ücret karşılığında çalışmasının sağlanması, sanığın belli yerlere gitmekten yasaklanması, belli yerlere devam etmek hususunda yükümlü kılınması ya da takdir edilecek başka yükümlülükler ile ilgili işlemlerin yapılması, tedavi ve denetimli serbestlik ile ilgili görevlerin yerine getirilmesi, karar öncesinde mahkeme veya hakimin isteği üzerine; sanığın geçmişi, ailesi, çevresi, eğitimi, kişisel, sosyal, ekonomik ve psikolojik durumu, topluma ve suçtan zarar görene karşı taşıdığı risk hakkında ayrıntılı sosyal araştırma raporu hazırlanıp sunulması, suçtan zarar gören kişilerin karşılaştıkları psiko- sosyal ve ekonomik sorunların çözümünde danışmanlık yaparak yardımcı olmaktır (Akt. Yurtseven, 2008:107-108).

Sanık hakkındaki hükmün kesinleşmesinden sonraki süreçte denetimli serbestlik şube müdürlüğünün görevleri şunlardır:

Mahkemece verilen seçenek yaptırımların yerine getirilmesini sağlamak, mahkemece verilen kamuya yararlı bir işte çalıştırma yaptırımının gereklerini yerine getirmek, mahkemece verilen yaptırımların yerine getirilmesini sağlamak, mahkemece verilen rehberlik ile ilgili görevleri yerine getirmek, mahkemece verilen tedavi ve denetimli serbestlik görevlerini yerine getirmek, salıverilmesine bir ay kalmış hükümlülere iş arama sürecince yardımcı olmak, hapis cezasının konutta infaz edilmesi sırasında hükümlünün psiko-sosyal sorunlarının çözümüne yardımda bulunmak, etkin pişmanlık hükümlerinden yararlanıp haklarında

güvenlik tedbirine hükmolunanlarla ilgili bu tedbirlerin uygulanmasını sağlamaktır (Akt. Yurtseven, 2008:109).

Salıverme sonrası denetimli serbestlik şube müdürlüğünün görevleri şunlardır:

Mahkemece hükümlüye verilen yükümlülüklerin yerine getirilmesinin denetim kapsamında verilen görevleri, gerektiğinde kolluk ve ilgili diğer makamlarla işbirliği yaparak yerine getirmek, denetimli serbestlik tedbirinin veya belirlenen yükümlülüklerin kaldırılması konusunda düzenlenecek raporla görüş bildirmek, belirlenen denetim süresinin iyi halle geçirilmesi yükümlülüğünün denetimi kapsamında verilen görevleri, gerektiğinde kolluk makamları ile işbirliği yaparak yerine getirmek, salıverilen kişilerin iş bulmalarında veya meslek ve sanatlarıyla ilgili bir iş kurmalarına, çevre ve aileleriyle olabilecek psiko-sosyal sorunların çözümüne yardımcı olmaktır (Akt. Yurtseven, 2008:123).

Denetimli serbestlik hizmetlerinin uygulanmasında, insan onuruna saygı ve dürüstlük, çocuğun yüksek yararı, tarafsızlık, gizlilik, ölçülülük ilkeleri bulunmaktadır. Denetimli serbestlik hizmetlerinde görev alan kişiler, insan haklarına saygı, dürüstlük ve kararlılık esasları içinde davranışlarda bulunmalıdır. Tarafsızlık ilkesine göre; dil, din, ırk, cinsiyet, düşünce, ekonomik farklılıklar için ayırım yapılmamalı, uygulayıcılar taraflı olacak davranışlardan uzak durmaları gerekir. Ölçülülük ilkesi, suç eylemine karşılık verilen yaptırımın fazla baskı, bedensel ve ruhsal zararlara neden olacak şekilde olmaması gerektiğini ifade eder. Gizlilik ilkesi, denetimli serbestlik uygulamalarında görevli kişilerin, hükümlü ve aileleri ile ilgili bilgilerin, düzenlenen raporların bu süreçteki tüm bilgilerin gizli tutulması gerekliliğine dayanır. Bu bilgilerin hiçbir kişi ve kurumla paylaşılmaması gerekir (Kale, 2009).

Denetimli serbestlik sisteminin gelişim sürecinde sistemle ilgili ortaya çıkan bazı kuramlar vardır. Bunlar; rehabilitasyon modeli, kanun yaptırımı modeli, kırık camlar modeli, toplumu koruma modeli, restoratif ve toplum adaleti modeli, dengeli yaklaşım modelidir (Kale, 2009). Rehabilitasyon modeli, denetimli serbestliğin orjinal modelidir. Uzmanlar suçlu ile ilgilenirler. Kanun yaptırımı

modelinde cezalandırma esastır. Diğer modellerde uzmanlar aktif olarak sistemin içindedir, toplumun korunması gerekliliğine önem verilmektedir (Kale, 2009).

Denetimli serbestlik sistemi ülkemizde uluslararası standartlarla kurulmakla birlikte diğer ülkelerdeki kurumlardan farklı özelliklere sahiptir. Denetimli serbestlik sistemi, uluslararası düzenlemeleri toplumsal kültürümüze uygun uygulamalarla birleştirilen ulusal bir sistemdir, aynı zamanda yereldir, merkeziyetçi bir yapıya sahiptir. Sistem, Adalet Bakanlığı Ceza ve Tevkifevleri Genel Müdürlüğü'ne bağlı resmi bir kurumdur. Denetimli serbestlikte ceza ve tedbirlerin süresi bellidir. Hapis cezası dışındaki ceza ve tedbirlerin süreleri kanunlarda belirtilen koşullar ve sınırlar çerçevesinde belirlenmektedir. Bu sistemde, suçtan zarar gören kişilere de yardım sağlanmaktadır. Bu konuda koruma kurulları oluşturulmuştur (Kale, 2009).

Koruma kurulları, suçtan zarar gören kişilerin suç nedeniyle karşılaştıkları sosyal, ekonomik, psikolojik sorunların çözümü için yardımda bulunur. Ceza infaz kurumlarından salıverilen hükümlülerin meslek veya sanat edinmelerinde, iş bulmalarında, sanat sahibi olanlar ile tarım işletmeciliği yapmak isteyenlere araç ve kredi sağlanmasında, işyeri açmak isteyenlere yardım edilmesinde ve karşılaştıkları diğer güçlüklerin çözümünde yardımcı olur (Kale, 2009:135).

Ceza infaz kurumundan salıverilen çocuk ve genç hükümlülerin öğrenimlerine devam etmelerini sağlamaya yönelik her türlü tedbiri almak; salıverilen diğer hükümlülere de bu konuda yardımcı olmak, suçtan zarar gören veya ceza infaz kurumundan salıverilen hükümlülere öğrenimlerini devam etmelerini sağlamaya yönelik şube müdürlüğü tarafından hazırlanan projeleri görüşmek ve karara bağlamak, mevzuatla verilen diğer görevleri de yapmak koruma kurullarının görevlerindedir (Kale, 2009:135).

Koruma kurulları; Cumhuriyet başsavcısı veya Cumhuriyet başsavcı vekili ya da Cumhuriyet savcısının başkanlığında, baro temsilcisi, Belediye Başkanı veya görevlendireceği yardımcısı, Denetimli Serbestlik Şube Müdürü, Cumhuriyet başsavcısı tarafından belirlenecek bir Ceza İnfaz Kurumu Müdürü, Milli Eğitim Müdürü,

Sosyal Hizmetler Müdürü, Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı temsilcisi, teşkilatı bulunan yerlerde Türkiye İş Kurumu Müdürü, Ziraat ve Halk Bankası Müdürleri, Ticaret ve Sanayi odaları, Borsalar, Esnaf ve Sanatkarlar Birliği yöneticileri, kamuya yararlı dernek veya vakıfların yönetici seviyesindeki temsilcilerinden Cumhuriyet başsavcısı tarafından uygun görülenlerin katılımı ile oluşmaktadır (Kale, 2009: 136).

Koruma kurullarına; suçtan zarar görenler ve ceza infaz kurumundan salıverilen hükümlüler başvurabilir. Koruma kurullarına başvurular, ilgililer tarafından dilekçe ile yerleşim yerindeki şube müdürlüğüne veya büroya yapılır (Adalet Bakanlığı, 2010). Başvuruda; gerekli belgeler istenir. Eksik belgesi bulunmayan başvurular şube müdürlüğünce incelenir ve en yakın kurul toplantı gününe kadar hazır hale getirilir. “Koruma kurulları kişinin talebini değerlendirirken; dosyasını göz önünde bulundurur ve talebe bağlı kalmaksızın en uygun yardımı sağlar. Talep edilen yardımla ilgili proje, sertifika, çalışmalar istenir ve kişilerin çalışmalara aktif katılımı sağlanır” (Kale, 2009: 135).

Denetimli serbestlik, yardım ve koruma hizmetlerine ilişkin danışma organı niteliğinde Adalet Bakanlığında, Denetimli Serbestlik ve Yardım Merkezleri ile Koruma Kurulları Danışma Kurulu oluşturulmuştur. Danışma Kurulunun başkanı Bakanlık Müsteşarı, başkan vekili Bakanlık müsteşar yardımcısıdır. Bakanlık müsteşarının bulunmadığı zamanlarda Danışma Kuruluna Bakanlık müsteşar yardımcısı başkanlık eder (Kale, 2009). *Kurul; her takvim yılında en az bir defa, Bakanlık Müsteşarının uygun göreceği tarihte toplanır. Başkan gerekli gördüğü hallerde Danışma Kurulunu toplantıya çağırabilir. Toplantıda alınan tavsiye kararları tutanağa bağlanır ve kurul üyelerince imzalanır* (Akt. Kale, 2009: 41).

Danışma Kurulunun üyeleri; “*Ceza ve Tevkifevleri Genel Müdürü, Bakanlık Kanunlar Genel Müdürü, Bakanlık Personel Genel Müdürü, Türkiye Barolar Birliğinin görevlendireceği bir temsilci, Yükseköğretim kurulunca görevlendirilecek, üniversitelerin hukuk fakültelerinin ceza ve ceza usul hukuku anabilim dalından bir, sosyal hizmetler bölümünden bir, fakültelerin sosyoloji ve psikoloji bölümlerinden birer profesör veya doçent unvanına sahip, öncelikle*

kanunun içerdığı konularda çalışmaları buluna öğretim üyesi, Türkiye İş Kurumu Müdürü, Milli Eğitim Bakanlığı Çıraklık ve Yaygın Eğitim Genel Müdürü, Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığında üst düzey bir temsilci, Emniyet Genel Müdürlüğünün Asayişten Sorumlu Genel Müdür Yardımcısı veya Daire Başkanı, Türkiye Odalar ve Borsalar Birliğinden bir temsilci, Türkiye Esnaf ve Sanatkarlar Konfederasyonu temsilcisi ve Denetimli Serbestlik ve Yardım Hizmetlerinden Sorumlu Daire Başkanıdır” (Kale, 2009:41).

Danışma Kurulunun görevleri şunlardır:

Denetimli serbestlik, yardım ve koruma hizmetlerine ilişkin temel ilkeleri belirlemek, öneri niteliğinde kararlar almak ve bu kararları ilgili kurum ve kuruluşlara iletmek, Ceza ve Tevkifevleri Genel Müdürlüğü tarafından sunulan, şube müdürlükleri ve koruma kurullarının yıllık faaliyetlerini değerlendirmek ve önerilerde bulunmak, şube müdürlükleri ve koruma kurullarının görevleri ile ilgili olarak hazırlanan kanun, tüzük ve yönetmelik taslaklarını incelemek ve önerilerde bulunmak, kanunla verilen diğer görevleri yapmaktır (Kale, 2009: 41-42).

2006 yılında yapılan Danışma Kurulu toplantısında; rehberlik görevinin yerine getirilmesi için ilgili kurumlar ile işbirliğine gidilmesi, madde bağımlısı olan ve maddi durumu iyi olmayan hükümlüler için sosyal yardımlaşma vakıflarından gerekli desteğin alınması, eğitim kurumuna veya eğitim programına devam etme yaptırımının infazı ile ilgili Milli Eğitim Bakanlığı ile Adalet Bakanlığı arasında protokol hazırlanması, kamu yararına çalışan hükümlülerin sigorta durumlarının Türkiye İş Kurumu Genel Müdürlüğü, Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı ve Adalet Bakanlığı temsilcilerinden oluşan bir komisyon ile değerlendirilmesi, hizmetler listesinin oluşturulması için ilgili kurum ve kuruluşlarla protokol hazırlanmasına dair kararlar alınmıştır (Adalet Bakanlığı, 2008).

2007 yılında yapılan Danışma Kurulu toplantısında; Milli Eğitim Bakanlığı ile eğitim kurumuna devam yaptırımı ile ilgili

uygulamaların sonuçlarının ve imzalanan protokol gereği yapılan çalışmaların ve çocukların eğitim giderlerinin düzenlenmesinin değerlendirilmesi, Sağlık Bakanlığı ile sağlık kurumlarında çalışan personele Türk Ceza Kanunu'nun 191'inci maddesi ile ilgili seminerler verilmesi, uygulama sonuçlarının değerlendirilmesi ve tedavi programlarında standartların belirlenmesi, Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı Türkiye İş Kurumu Genel Müdürlüğü ile eski hükümlü çalıştıramayacak işyerleri ile ilgili kriterlerin ve kendi işini kurma projeleri ile ilgili yönetmelik değişikliğinin değerlendirilmesi kararları alınmıştır (Adalet Bakanlığı, 2008).

Denetimli serbestlik sisteminin tüm ülkelerde geçerli dört temel amacı vardır. Bunlar; hükümlülerin iyileştirilmesi, topluma ve mağdura verilen zararın onarılması, faillerin cezalandırılması ve toplumun korunmasıdır (Kamer, 2008). Denetimli serbestlik sisteminin kurulma amaçlarından biri hükümlünün iyileştirilmesidir. Hükümlünün iyileştirilmesi, onun topluma kazandırılması; bu sayede toplumun korunması denetimli serbestlik sisteminin amaçlarındandır (Kamer, 2008). Denetimli serbestlik sisteminin sosyal amaçları şunlardır:

“Suçlunun, toplum içerisinde, ailesiyle ve yakın çevresiyle düzenli ve sürdürülebilir bir ilişki kurması sağlanarak, bireyselleştirme, eğitim ve iyileştirmenin hapis dışında sağlanması ve hayatını kendisi kazanan, verimli, üretken, yasalara saygılı bir birey olarak topluma kazandırılması,

Suçlunun toplum içerisinde düzenli olarak denetlenerek, işlenmesi muhtemel olabilecek yeni bir suçun önlenmesi, toplumdan gelebilecek olumsuz sosyal tepkilere karşı suçlunun korunması, böylece suçlunun, toplumun ve mağdurun korunması,

Bir kısım yaptırımların, hapis dışı yöntemlerle toplum içerisinde infaz edilmesi suretiyle tasarruf edilen ülke kaynaklarının ihtiyaç duyulan diğer yararlı alanlarda kullanılmasının sağlanması,

Kısa süreli ceza gerektiren hafif suçlar ile bunlara verilen cezalar arasında denge ve orantılılık ölçüsü sağlanarak hapsedmenin her zaman başvurulmuş bir yöntem olmaktan çıkarılması, böylece

cezaevlerindeki kalabalıklaşma ve güvenlik sorunlarının önüne geçilmesi,

Çeşitli ruhsal ya da psikolojik rahatsızlıkları olan suçluların kapalı bir cezaevinde tutulmak yerine toplum içinde ya da sosyal kurumlarda psiko-sosyal ve tıbbi tedbirlerle rehabilitasyonu, böylece sağlıklı toplum hedefine ulaşılmasının sağlanması,

Kişinin, denetim tedbiri süresi ve hayatının bundan sonraki aşamalarında suç işlemesini ve suça karışmasını önlemek amacıyla kişiyi bilinçlendirerek toplumla bütünleştirip faydalı bir insan olmasının sağlanması, salıverme sonrasında hükümlüye iş bulması ya da iş kurması konusunda yardım sağlanarak suçun önlenmesi, suçluların toplumla bütünleşmesi ve ülke ekonomisine katkı sağlanmasını, çocuk ve genç suçluların, eğitim ve mesleki eğitimi kapsayan iyileştirme yöntemleriyle topluma kazandırılması ve onların aile içi şiddete ve suç istismarına karşı korunmasıdır” (Bayraktar, 2007:33-34).

Denetimli serbestlik hizmetleri kapsamında, şüpheli, sanık ve hükümlüler hakkında verilen eğitim kurumuna devam etme, kamu yararına çalışma, uyuşturucu tedavisi görme ve rehberlik hizmeti alma gibi yükümlülükler şube müdürlüklerinin denetiminde yerine getirilmekte; ceza infaz kurumlarından salıverilen hükümlülere ve suçtan zarar görenlere yardım sağlanmaktadır (Yağbasan, 2008). Ayrıca denetimli serbestlik sistemi ile ceza infaz kurumundan salıverilen hükümlüler denetim altında bulunmakta, uyuşturucu madde kullanan veya bulunduran hükümlülerin rehabilitasyonu sağlanmakta, suç mağdurları korunabilmekte ve suça sürüklenen çocuklar denetim altına alınmaktadır (Sözüçök, 2009).

Denetimli serbestlik sisteminin hedef kitlesini: suça sürüklenen çocuklar, şüpheli, sanık, tanık pozisyonunda olup; hakkında mahkemelerce tedbir yükümlülüğü verilen gençler (18-21 yaş), şüpheli, sanık, tanık pozisyonunda olup; hakkında mahkemelerce tedbir yükümlülüğü verilen yetişkinler (21 yaşını doldurmuş kişiler) oluşturmaktadır (Adalet Bakanlığı, 2006).

Denetimli serbestliğe tabi tutulan kişileri; mahkemece hakkında, adli kontrol kararı verilenler, mahkemece hakkında, eğitim kurumuna devam etme yaptırımı verilenler, mahkemece hakkında belirli yerlere gitmekten veya belirli etkinlikleri yapmaktan yasaklanma ile belli yerlere devam etme yaptırımı ve ehliyet ruhsat belgelerinin geri alınması ile belli bir meslek ve sanatı yapmaktan yasaklanma yaptırımı verilenler, mahkemece hakkında çalışma yaptırımı yükümlülüğü verilenler, etkin pişmanlık halinde mahkemece hakkında güvenlik tedbiri verilenler, örgüt mensubu hükümlü ile mükerrirler, mahkemece hükmün açıklanmasının geri bırakılması ile haklarında denetimli serbestlik verilenler, mahkemece haklarında tedavi ve denetimli serbestlik verilenler oluşturmaktadır (Yurtseven, 2008: 26).

Denetimli serbestlik, bu sistemden yararlanan hükümlünün toplumda denetimi ile tabi olacağı yükümlülüklerin belirlendiği bir alternatif sistemdir. Denetimli serbestlik, hükümlü kişinin gözetiminin sağlanması, hükümlünün davranışlarının denetlenmesi ve daha iyi yaşam sürmeleri için koşulların yerine getirilmesi, böylelikle toplumsal ilişkilerin ve uyumun düzenlenmesi amacıyla bireysel yardım yapılması anlamını kapsayan bir sistemdir (Sağiroğlu, 2006). “Suçluların toplumda gözetimi sosyal yardım yöntemlerinin uygulanmasını, suçlunun sorunlarının uygun bir şekilde çözümlenmesine engel olan zorlukların giderilmesini, şahsın çevresine uyumunu sağlamayı ve suçluyu, sosyal ve hukuksal sorunlarını yerine getirmeye yöneltmeyi kapsamaktadır” (Kamer, 2008: 4).

Denetimli serbestlik hizmetlerinin yürütülmesi sırasında kişiye yönelik yapılacak çalışmaları düzenlemek amacıyla denetimli serbestlik görevlileri tarafından rapor, plan, formlar hazırlanmaktadır (Kale, 2009). “Değerlendirme formu, denetim süresinde kişiye yönelik psiko-sosyal çalışmaların yönünü belirlemek için bilgi kaynağıdır. Bu formda yer alan bilgilerle hükümlülerin yaşamı ve yeniden suç işleme riski konusunda değerlendirme yapılır. Değerlendirme formunda sorular detaylı bilgi alınmasını sağlayıcı şekilde oluşturulmuştur” (Yurtseven, 2008: 156).

“Tanıma formu, ücretsiz olarak kamuya yararlı bir işte çalıştırılmasına karar verilen, ücret karşılığında çalıştırılmasına karar verilen, bir eğitim kurumuna

veya programına devam etme kararı verilen sanık veya hükümlü hakkında denetim görevlisi tarafından doldurulan belgedir” (Akt. Kale, 2009: 141).

Haklarında denetimli serbestlik kararı verilen kişilerin denetim süresince uymakla zorunlu oldukları yükümlülükleri bulunmaktadır. Bu yükümlülükler kişinin kanunlara uygun davranmasını sağlamaya yöneliktir (Yurtseven, 2008). “Kişi denetim planına uygun hareket etmek, ikametini değiştirmemek, değiştirmek durumunda kaldığında bilgi verip izin almak, yeni bir suç işlememek, silah bulundurmamak, denetim görevlisinin çağrılarını uymak ve ziyaretlerine izin vermek, ayrıca belirlenen diğer yükümlülükleri yerine getirmek zorundadır” (Yurtseven, 2008: 27).

Denetim süresince kişiye denetim planı doğrultusunda yapacakları ile ilgili bilgilendirme yapılmaktadır. Bu plan doğrultusunda yükümlülüğün içeriğine göre randevulara zamanında gelmek, tedavi sürecinde test, tetkik ve tedavi programına uymak, kamu hizmeti varsa düzenli olarak işini yapmaya devam etmek, grup çalışmalarına katılmak, rehberlik hizmetinden yararlananların rehberlik planına uymak, belirlenen etkinliklerde zamanında bulunmak durumundadır. Bunlara uymazsa kuralları ihlal etmiş olur ve bunu ikinci kez yaparsa dosya kapatılır, mahkemeye iletilir (Yurtseven, 2008).

“Denetimli serbestlik (probation) bir infaz aracıdır. Ceza adalet sisteminde infaz politikaları içerisinde bir uygulama olan denetimli serbestlik; adli kontrol, seçenek yaptırımları, erteleme, eğitime devam, tedavi, özel infaz rejimleri ve benzeri uygulamalarla sistemdeki önemli bir boşluğu doldurmaktadır” (Kale, 2009:158). Denetimli serbestlik, hükümlülerin cezaevi ortamında bulunmadan ve koşullardan etkilenmeden cezalarının çektirilmesine imkân sağlamaktadır.

Ceza adalet sistemine katılan denetimli serbestlik sistemi içerisinde madde kullanımı, hırsızlık, dolandırıcılık, yaralama gibi suçlardan 1 yıl veya daha az süreliğine mahkûm olan kişilerin hapis cezalarının infaz edilme fırsatı yaratılmıştır. Kişiler işlediği suç türüne göre denetimli serbestlik hükmüne tabi olur ve bu hükme göre kişilerin yükümlülüklerinde farklılıklar oluşur (Kale, 2009).

Adli kontrol kararları, kamu yararına çalışma cezaları, ev hapsi cezaları, seçenek yaptırımlar, şartlı salıverme kararları toplum içerisinde infazı düşünülen tüm kararlar elektronik izleme sistemi ile yerine getirilebilir. Bu yöntem konuttan dışarı çıkmamak, belirli yerlere gitmemek gibi yükümlülük ve tedbirlerin etkin denetimini sağlamada kullanılır. Elektronik izleme, hükümlünün toplum içinde takip ve denetimini sağlayan bir infaz yöntemidir. Bu sistem kişinin rehabilitasyonuna imkân tanır (Adalet Bakanlığı, 2011: 3).

Ülkemizde köklü düzenlemelerle oluşturulan denetimli serbestlik, ceza adalet anlayışına birçok yeni kurumla alternatif bir infaz sistemi ortaya koymuştur. “Tutuklamaya alternatif olan adli kontrol, şüpheli ve sanık hakkında tutuklamayı gerektiren sebeplerin varlığı halinde, en fazla üç yıl ve daha az hapis cezasını gerektiren bir suçun soruşturma ve kovuşturma evresinde verilebilen tedbirler ve yükümlülükler bütünüdür” (Kale, 2009: 49). “Adli kontrol kararı, kişiyi özgürlüğünü kaybettirmeden gözetim ve denetim altında tutar. Adli kontrol tedbiri, tutuklamanın ağır sonuçlarını ortadan kaldırmaya yöneliktir” (Kale, 2009: 51).

Adli kontrol tedbiri verilen kişiye hangi yükümlülüklerin verileceği hâkim ve mahkemenin kararında belirtilir. Bu yükümlülüklerden yurt dışına çıkamama yükümlülüğü, kişinin ülke sınırlarına çıkmamayı ifade eder. Belirlenen yerlere belirtilen süreler içinde başvurma adli kontrol yükümlülüğü; kişinin kaçmasını önlemeyi amaçlamaktadır. Bu yükümlülüğün yerine getirileceği yerin ve zamanın açık olarak belirtilmesi gerekir (Kale, 2009: 52-53).

Kişi belirlenen yerlere belirtilen zamanda başvurmak durumundadır. Ayrıca kişilere; çağrılara uyma ve kontrol tedbirine uyma, taşıtları kullanamama ve sürücü belgesini teslim etme, tedavi veya muayene tedbirine uyma, silah bulunduramama veya taşıyamama, belirlenen çevre sınırları dışına çıkmama, belirlenen bazı yerlere gidememe yükümlülükleri verilebilir (Yurtseven, 2008).

“Kısa süreli hapis cezaları çoğu zaman beklenen faydadan daha fazla zarara neden olabilmektedir” (Kale, 2009:159). Kısa süreli hapis cezası alması dolayısıyla ceza infaz kurumuna giren hükümlünün; işini kaybetme riski, ailesinin sosyo-ekonomik sıkıntılar çekmesi durumu, cezaevinde diğer suçlu kişileri örnek alma ve kişinin yeniden suç işleme riski, cezasını tamamladığında tekrar topluma

uyum problemi yaşayacak olması, bu cezalara alternatif olabilecek yaptırımların önemini arttırmaktadır (Kale, 2009).

“Seçenek yaptırımlar bir yıl ve daha az süre ile hapis cezasına mahkum olan hükümlünün cezasının, toplum içinde, bir takım yükümlülükler yüklenerek infaz edilmesidir” (Kale, 2009: 159). Seçenek yaptırımlarının infazı denetimli serbestlik müdürlüğü tarafından yapılmaktadır. Bu yaptırımlar; “bir eğitim kurumu veya programına devam etme yaptırımı ya da yükümlülüğü, belirli yerlere gitmekten veya belirli etkinlikleri yapmaktan yasaklanma yaptırımı, ehliyet ve ruhsat belgelerinin geri alınması ve belli bir meslek ve sanatı yapmaktan yasaklanma yaptırımı, kamuya yararlı bir işte çalıştırma yaptırımıdır” (Kale, 2009: 54).

“Kamu yararına çalışma önemli bir seçenek yaptırımıdır. Kamu yararına çalışma tedbirinin infazı, denetimli serbestlik müdürlükleri tarafından yerine getirilmektedir. Kamu yararına çalışma tedbiri verilen hükümlüye on gün içinde denetimli serbestlik müdürlüğüne başvurması için bildirim yapılmaktadır” (Kale, 2009:159).

Başvuru sonrası hükümlü ile denetimli serbestlik görevlileri bireysel görüşme yapar ve tanıma formu doldurur. Hükümlü ile yapılan görüşmelerde hükümlünün suç geçmişi, kişisel, sosyal, ekonomik ve psikolojik durumları, suçla ve kamu hizmeti tedbiri ile ilgili değerleri ile ilgili ayrıntılı bilgiler alınır. Hükümlü ile ilgili bilgiler doğrultusunda hükümlünün yaşı, mesleği, psiko-sosyal durumu değerlendirilerek hükümlüye uygun bir iş yeri seçilir. Bu işler genelde eğitim kurumlarında, sağlık kurumlarında, kütüphanelerde, yaşlı bakım evlerinde, park, bahçe işlerinin bulunduğu yerlerde bulunmaktadır (Kale, 2009: 76-77).

“Hükümlünün çalıştırılacağı işyerleri ile denetimli serbestlik müdürlükleri arasında çalışma protokolü imzalanır. Bu protokolde; müdürlüklerin hak ve sorumlulukları, hükümlünün çalıştırılacağı kurumun ve hükümlünün hak ve sorumlulukları, hükümlünün çalıştırılacağı işin türü, hükümlünün iş ile ilgili uyması gereken güvenlik tedbirleri gibi bilgiler yer alır” (Yurtseven, 2008:138).

Hükümlünün takip ve denetimi; denetimli serbestlik görevlisinin işyerine ziyaretleri ve kurumda düzenlenen takip çizelgesi ile yapılmaktadır. Bu çizelgede; hükümlünün işe geldiği tarih, geliş ayrılış saati, hükümlünün çalışmasından sorumlu kişinin imzası, denetim görevlisinin imzası, denetime gittiği tarih ve saat bulunmaktadır. Denetim görevlisi hükümlünün çalışacağı süreyi haftalık çizelgeler halinde düzenler ve işyerindeki sorumlu kişiye verir. Sorumlu kişi takip çizelgesini her gün doldurur, hükümlüye imzalatır. Sorumlu kişi hükümlünün işe gelmesi gerektiği halde gelmediği saati denetim görevlisine haber verir. Hükümlünün çalıştığı bir işi olup olmadığı ya da öğrenime devam edip etmediği hususunu göz önünde bulundurularak mahkeme kararına uygun belirlenen saatlerde çalışarak cezanın infazı tamamlanmaktadır (Kale, 2009:90).

Hükümlünün kamuya yararlı bir işte çalıştırılmasında dikkat edilecek konular vardır. “Hükümlünün çalıştırılmasında mutlaka kamu yararı olmalıdır. Denetimli serbestlik hizmetlerinde ve kamuya yararlı bir işte çalıştırmada kişinin toplum içinde kendine bir yer edinmesinin sağlanması, kişinin işlediği davranışın sonuçlarının farkına varması ve rehabilitasyonu amaçlanmaktadır. Bu amaç dikkate alınarak çalışılacak yer ve zaman belirlenmelidir” (Kale, 2009: 81-82). Dikkat edilecek bir diğer husus hükümlünün denetimidir. Hükümlünün denetiminde; denetleme planı kapsamında çalışıp çalışmadığı, çalışma saatlerine uyup uymadığı, işi yapıp yapmadığı kontrol edilmedir (Kale, 2009).

Kamu hizmeti cezasının beş amacı bulunmaktadır. Bunlar: “Güçlü ve etkin bir ceza sağlamak, suç tekrarı olasılığını düşürmek, mümkün olduğunca suçlunun rehabilitasyonunu, topluma yeniden kazandırılmasını gerçekleştirmek, toplum genelinde bir iyileştirmeyi mümkün kılmak ve kamuya verilecek zarar riskini en aza indirmektir” (Akt. Sözüçök, 2009: 38).

Kamu hizmetinin faydaları şunlardır: Ceza infaz kurumlarının mevcudunun artmasını engellemektedir. “Bir yıl ya da daha az süreli hapis cezasına hükmedilenlerin toplum içinde kalmaya devam etmelerini, bu sayede toplumsal dışlanmanın daha az yaşanmasını sağlar. Ayrıca iki yıllık cezalarının yarısını ceza infaz kurumunda çektikten sonra iyi halli olmaları durumunda

yeniden toplumsal hayata dönmelerine imkân tanır” (Sözüçok, 2009: 38). Hükümlüler toplumla iç içe olabilmektedir.

“Kamu yararına çalışan hükümlü; cezasını infaz ederken, topluma verdiği zararı gidermekte, kendi ihtiyaçlarını karşılayabilecek bir işte çalışabilmekte, olumlu örnek olabilecek kişilerle tanışmakta ve işini bitirdiğinde evine ailesinin yanına dönmekte böylelikle de devlete yük olmamaktadır” (Kale, 2009: 159). Ayrıca kamu yararına çalışma yoluyla hükümlünün davranışlarında değişiklik yaratılması, toplumun hükümlünün iyileştirilmesinde etkili olması ve hükümlünün toplum içinde yeniden eğitilmeleri ve yeniden sosyalleşmeleri sağlanmaktadır.

“Hükümlünün hapis cezasının kanunda belirtilen bir kısmının infaz kurumunda iyi hal ile geçirilmesi sonucu, kurallara uygun davranmadığı takdirde geri alınmak koşulu ile yine mahkemece alınacak bir karar ile serbest bırakılması kurumu, koşullu salıverilmedir” (Kale, 2009: 92).

Açık ceza infaz kurumunda cezasının son altı ayını kesintisiz olarak geçiren, çocuk eğitim evinde toplam cezasının beşte birini tamamlayan, koşullu salıverilmesine bir yıl ve daha az süre kalan iyi halli hükümlülerin talebi halinde, cezalarının koşullu salıverilme tarihine kadar olan kısmının denetimli serbestlik tedbiri uygulanmak suretiyle infazına, ceza infaz kurumu idaresince hükümlü hakkında hazırlanan değerlendirme raporu dikkate alınarak, infaz hâkimi tarafından karar verilebilir (Kale, 2009: 93).

“Koşullu salıvermede hükümlünün denetim süresi ceza infaz kurumunda geçirdiği sürenin yarısı kadar belirlenmelidir. Denetim süresi içinde hükümlüye yükümlülükler verilebilir. Bu yükümlülükler; “ücret karşılığında çalışma yükümlülüğü, bir eğitim kurumuna devam yükümlülüğü, rehberlik edecek bir uzman, denetim görevlisi görevlendirilmesidir” (Kale, 2009: 93).

Hükümlü, denetim süresinde kamu kurumunda ya da özel bir yerde gözetim altında ücret karşılığında çalıştırılabilir. Ayrıca denetim süresinde hükümlülerin eğitimlerine devam etmelerine imkân verilir (Kale, 2009). “Yükümlülük olması durumunda ya da yükümlülük verilmese de hükümlüye rehberlik edecek bir uzman kişi görevlendirilebilir. Rehberlik görevi, denetim süresinin başladığı tarihten denetim süresinin sona erdiği tarihe kadar devam eder

ve zorunlu hallerin dışında rehberlik görevi aynı uzman tarafından takip edilir” (Yurtseven, 2008: 32).

“Uzman yapılan görüşmeler ve elde edilen bilgiler konusunda gizlilik ilkesine uymakla yükümlüdür” (Yurtseven, 2008: 32). Bu uzman kişi, hükümlüye sorumluluk bilinci içinde olumlu davranışlarda bulunması konusunda rehberlik eder, kötü çevrelerden uzak durması için telkinlerde bulunur, hükümlünün davranışları, sorumluluk bilincindeki gelişimi, topluma uyumu hakkında raporlar düzenler (Yurtseven, 2008).

“Denetim planında hükümlünün uyması gereken yükümlülükler; niteliği, süresi, kişinin ihtiyaçları, bu ihtiyaçların karşılanması için çalışılacak kişi ve kuruluşlar hakkında bilgiler yer alır” (Yurtseven, 2008:161). Uzmanlar kişiye; eğitim, iş, destek alabileceği kurum ve kuruluşlar, hakları ve haklarını kullanma konularında bilgi verir. “Yaşadığı çevredeki kişilerle iletişim halinde olmasını sağlar, kişinin içinde yaşadığı şartları, aile ve sosyal ilişkilerini, eğitim ve iş durumunu öğrenmek ve bu konuyla birlikte boş zamanlarını değerlendirme faaliyetlerinde yardımcı olur” (Yurtseven, 2008: 161).

Hakkında tedbir bulunan kişilerin denetim planı doğrultusunda, bu uygulamanın sonuçlarını ve kişi üzerindeki etkilerini inceleyerek yükümlülüklerini yerine getirmesini sağlamaya çalışır. Uzman hükümlüyü iş ve meslek kazanma konusunda motivasyonda bulunur ve hükümlüyü meslek edindirme kurslarına yönlendirir, onun meslek sahibi olmasında kendine fırsat yaratmasına yardımcı olmaya çalışır. Hükümlüler için meslek edindirme kursları ve iş bulma konusunda katkı sağlamaya çalışır (Yurtseven, 2008).

Hükümlünün denetim planına uyup uymadığı; uymadıysa neden uymadığı, hedefe ilişkin yapılan çalışmaların etkili olup olmadığı, hükümlü ile yapılan çalışmalar doğrultusunda hükümlünün gösterdiği değişim düzeyi, çağrılara ve çalışmalara uyumlu ve istekli katılıp katılmadığı, işbirliği yapılan kişi ve kurumların hükümlüye ilişkin görüşleri ve değerlendirmeleri, süreci etkileyen kişisel ve çevresel faktörlere ilişkin değerlendirmeler denetim raporunda yer alır. Raporda bir sonraki dönem hükümlüye yapılacak çalışmalar belirtilir (Kale, 2009: 154).

“Denetim planı doğrultusunda üç aylık uygulama değerlendirilir. Hazırlanacak olan son denetim raporunda; hükümlünün topluma yeniden uyum sağlamadaki başarısı ve yeniden suça yönelme riski değerlendirilir” (Yurtseven, 2008: 162). “Hükümlünün denetim planına uyup uymadığı nedenleri ile açıklanır. Hükümlü ile yapılan çalışmanın etkinliğinin ve faydalılığının değerlendirilmesi önem taşımaktadır. Çalışmaların sonuçlarının değerlendirilmesi yapılacak diğer çalışmalara kaynak olacaktır” (Kale, 2009: 155).

Ayrıca uzmanlar hükümlüler hakkında ‘Sosyal Araştırma Raporu’ düzenleyerek; mahkemenin kişinin ailesi ve sosyal çevresi hakkında geniş ve doğru bilgi edinmesini sağlar. “Soruşturma veya kovuşturma sırasında şube müdürlüğü veya büroda görevli denetim görevlisi tarafından hazırlanan rapordur” (Yurtseven, 2008: 158).

Raporda; şüpheli veya sanığın kimlik bilgileri, varsa önceki suç bilgileri, sağlık bilgileri, biyografisi, ailesi, yaşadığı yer, arkadaş çevresi, eğitimi, kişisel özellikleri, sosyal ve ekonomik durumu, bilişsel ve psikolojik durumu, alkol ve madde kullanımı durumu, topluma ve mağdura karşı taşıdığı risk ile raporu düzenleyen denetim görevlisine karşı tutumu ve davranışı belirtilir. Ayrıca şüpheli veya sanığın yaşamında risk oluşturan durumlar değerlendirilir ve toplumla bütünleşmesi açısından ihtiyaç duyduğu hizmet, programlar ve kaynaklar belirtilir (Yurtseven, 2008: 158).

Konutta infaz; “mahkumiyete konu suç nedeniyle doğmuş zararın aynen iade, suçtan önceki hale getirme veya tazmin suretiyle tamamen giderilmesine dair hukuki sorumlulukları saklı kalmak üzere; kadın veya altmış beş yaşını bitirmiş kişilerin mahkum oldukları altı ay, yetmiş yaşını bitirmiş kişilerin mahkum oldukları bir yıl, yetmiş beş yaşını bitirmiş kişilerin mahkum oldukları üç yıl veya daha az süreli hapis cezasının konutunda çektirilmesine hükmü veren mahkemece veya hükümlü başka yerde bulunuyorsa o yerde bulunan aynı derecedeki mahkemece karar verilir” (Kale, 2009: 97).

Hakkında hapis cezasının konutta yerine getirilmesi kararı verilen hükümlüye on gün içinde şube müdürlüğü veya büroya başvurması hususunda bildirim yapılır. Hükümlünün mazereti

olmaksızın şube müdürlüğü veya büroya on gün içinde başvurması halinde; şube müdürlüğü veya büroca ilgili defterdeki kayıt kapatılarak durum Cumhuriyet başsavcılığı aracılığıyla mahkemeye bildirilir (Kale, 2009: 98).

Hükümlünün süresinde başvurması halinde, denetim görevlisi veya denetleme memuru tarafından denetleme planı hazırlanır. Denetleme planında; hükümlünün şube müdürlüğü veya büroya bildirdiği cezasını infaz edeceği adres, infazın başlama ve bitiş tarihleri belirtilir. Şube müdürlüğü veya büroca hazırlanan denetleme planı, hükümlüye ve kolluğa bildirilir. Hükümlünün denetleme planına uyup uymadığı şube müdürlüğü veya büroca her zaman denetlenir. Hükümlünün haklı, geçerli ve gerektiğinde belgelendirilebilen mazeretine dayanarak konuttan geçici süreli ayrılmaya ilişkin talebi şube müdürlüğü veya büroya yazılı olarak iletilir ve hükümlünün talebi Cumhuriyet başsavcılığına gönderilir. Cumhuriyet başsavcısı tarafından bu konuda karar verilir (Kale, 2009: 98).

“Sağlık, yangın, deprem gibi konutu terk etmenin zorunlu olduğu durumlarda şube müdürlüğü veya büroya bilgi verilir. Ayrıca durum tutanakla tespit edilerek zorunlu halin takibi sağlanır. Bu konuda bir karar alınmak üzere durum Cumhuriyet başsavcılığı ile mahkemeye iletilir” (Kale, 2009: 99).

Denetleme planının onaylandığı tarihten bir gün sonra yaptırımın infazına başlanır. Denetleme planına uyulmadığının kolluk tarafından bildirilmesi ya da şube müdürlüğü veya büro tarafından tespit edilmesi halinde, hükümlü denetleme planına uyması yönünde şube müdürlüğü veya büroca uyarılır. Uyarıya rağmen denetleme planına uyulmaması halinde kayıt kapatılarak evrak mahkemeye iletmek üzere Cumhuriyet başsavcılığına gönderilir. Ayrıca durum kolluğa bildirilir. Cezanın konutta infazı tamamlandıktan sonra kolluktan evrakın iadesi istenir, kayıt kapatılır ve evrak mahkemeye iletmek üzere Cumhuriyet başsavcılığına gönderilir (Kale, 2009: 99).

“Tedavi ve denetimli serbestlik tedbirini; uyuşturucu veya uyarıcı madde kullanan kişi hakkında, tedavi ve denetimli serbestlik tedbirine karar verilmesidir” (Kale, 2009: 124). “Mahkemece karar Cumhuriyet başsavcılığına gönderilir. Cumhuriyet başsavcılığınca karar denetimli serbestlik genel defterine kaydedildikten sonra şube müdürlüğü veya büroya iletilir. Hakkında tedavi ve denetimli serbestlik kararı verilen sanık veya hükümlüye on gün içinde sağlık kuruluşuna sevk edilmesi için şube müdürlüğü veya büroya başvurması hususunda bildirim yapılır” (Kale, 2009: 129). “Hükümlünün haklı, geçerli ve gerektiğinde belgelendirilebilen mazereti olmaksızın şube müdürlüğü veya büroya on gün içinde başvurmaması halinde, şube müdürlüğü veya büroca ilgili defterdeki kayıt kapatılarak durum Cumhuriyet başsavcılığı aracılığıyla mahkemeye bildirilir” (Kale, 2009: 126).

“Hükümlünün belirlenen süre içinde şube müdürlüğü veya büroya başvurması halinde, Sağlık Bakanlığınca belirlenen sağlık kurumuna sevk yazısı yazılarak, hükümlünün beş gün içinde bu kuruma başvurması istenir. Sağlık kurumunca yapılan tetkik ve muayene sonucu, bağımlı olmayanların hakkında takip programı hazırlanarak hükümlüye bildirilir. Ayrıca programın bir örneği şube müdürlüğü veya büroya gönderilir” (Yurtseven, 2008: 149).

Yapılan tetkik ve muayene sonucunda bağımlı olduğu anlaşılanlar ise, sağlık kurumunca madde bağımlılığı tedavi merkezine sevk ederek durumu şube müdürlüğü veya büroya bildirir. Hükümlü üç gün içinde madde bağımlılığı tedavi merkezine başvurur. Şube müdürlüğü veya büroca hükümlünün sevk olunan madde bağımlılığı tedavi merkezine başvurup başvurmadığı takip edilir. Şube müdürlüğü veya büroca sağlık kurumuna; hükümlünün kuruma başvurduğu tarih, tedavinin başladığı tarih, uygulanacak tedavi programı ile tedavinin tamamlandığı tarihin bildirilmesi konusunda yazı yazılır (Yurtseven, 2008: 149).

“Hakkında tedavi ve denetimli serbestlik tedbirine karar verilen hükümlüye rehberlik etmek üzere tayin edilen rehber tarafından, değerlendirme formu ve madde kullanım listesi çerçevesinde hükümlünün uyuşturucu veya uyarıcı madde kullanmasının nedenleri, etki ve sonuçları hakkında ayrıntılı değerlendirme yapılarak on gün içinde denetim planı hazırlanır” (Yurtseven, 2008:149-150).

Rehber denetim planı doğrultusunda; tedavi ve denetimli serbestlik tedbirinin uygulama süresince hükümlüyü uyuşturucu veya uyarıcı maddenin kullanılmasının etki ve sonuçları hakkında bilgilendirir, kişiye sorumluluk bilincinin gelişmesine yönelik tavsiyelerde bulunur ve yol gösterir, kişinin gelişimi ve davranışları hakkında üçer aylık sürelerle rapor düzenler. Rapor, şube müdürlüğü veya büro tarafından mahkemeye iletilmek üzere Cumhuriyet başsavcılığına gönderilir. Hükümlünün sağlık kurumunca belirlenen tedavi programına uyup uymadığı şube müdürlüğü veya büro ile rehber tarafından her zaman denetlenir (Akt. Kale, 2009:127).

Tedavi süresince devam eden denetimli serbestlik tedbirine, tedavinin sona erdiği tarihten itibaren bir yıl süre ile devam edilir. Tedavi sona erdikten sonra sağlık kurumu tarafından gönderilen rapor, hükümlü hakkında düzenlenecek denetim raporu ile birlikte mahkemeye iletilmek üzere Cumhuriyet başsavcılığına gönderilir. Ayrıca tedavi tamamlandıktan sonra gerektiğinde hükümlü hakkında denetim planı hazırlanabilir (Yurtseven, 2008:150).

“Sağlık kurumunca bildirilen tarih tedavinin tamamlandığı tarih, devam edecek olan denetimli serbestlik tedbirinin başlangıç tarihidir. Tedavi ve denetimli serbestlik tedbirinin başlama tarihi, hükümlünün sağlık kurumuna sevk edildiği tarihtir” (Yurtseven, 2008:150). “Tedavi tamamlandıktan sonra devam eden denetimli serbestlik tedbiri süresince şube müdürlüğü veya büroca gerekli görülmesi halinde hükümlü uyuşturucu veya uyarıcı madde kullanıp kullanmadığının tespit edilmesi için sağlık kurumuna sevk edilebilir. Hükümlünün beş gün içinde bu kuruma başvurması istenir” (Yurtseven, 2008:151).

Sağlık kurumuna sevk tarihinden itibaren beş gün içinde sağlık kurumuna başvurmaması, denetim planına uymadığının şube müdürlüğü veya büro tarafından tespit edilmesi, belirlenen tedavi programına uymadığının sağlık kurumunca bildirilmesi veya tedavi tamamlandıktan sonra devam eden denetimli serbestlik süresince uyuşturucu veya uyarıcı madde kullandığının tespit edilmesi halinde, hükümlü şube müdürlüğü veya büro tarafından denetim planına uyması yönünde uyarılır. Uyarıya rağmen denetim planına uyulmaması halinde, kayıt kapatılarak evrak mahkemeye iletilmek

üzere Cumhuriyet başsavcılığına gönderilir. Ayrıca durum sağlık kuruluşuna bildirilir. Tedavi ve denetimli serbestlik tedbiri sona erdiğinde kayıt kapatılır ve evrak mahkemeye iletilmek üzere Cumhuriyet başsavcılığına gönderilir (Yurtseven, 2008:151).

2.4. Denetimli Serbestlik Sistemindeki Rehabilitasyon Hizmetleri

Denetimli serbestlik hizmetleri ile genel amaç; hükümlülerin tekrar suç işlemesini önlemek, suçtan zarar görene verilen zararı gidermek, suç için öngörülen cezalara alternatif olarak verilen tedbir kararlarının toplum içinde yerine getirilmesini sağlayarak toplumla iç içe hükümlüleri yeniden topluma kazandırmaktır (Adalet Bakanlığı Yayını, 2006).

Denetimli serbestlik hizmetleri ile suçta karışmış bireylerin, toplum içinde rehabilitasyonlarının kendi yaşam alanlarından koparmadan yerine getirilmesine çalışılmaktadır. Rehabilitasyon hükümlülerin bu süreç içinde bedensel ve zihinsel sağlıklarını sürdürmeleri veya bunlara yeniden kavuşmaları için gerekli önlemlerin alınması suçluluk duygusundan arınması, kişisel ve toplumsal gelişiminin sağlanması amacıyla uygulanacak eğitim, öğretim, sağlık, psikososyal hizmetler ile meslek edindirme, bireyselleştirilme, toplum yaşamıyla uyumlaşmasını ve geliştirilmesini sağlayacak programların tümüdür. Bu programlar hükümlüde kanunlara saygılı olarak yaşama düşünce ve duygusunun yerleşmesi, ailesine ve topluma karşı sorumluluk duygusunun gelişmesi, toplum yaşamına uyması, geçimini sağlayabilmesi konularında uygulanacak rejim, önlem ve yöntemleri kapsar (Denetimli Serbestlik Hizmetleri Daire Başkanlığı, 2012).

Denetimli serbestlik hizmetleri kapsamında, risk ve ihtiyaç değerlendirmesi sonucu gerek duyulması ya da mahkeme tarafından rehberlik çalışmasına hükmedilmesi halinde, hükümlünün riskleri dikkate alınarak ihtiyaçlarına uygun iyileştirme çalışmaları yapılır. Risk değerlendirme ile kişinin kendisine çevresine zarar verme ve tekrar suç işleme riski ölçülebilir, bireyin bu iki risk alanındaki risk düzeyleri dikkate alınarak bu alanlara yönelik ihtiyaç duyduğu

programlar belirlenir. Bu değerlendirme süreci sadece kişinin risk düzeyini belirlememekte, kişinin yargılanma aşamasında denetimli serbestlik sistemi altında ihtiyaç duyduğu alanlara ve düzeyine ilişkin bilgilere yer vermekte, kişinin infaz planının hazırlanmasına temel oluşturmaktadır (Adalet Bakanlığı, 2010).

Uzman personeller hükümlülere rehberlik hizmetleri sağlamaktadır. Rehberlik hizmetleri psiko sosyal destek; gerek denetimli serbestlik müdürlüğüne gelen; gerekse de ceza infaz kurumundan salıverilen kişilerin topluma faydalı birer birey olarak yaşamlarını devam ettirmelerini sağlamak ve psikolojik durumlarını güçlendirmek için verilen her türlü destek çalışmalarıdır. Bu çalışmalar: denetim planı doğrultusunda istenilen amacın gerçekleşmesi için kişinin, eğitim, aile, iş ve sosyal çevreye uyumunu sağlamak, desteklemek yardımcı olmak, öneride bulunmaktır (Denetimli Serbestlik Hizmetleri Daire Başkanlığı, 2012).

Rehberlik hizmetleri sonucunda bireyin; daha yeterli bir kişiliğe sahip olması, kim olduğunu daha doğru değerlendirmesi ve kim olabileceği konusunda daha gerçekçi hedefler belirlemesi, insanlar ve toplum hakkında olumlu düşüncelere sahip ve onlara saygılı olması ve zamanı olumlu faaliyetlerle daha iyi değerlendirmesi, değişikliklere açık olması hedeflenir (Yurtseven, 2008:32).

Rehabilitasyon çalışmalarının başarısı bireyin yeniden suça karışmaması; kendine ve topluma yararlı bir birey olması ve toplum içinde yeni mağduriyetlerin önlenmesi açısından oldukça önemlidir. Rehabilitasyon hizmeti mahkemece verilen kararın niteliği ile (madde bağımlılığı tedavisi görme, rehberlik hizmeti alma vb.), denetimli serbestlik müdürlüklerinde görevli uzmanlarca yapılan bireysel ve grup görüşmeleri ile müdahale programları ile ya da diğer kurumlarla işbirliği içinde yürütülen çalışmalarla yerine getirilmektedir (Adalet Bakanlığı Yayını, 2010).

Denetimli serbestlik tedbiri almış hükümlülerle yürütülen iyileştirme çalışmalarının ilkinin bireysel görüşme çalışmaları

oluşturmaktadır. Bireysel görüşme; hükümlü ile birebir uygun fiziki koşullarda belirlenmiş amaç ve plan doğrultusunda yürütülmektedir. Bireysel görüşme sayısı on ikiden, görüşme aralıkları üç haftadan daha fazla olmamaktadır. Her görüşme otuz dakikadan az, kırk beş dakikadan fazla yapılmamaktadır (Adalet Bakanlığı, 2015).

Bireysel görüşme çalışmalarıyla, hükümlünün içinde bulunduğu psiko sosyal ve ekonomik durumu dikkate alınarak topluma uyumunu, kişinin farkındalığının ve motivasyonunun artırılarak toplum içinde kendilerine yer edinmelerini sağlamak amaçlanmaktadır. Bireysel görüşme denetimli serbestlik uzmanı tarafından yapılandırılarak yürütüleceği gibi grup çalışması ya da müdahale programı kapsamında da yapılabilir. Bireysel görüşme çalışmalarıyla başlanan rehabilitasyon süreci grup çalışmalarıyla devam edilebilir (Adalet Bakanlığı, 2015).

Grup çalışması, uygun fiziki koşullarda, en az dört en fazla on altı kişiden oluşan gruplar halinde en fazla on beş gün arayla yapılır. Grupların oluşturulmasında, hükümlülerin yaş gruplarına, benzer sorun alanlarına ve benzer risk düzeyine sahip olmalarına dikkat edilir. Sanık ve hükümlüler, haklarında verilen yükümlülük kararlarının niteliğine bakılmaksızın, rehberlik ve iyileştirme çalışmaları kapsamında aynı grup içerisinde yer alabilirler. Grup çalışması sürecinde hükümlülerin durumu periyodik olarak değerlendirilir ve ihtiyaç duyulması halinde iyileştirme çalışmaları bireysel görüşmelerle de desteklenir. Grup çalışması, müdahale programı kapsamında yürütülebileceği gibi denetimli serbestlik uzmanı tarafından yapılandırılarak da yapılabilir (Adalet Bakanlığı, 2015).

Grup çalışmaları, yapılandırılmış faaliyetleri ve yükümlüyü suça ilişkin her yönden değerlendirmesiyle yükümlüyü topluma uyum sürecinde yardımcı olmaktadır. Hükümlüler, almış oldukları tedbir ve kişisel özellikleri değerlendirilerek farklı grup çalışmalarına katılmaktadır. Bu grup çalışmaları müdahale programlarını kapsamaktadır (Adalet Bakanlığı, 2015).

Yetişkinler için Genel Suçlu Davranışı Müdahale Programının amacı; “kişilerin genel olarak suç davranışı ile ilgili bakış açılarını ve kendi suç davranışlarına karşı tutumlarını keşfetmelerini ve kişilerin değiştirebileceklerine odaklanıp problemleri durumlarından kurtulmalarına yardımcı olmaktır”(Adalet Bakanlığı, 2010).

Bu doğrultuda program; suça yönelen davranış kalıpları konusunda farkındalık kazanmasını sağlama, kişiye sosyal etkileşim becerileri kazandırma, empati kurma ve mağduru anlama becerileri kazandırma, suçun çözümü olan bir sorun olduğu, kendi risk faktörlerini anlamasına imkan verme, kişilerin kendi düşünme tarzlarını ve bunun suç davranışları üzerindeki rolünü keşfetmelerini sağlama alt amaçlı çalışmalarından oluşur (Adalet Bakanlığı, 2015).

Bu programa haklarında koşullu salıverilme tarihlerine kadar denetimli serbestlik tedbiri uygulanarak cezasının infazına karar verilen yükümlüler için yapılan değerlendirme sonucu kişinin birden fazla suça karıştığı ya da tekrar suça karışma riski bulunduğu anlaşılan yükümlüler dahil edilirler. Program 15 zorunlu ve 2 seçenek olmak üzere 17 oturumdan oluşmaktadır. Seçenek oturumlar grubun ihtiyaçlarına göre seçilmektedir. Her oturum iki hafta arayla düzenlenmektedir ve oturumlar ortalama 90 dakika sürmektedir (Adalet Bakanlığı, 2015).

Sigara, Alkol ve Madde Bağımlılığı Farkındalık Programı; sigara, alkol, uyuşturucu ve uyarıcı maddeler konusunda kişinin bilgilendirilmesini, kişiye değişim motivasyonunun kazandırılmasını, kişinin alkol ve madde kullanımıyla beraber gelen bulaşıcı hastalıklardan korunmasını, kişinin alkol ve madde kullanımı ile ilgili düşünce ve hatalarının farkına varmasını, madde kullanımı sonlandırmak ve yeniden tekrar etmeyi engelleyici beceriler kazandırılmasını amaçlamaktadır. Bu bağlamda kişi madde kullanmaya başlama ve sürdürme sebeplerinin farkına varmaya ve aynı zamanda tekrar madde kullanma risk düzeyini azaltmaya yönelik teknikler öğrenir (Adalet Bakanlığı, 2010).

Bu program haklarında tedavi ve denetimli serbestlik tedbiri verilen hükümlülere yönelik hazırlanmaktadır. Ayrıca koşullu salıverilme tarihleri içinde denetimli serbestlik tedbiri ile cezasının infaz edilmesine karar verilen hükümlüler için yapılan değerlendirme sonucunda kişinin alkol ve madde kullanımına ilişkin riskinin bulunduğu anlaşılan hükümlülerde bu program kapsamında yer almaktadır. Program on altı oturumdan oluşmaktadır (Adalet Bakanlığı, 2010).

Öfke Kontrol Programı; kişilere öfke kontrolüne ilişkin farkındalık yaratmak, kişilerin öfke kontrolü teknikleri geliştirmelerini sağlamak öfkeye yol açan süreç ve kişinin kendi davranışlarını izlemesi konusunda bilinçlendirilmesi amaçlanmaktadır. Öfkenin aşamaları hakkında bilgi sahibi olmak, öfkenin fiziksel belirtilerinin farkına varmak, problem çözme becerileri kazandırmak, grup baskısına karşı koyma, yakın ilişkilerde öfke ile baş edebilme bu programda sağlanmaya çalışılır. Program on oturumdan oluşmaktadır (Adalet Bakanlığı, 2010).

Grup çalışmaları ve müdahale programları dışında denetimli serbestlik müdürlüklerinde uzmanlar tarafından farklı konu başlıklarında seminerler düzenlenmektedir. Bu seminerler Aile ile İletişim, Problem Çözme Becerileri, Stresle Başa Çıkma Yolları başlıklarında olabilmektedir. Ayrıca Değerler Eğitimi konulu seminer verilmektedir. Aydın Denetimli Serbestlik Müdürlüğünde Değerler Eğitimi semineri 6 oturumdan oluşan bir grup çalışması şeklinde düzenlenmektedir. Değerler Eğitimi grup çalışmasında, hükümlünün değerlerinin farkında olması, yaptığı yanlışların sebeplerini düşünmesi, iyi davranışların neler olduğunu öğrenmesi, yaptığı yanlışlardan uzak durması ve sahip olması gereken değerler hakkında bilgi sahibi olması amaçlanmaktadır.

Grup çalışması ve seminerler sonrası uzmanlar, bu faaliyetlere katılan hükümlülere; çalışmalara katılmadaki isteklilikleri, değişim yönünden gösterdiği çabaları, infazda diğer kişi ve kurumlara karşı tutumları, infaz için belirlenen kurallara uyma çabaları, işbirliğine yatkınlıkları, sorumluluklarını yerine getirme becerileri, iletişim ve sosyal etkileşim becerileri, topluma uyum çabaları, toplumsal kurallara saygıları konularında değerlendirmektedir.

Ayrıca denetimli serbestlik kurumunda rehabilitasyon hizmetleri kapsamında, hükümlüler için müze gezisi, kütüphane gezisi gibi kültürel ve sportif faaliyetlere katılma etkinlikleri düzenlenmektedir. Bu faaliyetlerin amacı, hükümlünün kendini ifade yeteneklerini geliştirmeyi ve bilgilerini artırmayı sağlamaktır. Bu faaliyetler için uygun koşulların sağlanması ve hükümlülerin rehabilite olabilmeleri için Milli Eğitim Bakanlığı, Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Genel Müdürlüğü, Gençlik ve Spor Genel Müdürlüğü, Emniyet Genel Müdürlüğü, Sağlık Bakanlığı başta olmak üzere benzer kurum ve kuruluşlarla kurulan iletişim önemli rol oynamaktadır (Adalet Bakanlığı, 2010).

3. ARAŞTIRMANIN KAVRAMSAL VE KURAMSAL ÇERÇEVESİ

3.1. Yeniden Sosyalleşme Sürecinde Önemli Kavramlar

Sosyalleşme, bireyin etkileşim içinde belirli bir grubun veya toplumun değerlerini öğrenmesi sürecidir. Bu öğrenme sürecinde, toplumdaki davranışlar birey tarafından içselleştirilir ve birey çok yüksek olasılıkla o toplum ya da grubun özelliklerine paralel bir kişilik geliştirir. Sosyalleşme kişinin doğumuyla başlar. Birey sosyalleşme süreci ile içinde yaşadıkları toplumun değer yargılarını, inançlarını, geleneklerini, davranış kalıplarını edinir; sonrasında edindiklerini yeni nesile aktaracaktır. Bireyin sosyalleşme sürecine ilişkin etkileşimi zaman içinde değişiklik gösterse bile süreç devam eder.

Kişi, toplum içinde davranışlarıyla kendini ifade eder ve bu davranışlar aracılığıyla toplum içinde diğer kişilerden ayrılır ve toplum içinde kendine bir yer edinir. Bireyler toplumsal niteliklerini ve kendilerine ait özelliklerini aile ve katıldığı diğer gruplarda kazanır. Bir toplumun yaşam biçimiyle, o toplumda yaşamak için gereken bilgilerle değerler, gruplar aracılığıyla bireye aktarılır. Bu bilgi ve değerlerin benimsetilmesiyle birey, belirli bir toplumun üyesi olma özelliği kazanır. İnsanlar yaşamları boyunca çevrelerine uyum sağlama çabasıdır. Toplumsal düzende insanın var olması ve varlığını devam ettirmeye çalışması aynı zamanda uyum çabasıdır. Toplumsal düzende birey, kendi özelliklerini fark etmiş, sosyalleşmiş, kendisini geliştirmiştir.

Sosyalleşme süreci, farklı disiplinlerde çeşitli yaklaşımlarla değerlendirilmektedir. Bu yaklaşımlarda sosyalleşme genel olarak bireyin toplum içinde kendini ifade ederek topluma uyum sağlama süreci olarak değerlendirilmektedir. “Sosyalleşme; toplumdaki mevcut ya da beklenen rolleri yerine getirmek için gerekli olan becerilerin, bilgilerin, değerlerin, eğilimlerin ve benlik algılarının özümsemesi ve gelişimi olarak tanımlanmaktadır” (Şahan, 2008:262).

“Sosyalleşme, toplumun bir üyesi olma, diğer insanlarla birlikte yaşamayı öğrenme sürecidir. Bu süreç içinde birey, diğer insanlarla etkileşimi yoluyla kendine özgü toplumsal davranış ve değerleri geliştirir” (Şahan, 2008: 262). Bu tanım doğrultusunda sosyalleşmenin özellikleri şöyle sıralanabilir; sosyalleşmede

her zaman için toplum vardır. Sosyalleşme bireyin doğumuyla başlar ve yaşadığı sürece devam eder. Sosyalleşmede toplum birey etkileşimi vardır. Bireyin çevresindeki değerleri, beklentileri ve duyguları öğrendiği bir süreçtir (Şahan, 2008). Sosyalleşme insanların toplumsal hayatını nasıl biçimlendireceği üzerinde etkilidir.

Yapılan bir araştırmada, Şahan (2008) sosyalleşme kavramının önemli bazı kriterlerinin olması gerektiği ve bu kriterlerin bireylerin sosyalleşme düzeylerinin ne durumda olduklarını açıklamaktadır. Bunlardan, kendine güven duygusu, girişkenlik duygusu, bireyin kendini ifade edebilmesi, sosyal sorumluluk duygusunun gelişmesi, toplumsal uyum, başkalarına saygılı olma, paylaşımcı olma, başkalarını sevebilme, yeteneklerin ortaya çıkarılması, özgür düşüncenin gelişmesi, olaylara objektif bakabilme, başarı ve başarısızlığı kabullenme ve aidiyet duygusunun gelişmesi gibi kriterlerin önemli olduğu sonuç olarak görülmektedir.

Bu bölümde çalışmanın temaları doğrultusunda belirlenen ve yeniden sosyalizasyon sürecinde de önemli olan kavramların açıklamalarına yer verilecektir.

3.1.1. Aileyle İletişim

Aile, bireylerin hayatında ilk ve en önemli sosyalleşme yeridir. “Aile; insan türünün devamını sağlayan, toplumsallaşma sürecinin ilk ortaya çıktığı günden bu yana karşılıklı ilişkilerin belirli kurallara bağlandığı, toplumda oluşan maddi ve manevi zenginlikleri kuşaktan kuşağa aktaran, biyolojik, psikolojik, ekonomik, hukuksal yönleri bulunan toplumsal bir kurumdur” (Arslan, 2011:421).

Ailenin, kişinin yalnızlığını gideren, dayanışmayı, paylaşmayı ve çocukların sağlıklı bir ortamda yetişmesini sağlayan bir kurum olabilmesi için ailede sağlıklı bir iletişim ve etkileşimin olabilmesi gerekir. “Ailede etkili bir iletişim olmadıkça aile kendinden beklenen fonksiyonları yerine getiremez ve kişiler aradığı ilgi, sevgi, şefkat ve korumayı bulamaz” (Tosun, 2011:106).

Sağlıklı iletişimi olan ailelerde, kurallar fazla değildir, bu kurallar açık ve anlaşılardır. Aile bireyleri kurallara saygı duyar ve bu kurallara uymaya çalışır. Aile bireyleri birbiriyle iletişim içindedir. Aile bireylerinin birbirlerine karşı sorumlulukları vardır ve bu sorumlulukları yerine getirmeye çalışır. Aile bireyleri

duygularını, fikirlerini ve inançlarını birbiriyle paylaşabilir. Aile içi ilişkiler iyidir, sağlamdır, aile bireyleri arasında güçlü bir bağ bulunur. Aile bireylerinin özgüvenleri vardır ve kendilerine ve birbirlerine değer verirler. Bireyler birbirlerinin duygularına saygı duyar ve bunları paylaşmaktan kaçınmazlar. Fikirlerini rahatça dile getirebilirler. Aile bireyleri duruma uygun ve gerekli koruma yöntemleri geliştirirler. Aile bireyleri birbirlerinin ihtiyacı olan ilgi ve desteği sağlamaya çalışır. Aile bireyleri bu süreçte yaşanan olayları olgunlukla karşılar ve ona göre yaşarlar (Tosun, 2011).

Aile içi iletişimi etkileyen faktörler Tosun (2011:105)'a göre; “sosyo-ekonomik ve kültürel değişim, modernizasyon ve teknolojik gelişmeler, iletişim araçları ve küreselleşme, gelenek ve görenekler, inanç sistemleri, değer yargıları, nüfus artışı, ekonomik modellerin değişmesi, göç: Kırsal alandan şehirlere ve sanayi merkezlerine nüfus kaymasıdır.”

3.1.2. Toplumsal Uyum

Uyum, bireyin kendisi ve çevresiyle iyi ilişkiler içinde olması ve bu doğrultuda düzgün davranışlarda bulunması ve bunları devam ettirmesi olarak tanımlanabilir. Toplumsal uyum, bireylerin sosyal standartlara uygun, çevreleriyle düzgün ve başarılı bir etkileşim süreci yaşama ve bu yaşantıyı devam ettirebilme durumudur (Müftüoğlu, 2009).

Uyum yaşam boyu sürekli devam eden bir olgudur. Biyolojik, psikolojik, sosyokültürel etkenlerin etkileşimlerinin birleşimi sonucu gerçekleşir. Bazı durumların farklılık göstermesi uyumumuzda değişikliklere neden olabilir. Müftüoğlu (2009) 'a göre; “olayları doğru algılama, stresle başa çıkma yeteneği, olumlu kişilik algısı, duyguları ifade edebilme, kişilerarası ilişkilerde başarılı olma, iyi iletişim kurma sağlıklı bir uyum için gerekli faktörlerdir.”

Bireyin kişilik özellikleri, duygularını, algı, düşünme gibi bilişsel işlevleri de etkileyebilir ve uyum süreçlerini önemli derecede belirler. “Kişilik özellikleri ve dinamikleriyle etkilenen duygu, düşünme ve davranışlar, gerek toplumsal norm ve değerlerle örtüştüğü ölçüde ve gerekse kişiler arası ilişkilerin ve etkileşimlerin şekli ve kalitesi de uyum süreçlerini belirler” (Akt. Müftüoğlu, 2009: 14). Duygular da bireysel ve toplumsal uyumu etkileyen önemli bir etkidir. Bireyin

duyguları, uyumu kolaylaştırıcı veya zorlaştırıcı bir özelliğe sahiptir (Müftüoğlu, 2009).

Yeniden sosyalleşme sürecinde topluma uyum sağlayan kişi, toplumun aile, din, hukuk kurumlarının kurallarına uyar, kendisine verilen görevleri yerine getirir. Kişi toplumsal beklentilere uygunluk göstermeye çalışır ve kazandığı rollerin gerektirdiği şekilde davranır. Birey toplum içinde yerini belirleme gereksinimi duyar. Toplumsal uyum bu gereksinimin karşılanmasına bağlıdır.

Toplumsal uyumun sağlanabilmesi; bireyin çevresindeki kişilerle iyi iletişim kurabilmesine ve bu iletişimi devam ettirmesine, bir gruba katılabilmesine, sorumluluk sahibi olabilmesine, sorumluluk bilinci içinde hareket etmesine ve toplum içinde yaşamının gerektirdiği kurallara uyabilmesine bağlıdır (Yavuzer, 1996).

3.1.3. Davranış Değişikliği

Bir kişinin gösterdiği her türlü tepki, çevrede ve çevreyle olan ilişkisinde değişiklik yaratan eylemlerdir. Genel anlamıyla davranış; kişinin yaptığı ve söylediği her şeydir. Davranış değişikliği; kişinin davranışını değiştirmeye yönelik olarak kullanılan tekniklerin adıdır. Davranış değişikliği yaratmak için çevresel etkenler, davranışın sonuçları sistemli bir şekilde kontrol edilir (Gülenç, 2015).

Davranışın gerçekleşmesinde davranışın sonuçları etkili olur. Davranışın süreklilik kazanmasında davranışın sonuçları ve davranışın öncesindeki durumların birlikte düzenlenmesi belirleyici olur (Gülenç, 2015).

3.1.4. Sorumluluk Bilinci

Sorumluluk gündelik hayatımızda toplumsal ilişkilerimizi etkileyen bir kavramdır. Sorumluluk; yaşa ve döneme, toplumsal rollere, içinde bulunduğumuz şartlara göre değişen bir olgudur. Bir görevi üstlenme, bu görevin gereklerini yerine getirebilme ve bu sürecin olumlu ve olumsuz sonuçlarını yüklenbilme sorumluluk olarak ifade edilir (Karakter Eğitimi, 2015).

Sorumlu kişinin kendine ve başkalarına karşı yerine getirmesi gereken yükümlülükleri vardır. Kişi bu yükümlülüklerini zamanında yerine getirmek durumundadır. Sorumlu kişi, yükümlülüklerinin farkında olarak hareket eder ve

sorumluluklarını yerine getirecek davranışlarda bulunur. Sorumluluk sosyalleşme süreciyle kazanılır, çevre, eğitim ve yaşantılar sonucu öğrenilir. Sorumlu insan, sorumluluklarını zamanında yerine getirme gücüne sahiptir.

3.1.5. Gelecek Beklentisi

Bireyin toplumsal düzende içinde bulunduğu dönemi ve sonraki yaşamını etkileyen faktörlerden biri gelecek beklentisidir. Beklenti kavramı bireysel anlamda gerçekleşmesi beklenen şey, bireyin kendisinden beklenenler konusundaki öngörüsü olarak tanımlanabilir (Tuncer, 2011).

Bireyin öğrenimlerinin, deneyimlerinin, değerlerinin, yaşadığı şartların değişmesi sonucu beklentilerinde farklılık olabilir. Bu deneyimlerin olumlu olması bireyin içinde bulunduğu zamanın şartlarına uyum sağlayabilmesine ve zamanın gerektirdiği şekilde davranabilmesine kendisinden beklenen görevlerini başarılı bir şekilde yürütmesine yardımcı olmaktadır (Tuncer, 2011).

3.2. Rehabilitasyon Modelleri

Rehabilitasyon ya da iyileştirme suçlunun “insan” oluşuna yapılan özel bir vurgu olup, suçlunun, onu suça iten nedenlerden tekrar topluma kazandırılmasına kadar olan tüm sürecin özenle takip edilip toplumdan dışlanması ve hürriyeti bağlayıcı ceza yerine, topluma uyum sağlamanın esas alındığı bir yöntemin benimsenmesidir (Işıқтаç, 2013). “Bir ceza siyaseti olarak yeniden sosyalleştirme, iyi işleyen bir ceza adaleti sisteminin, kişileri, yalnızca davranışlarıyla sınırlı olmaksızın değiştirebileceği varsayımına dayanır” (Akt. Yakışır, 2006: 31).

Yeniden sosyalleştirmede temel amaç, suç işlemek suretiyle kanunlara uymayan suçluları, kanunlara uyan bireylere dönüştürmektir. Bu nedenle de kişileri suç işlemeye iten nedenleri doğru şekilde ortaya koyarak ve bu nedenleri ortadan kaldırmaya çalışarak, bu davranışın tekrarını engellemeye çalışıp, aynı zamanda suç işleyen kişileri iyileştirilmesi sağlanmalıdır. Yeniden sosyalleştirmede hükümlünün, suça neden olan davranışının sonuçlarını anlaması ve yaptığı yanlışın meydana getirdiği olumsuz sonuçları ortadan kaldırmak için gerekenleri yapmaya hazır olması sağlanmaya çalışılmaktadır (Yakışır, 2006).

Hükümlüler için oluşturulacak bir iyileştirme modelinde uygulanacak müdahalelerin amaçları belirlenip ortaya konulmaktadır. Ayrıca bu amaçlar

doğrultusunda tedavinin nasıl ilerlemesi gerektiğini belirlemesi gerekmektedir (Ögel ve Karadayı, 2011). İyileştirmede öncelikle hükümlülere doğuştan sahip olduğu insan olma değerinin gerektirdiği şekilde saygı göstererek, ayırım yapılmadan davranılır. Etkili bir iyileştirme faaliyeti programın planlanmış çerçevesinde iyileştirme faaliyetlerinin amaçlarına uygun eğitimli bir uzman kişi tarafından uygulanır (Ögel ve Karadayı, 2011). İyileştirme programı uygun seçildiğinde ve uygulandığında hükümlülerin özsayıgılarını, özgüvenlerini ve sorumluluklarını geliştirmeleri mümkündür (Müftüoğlu, 2009).

3.2.1. İyi Yaşamlar Modeli

Suçluların rehabilitasyonu konusunda bir çok teoriden yararlanılır. Bu teorilerden biri olan ve geliştirilen “İyi Yaşamlar Modeli” suç ve rehabilitasyon konusunu her yönüyle açıklamaya çalışan ve günümüzde bu alanda çalışma yapanların çoğunlukla başvurduğu modeldir. “İyi Yaşamlar Modeli, suçluların tekrar suç işleme risklerini azaltmak için suçlularda yeni yetenek ve sağlam karakter inşa etme ihtiyacından ortaya çıkmıştır” (Suçluların Rehabilitate Edilmesi, 2013: 3).

Modele göre kişiler hayatlarında maddi manevi değerli bir şeye sahip olmak için suç işler. Dolayısıyla suç işleme insanlığın doğasında olan ve normal olan bir şeyi istemenin bir ürünüdür. Bu isteme maalesef suçluda ve çevresinde bulunan zaaflardan ötürü zararlı ve anti-sosyal davranışı ortaya çıkarır. Aslında bu zaaflar suçlunun isteklerinin son bulmasını sürekli engeller ve onu uygunsuz ve zararlı yollara başvurmaktan alıkoymaz; buna da suçlu davranışı denir. Bu model bütün bireylerin benzer istekleri ve ihtiyaçları olduğunu varsayar ve ebeveynlerin, öğretmenlerin ve toplumun en önemli sorumluluklarından birinin her bir bireye bu istek ve arzularını karşılamak için gerekli enstrümanları tedarik etmeye yardımcı olmasının gerektiğini savunur. Bireyler bu gereksinimlerini gidermek için gerekli içsel ve dışsal kaynakları barındırmıyorsa yani gerek ahlaki gerekse fiziksel beceriden yoksunsa bu durum suçluluğu hazırlar. Rehabilitasyon suçluları gerekli bilgi, beceri, fırsat ve diğer kaynaklarla donatmalıdır. Bu sayede suçlular ihtiyaçlarını giderebilir ve suçluların başkalarına zarar vermesinin önüne geçilebilir (Suçluların Rehabilitate Edilmesi, 2013:3).

Bu modeli güçlü kılan iki faktör vardır. Birincisi bu model suçluların kişisel tercihlerini ve onlar için hayatlarında en çok anlam ifade eden değerlerini çok ciddiye alarak bireyleri daha iyi bir yaşam sürmeleri için bu değerler üzerinden motive eder. İkincisi ise suçlulara bu ihtiyaç ve tercihlere ya da insan hayatındaki birincil değerlere göre rehabilitasyon planları yapabilmek için fırsatlar sunmak ister. Birincil değerler bireylerin istifade ettikleri ve onların doyum ve mutluluklarını artıran her türlü aktivite ve durumdur. Bunlara örnek olarak bilgi, iç barış, sağlık ve herhangi bir alanda uzmanlık kavramları sıralanabilir. İkincil değerler ise birincileri elde etmek için kullanılan metotlardır. Suçlular en çok bu alanda problem yaşarlar (Suçluların Rehabilitasyonu, 2013:3).

Suçlular da diğer bireyler gibi akla, kişisel özelliklere ve kazanımlara değer verirler. Bunlara “İyi Yaşamlar Modelinde birincil değerler denir. Yapılan kapsamlı psikolojik, sosyolojik, biyolojik ve antropolojik araştırmalar sonucunda insan hayatında birincil öneme sahip 9 ayrı değer ortaya konmuştur. Bu değerler şunlardır:

- a. Hayat (sağlıklı ve fonksiyonel bir yaşam)*
- b. Bilgi*
- c. İç barış (duygusal strese arınmışlık)*
- d. İyi ilişki (yakın arkadaşlarla, romantik ilişkiler ve ailevi ilişkiler)*
- e. Toplum (geniş sosyal gruplara bağlılık. Örneğin derneğin mensubu olmak ya da bir futbol takımının taraftarı olmak)*
- f. Maneviyat (hayatın anlamını ve amacını hissetmek)*
- g. İş hayatında mükemmellik*
- h. Toplum içinde mükemmellik (özerklik ve kendini yönetebilme)*

i. Hobilerde mükemmellik (örneğin iyi futbol oynamak)

İyi Yaşamlar Modelinde bireylerin birincil değerleri elde edebilmek için karşılaştıkları içsel ve dışsal engeller dinamik risk faktörlerini (suça giden sebepleri) oluşturur. Karşılaşılan bu engellere bireyler hayatları boyunca öğrendikleri şekilde tepki verirler. Yani birey kendi hayatı için önemli olanı elde etme kabiliyetine sahip değildir ve bunları elde etmek için kullandığı yolun, suçlu davranışının, ona neler getireceğini çoğu zaman düşünemez. Suçlu bireylerin hayatlarında dört ana başlık altında ifade edilen zorluklar vardır (Suçluların Rehabilitasyonu, 2013: 3-4). Bunlar; amaçsızlık, usul hatası, hayat planında belirgin bir çatışma; bir değer elde edilmesi diğerinin elde edilme şansının azalması, kapasite eksikliği; içsel kapasite eksikliği: Beceri eksikliği, kabiliyetsizlik, Dışsal kapasite eksikliği: Burada dış etkenlerden kaynaklı eksiklik kastedilmektedir. Sosyal destekten yoksun olmak, iş olanakları, eğitim alamama gibi zorluklardır (Suçluların Rehabilitasyonu, 2013: 5).

İyi Yaşamlar Modelinin en önemli amacı suçluları daha iyi, daha anlamlı, daha mutlu ve daha tatmin edici bir hayat için gerekli beceri, değer ve davranışlarla donatıp suça götüren faktörlerden uzaklaştırarak tekrar suç işlemelerinin önüne geçmektir. Bu model suçlunun iyileştirilmesini merkeze alan bir yaklaşımdır. Kısaca rehabilitasyonun amacı birincil değerlerin ya da insani ihtiyaçların suçlulara benimsetilmesi ve bu değerlerin elde edilerek psikolojik açıdan suçlunun kendisini iyi hissetmesini sağlamaktır (Suçluların Rehabilitasyonu, 2013: 5).

Denetimli serbestlik sistemi, suçluların olumlu davranışlarının öğrenilerek rehabilitasyonla yeniden topluma kazandırılmasını amaçlayan bir ceza yöntemidir. Bu modelin amaçları denetimli serbestlik sisteminin hükümlülerin rehabilitasyonuna ve topluma kazandırılmasını amaçlayanı gerçekleştirmeye yöneliktir. Bu noktada bu model büyük bir öneme sahiptir (Işıktaç, 2013).

3.2.2. Risk-İhtiyaç-Uygunluk Modeli

Risk- ihtiyaç- uygunluk modeli, bir rehabilitasyon modelidir. Rehabilitasyon modelleri hükümlülerin yeniden sosyalizasyon sürecinde kapsamlı bir rehber görevini üstlenir. Model, iyileştirme faaliyetlerinin uygulanmasında uzmanlar ve ceza infaz kurumlarında çalışanlar için yardımcı olması amacıyla oluşturulmuştur. Model; risk, ihtiyaç ve uygunluk kavramlarının birleşiminden oluşur (Ögel ve Karadayı, 2011).

Risk- ihtiyaç modeli; kişinin sosyal ve kişisel durumlarının, kişilerarası ilişkilerinin ve psikolojik faktörlerin etkileşim içinde olarak modelleme, tekrarlama ve pekiştirme yoluyla öğrenilen suçlu davranışına yol açtığı varsayımına dayanır. Bu modele göre kişinin içinde bulunduğu ortamın ve çevresinin davranışı şekillendirmede güçlü bir etkisi vardır. Kişi bir kez suç işlediğinde bu durum daha fazla suç işleme davranışını destekleyecektir (Ögel ve Karadayı, 2011: 262).

Risk kavramı, zararlı durumların belirli bir zaman dilimi içinde ortaya çıkma ihtimalini ifade eder. Bu kavram ceza adalet sisteminde bir kişinin kendisine veya diğer kişilere zarar verme ihtimalini tahmin etmek amacıyla kullanılmaktadır. Risk faktörleri değişme ihtimali olmayan geçmiş suç yaşantısı gibi statik ve suçlu yaklaşım, duygu durum, madde kullanımı gibi zamanla değişkenlik gösterebilecek dinamik faktörlerden oluşmaktadır (Ögel ve Karadayı, 2011: 260).

Suç davranışı için sekiz risk unsuru tanımlanmıştır.

Bunlar; antisosyal davranışlar, antisosyal arkadaşlar, antisosyal davranış geçmişi, antisosyal kişilik özellikleri, evde sorunlu durumlar, işte, okulda zorluklar, sorunlu gündelik aktiviteler ve madde kullanımıdır. Risk prensibi, kişilerin yeniden suç işleme riski ile uygulanacak müdahale ve tedavilerin niteliği ve yoğunluğunun sağlanmasını varsayar (Ögel ve Karadayı, 2011:261).

Maslow'un insan ihtiyaçları hiyerarşisi modeline göre insan davranışı, fizyolojik ihtiyaçlar, güvenlik ihtiyaçları, sevgi-aidiyet ve

statü- saygı gibi temel ihtiyaçların elde edilmesiyle şekillenmektedir. Risk- ihtiyaç-uygunluk modeline göre bu ihtiyaçlar kriminolojik olan ve olmayan olarak ikiye ayrılmaktadır. Kriminolojik ihtiyaçlar, antisosyal kişilik özellikleri, madde kullanımı, düşük problem çözme becerileri, öfke kontrolü problemleridir. Kriminolojik olmayan ihtiyaçlar; düşük özsaygı, ekonomik problemlerdir (Ögel ve Karadayı, 2011:261).

İhtiyaç prensibi iyileştirme programlarının suç işleme davranışını azaltacak kriminolojik özellikler üzerinde çalışması gerektiğini savunur. Uygunluk prensibine göre, müdahale programlarının kişinin öğrenmeleri, bilişsel becerileri ve değerleri dikkate alınarak yapılandırılması gerekmektedir (Ögel ve Karadayı, 2011).

Her hükümlünün bireysel olarak değerlendirilmesi; uygulayıcı tarafından kişisel özelliklerine ve içinde bulunduğu duruma uygun müdahaleler belirlenmesi öngörülmüştür. Bu noktada uygulayıcıların empati kurma becerileri, uygun modelleme yapabilmeleri, iyileştirme programlarının kişiler üzerinde etkili olmasında ve uygunluk prensibinin sağlanmasında önemli bir etkidir. Çünkü uygunluk, kişinin müdahale programlarından etkin yararlanabilme potansiyelleriyle ilgilidir (Ögel ve Karadayı, 2011:261-262).

Model; daha yoğun bir şekilde iyileştirme faaliyetlerine ihtiyaç duyan orta ve yüksek risk seviyesindeki kişilerin tespit edilmesi, değişim için uygun hedefler olan kriminolojik ihtiyaçların belirlenmesi ve en etkili, kişinin motivasyonuna ve özelliklerine uygun müdahalelerin belirlenip uygulanması şeklindeki üç prensibe dayanmaktadır. Modeli oluşturan üç prensip, yapılandırılmış hükümlü değerlendirme araçlarının kullanımına ve yapılandırılmış iyileştirme çalışmalarının uygulanmasına dayanmaktadır (Ögel ve Karadayı, 2011:262).

Bu modele göre; kişiler suç davranışına yatkınlık bakımından biyolojik, psikolojik, sosyal, kültürel, kişisel özellikler üzerinden farklılık gösterebilir. Bu yüzden risk faktörleri sistemli bir şekilde

değerlendirilerek belirlenmelidir. Riskin derecesi kriminolojik ihtiyaçlarla paralel olarak değişkenlik göstermektedir. Riskin tanımı bireysel bir yaklaşımla yapılmalıdır. Düzenlenen iyileştirme çalışmalarının amacı hükümlülerin toplum üzerindeki risk oluşturacak davranışlarının azaltılmasıdır. Suç davranışının nedenleri ile ilgili bilgiler kullanılarak hükümlüler üzerinde etkili müdahale programları oluşturulabilir (Ögel ve Karadayı, 2011: 262).

“Risk- ihtiyaç uygunluk modeli ile farklı hükümlü grupları için risk değerlendirme ve müdahale teknikleri geliştirilmesiyle araştırmalar yapılmasına olanak sağlamıştır” (Ögel ve Karadayı, 2011: 262). Temel risk- ihtiyaç faktörü antisosyal davranış gösteren ve suça eğilimli davranışlar olan bir kişiye; kendini kontrol etme becerilerinin geliştirilmesi, öfke kontrolünün öğretilmesi, topluma uyumlu davranışların geliştirilmesi, topluma uyumlu bir kişilik oluşturması şeklinde müdahale hedefleri belirlenebilir. Temel risk- ihtiyaç faktörü madde kullanımı olan bir kişiye; madde kullanımını azaltacağı ve tamamen yok etmesini sağlayıcı madde kullanımına alternatif olacak olumlu, topluma faydalı faaliyetlerde bulunmasına teşvik edileceği müdahale hedefleri belirlenebilir (Ögel ve Karadayı, 2011).

Bu model, günümüzde ceza adalet sisteminde geçerli olan iyileştirme faaliyeti modelidir. “Risk- ihtiyaç- uygunluk modeli ilk olarak Adalet Bakanlığı ve UNICEF tarafından yürütülen Etkin Hükümlü Projesi çerçevesinde yer alan Bireyselleştirilmiş İyileştirme Programı kapsamında uygulanmıştır. Bu amaçla oluşturulan Bireyselleştirilmiş İyileştirme Sisteminin temelini risk ihtiyaç değerlendirmesi oluşturmaktadır” (Ögel ve Karadayı, 2011:264).

Sistemde bu değerlendirme Yasalarla İhtilafa düşen Çocuk ve Ergenler için Araştırma ve Değerlendirme Formu ile yapılmaktadır. Araştırma ve Değerlendirme formu; suç öyküsü, yaşadığı yer, madde kullanımı, yaşam tarzı, ruhsal durum, düşünce ve davranışlar, ekonomik koşullar, ailevi özellikler ve aile ilişkileri, eğitim ve çalışma, tutum ve psikososyal tarama başlıklarından oluşmaktadır. Web tabanlı oluşturulan bu sisteme bilgiler girilmektedir. Saptanan risk ve ihtiyaçlara göre kişilere bireyselleştirilmiş bir program uygulanmaktadır (Ögel ve Karadayı, 2011: 265).

3.3. Nötrleştirme Teknikleri

Suçlulukla ilgili açıklamalardan biri David Matza ve Gresham Sykes'in birlikte geliştirdikleri nötrleştirme teknikleridir. Matza ve Sykes'a göre, suçluların büyük bir kısmı suçlu davranışlarından dolayı suçluluk, utanç ve pişmanlık hissetmekte, ahlaki durumlar tarafından onaylanmadıkları için bu durumlarla baş edilmek için rasyonelleştirmelere başvurmaktadırlar. Bu rasyonelleştirmeler "nötrleştirme teknikleri" olarak isimlendirilmektedir (Ercebe, 2007).

Suçlu kişinin rasyonelleştirmeye çalıştığı, suçlu davranışın sonuçlarını hafifletmektir. Sykes ve Matza'nın nötrleştirme teknikleri adını verdiği bu "vicdan uyuşturucu" teknikler beş temel kategoride toplanmaktadır. Bunlar; sorumluluğun reddedilmesi, zararın reddedilmesi, mağdurun varlığının reddedilmesi, kendilerini lanetleyenlerin lanetlenmesi ve kendi değerlerini toplumun değerlerinden üstün görmedir (Dolu, 2012).

Birinci temel nötrleştirme tekniği; "sorumluluğu üzerine almamaktır". "Bu ilk teknik aracılığı ile birey suçlu davranışından ve sonuçlarından çok, kendisini suça iten faktörleri ön plana çıkarmaktadır" (Ercebe, 2007: 32). Birey içinde bulunduğu sosyal çevrenin olumsuz koşullarını ön plana çıkarmaya çalışmaktadır. Sorumluluğun kendisinden çıkarılması, inkâr edilmesi ve yansıtılması durumu; arkadaş çevresinde bulunan olumsuz davranış gösteren kişilere, ailenin rahatsız edici baskısı gibi ailesindeki kişilere yöneltilebilmektedir.

Birey diğer durumlarda; kendinde olmama, alkol ve uyuşturucunun etkisi, psikolojisinin bozuk olması gibi kendi bilinciyle ilgili faktörlere de yönelebilmektedir. Diğer bir sorumluluk yansıtması faktörleri; çevre şartlarının ağır olması, olumsuz çevre koşulları, eğitimsizlik, işsizlik gibi çevresel unsurlar olabilmektedir. Sorumluluğunu üzerine almama, yasal olan yolların bilinmesi aynı zamanda yasal olmayan yolların bilinmesiyle de paralellik göstermektedir. Burada amaç kişinin kişisel sorumluluğunu en aza indirmeye çalışmasıdır. Kişinin sorumluluğunu azaltmaya çalışmasında ya da inkâr etmesinde; adaletsiz bir toplumda yaşanıldığı duygusu etkili olabilir. "Bu nötrleştirme tekniğine örnek olarak verilebilecek ifadeler; "hastayım, kendimde değildim", "arkadaşlarımın etkisiyle oldu", "alkollüydüm" , "yaptığının bu anlama geldiğini bilmiyordum" , "içinde yaşadığım çevre yüzünden oldu" , "üzerimde çok fazla baskı var, benim hatam değil" şeklindedir" (Ercebe, 2007: 32).

İkinci temel nötrleştirme tekniği; “verilen zararı kabul etmemektir” . Bu teknikte amaç, suçlu kişinin kendisine yöneltilen olumsuz sonuçları hafifletmeye çalışmasıdır. Bu durumda suçlu, yaptığı davranış yasalar tarafından ciddi bir suç olarak değerlendirilse de, karşısındakilere önemli bir zarar vermediğini düşünmektedir (Dolu, 2012). “Özellikle ekonomik suçlarda, kişi içinde yaşadığı yoksun durumları ön plana çıkartarak, karşısındakilerin kaybını küçümser (Ercebe, 2007:33).

Suçlu davranışını gerçekleştiren kişinin bu davranış sonrası karşısındaki kişinin olumsuz durumunu görmezlikten gelir ve ciddi bir yaralanmayı kavga veya tartışma olarak ifade edebilir. Kişiye karşı suçlarda verilen zararın büyüklüğünü kabul etmeme, suçlu davranışını gerçekleştiren kişinin bu davranış sonrası esas zararlı olanın kendisi olduğunu dile getirmesiyle ortaya çıkabilir. Karşı taraf için ortaya büyük kayıplar çıksa da suçlu kişinin kendini haklı gösterme çabası, olay sonrasında birçok kayıplarının olduğunu düşünmesinde göstergedir (Ercebe, 2007).

Bu tür meşrulaştırmalarda rastlanan ifadeler; örneğin, hırsızlık gibi ekonomik suçlarda; “çalmadım, ödünç aldım” , “onar için kayıp değil”, “zaten onlarda çok fazlası var, hiçbir şey kaybetmediler” , “bunu karşılayabilecek durumdalar” gibidir. Kişiye karşı suçlarda ise “bu sadece bir tartışmaydı” , “kimseye zarar vermedim” , “olan bana oldu” şeklindedir (Ercebe, 2007:33).

Üçüncü nötrleştirme tekniği; “mağduru inkâr etmektir.” Bu teknikte suçlu kişinin amacı mağdurun varlığını bilse de onu inkâr etmek, ya da yöneltilen suç hak etmiş kişi olarak görmeye çalışmaktır. Bu teknik genellikle kişiye karşı suçlarda görülmektedir. Örneğin bir yaralama olayında bu olay bir yaralama olayı olarak değil, karşıdaki kişinin hak ettiği bir durum olarak görülmektedir. Mağdurun hak eden kişi olarak görülmesi, onun bazı insani haklardan yoksun olduğunun düşünülmesi ile aynı doğrultudadır. Suçlu kişi, bu ortaya çıkan suç olayının asıl sebebini mağdura yönelterek işlenen suçun olumsuz sonuçlarını hafifletmeye çalışır. Özellikle adam öldürme suçları da dâhil olmak üzere, kişiye karşı suçlarda mağdurun küçümsemesi ya da gerçek suçlu olarak görülmesi oldukça yaygındır (Ercebe, 2007).

“Ekonomik suçlarda karşı tarafta mağdur bulunmamasına rağmen, mağdurun maddi değeri olan bir şeyin sahibi olması bile onun suçlu davranışı hak ettiği düşüncesini doğurabilmektedir. Bu tür ifadeler genellikle; “olanların hepsini hak etti” , “tüm bunları kendisi istedi” , “başına gelenlerden kendisi sorumlu” , “ortada mağdur yok, mağdur olan asıl benim” gibidir” (Ercebe, 2007:33).

Dördüncü sırada; “suçlayanları suçlamak” nötrleştirme tekniği yer almaktadır. Bu meşrulaştırma eğilimde, suçlu kişinin kurallara baş kaldırması söz konusudur. “Kuralların sadece kendisi için var olduğunu düşünen suçlu, kendisine suçlamaları yöneltenleri suçlaması söz konusudur. Aynı zamanda kendisini kınayanları kınaması da bu meşrulaştırma eğilimi içinde yer almaktadır” (Ercebe, 2007: 33-34). Suçlu kişinin ifadelerinde kendi yaptığının küçük bir şey olduğunu, esas büyük suçların kendisine suçlama yöneltenler tarafından işlendiğini dile getirme eğilimi vardır.

Ekonomik suçlarda daha çok görülen bu tür açıklamalarda kadercilik anlayışı da etkilidir, ciddi ve daha büyük suçları işleyenlerin rahatlıkla dolaştığı, fakat kendisinin yaptığı şeyden dolayı suçlandığı inancındadır. Özellikle hırsızlık suçunu işleyenlerde oldukça fazla görülmektedir. Buradaki amaç; dikkatleri sapmış davranıştan çok, bu davranışı ortaya çıkartan eğilimlerin yani kişi ve koşulların nedenlerine çekmektir. Kendisi dışında, dış dünyada birçok suçlunun var olmasını dile getirmek ile işlenen suçun ve karşılaşılan yaptırımın boyutları azaltılmaya çalışılır.

Toplumdaki resmi yetkililere sıklıkla yöneltilen bu eğilim Matza ve Sykes’a göre daha da kritik bir hal almaktadır. Özellikle kolluk kuvvetlerinde, yasama ve yürütme organlarında bulunan kişilere yöneltilen suçlamalara rastlanmaktadır. Karşılaşılan ifadeler; “asıl hırsız polisin kendisi” , “devleti soyanlar ellerini kollarını sallayıp geziyorlar” , “herkes suç işliyor”, “ herkes, kendisine bakmadan benim üzerime geliyor”, “benden daha fazla suçlular” şeklinde olabilmektedir (Ercebe, 2007: 34).

Beşinci ve sonuncu nötrleştirme tekniği; “grup değerlerine bağlılıktır”. Suçlu birey, içinde yaşadığı topluluğun kararlarına ve çıkarlarına göre hareket ettiğini dile getirmektedir. Bu tür

meşrulaştırma eğiliminde, özel durumlarda karar alma mekanizmasının kendinde olmadığı, sosyal çevrenin ahlaki değerleri için suçun işlenmesinin gerekliliği düşünülmektedir. Kendisinin topluluk baskısı altında suç işlemek zorunda olduğunu dile getiren suçlu, suça sürüklendiğini ifade eder. Özellikle genç bireylerde, içinde yer aldığı gruba uyum sağlamak çok önemlidir (Ercebe, 2007:34).

Aile, arkadaş çevresi, akrabaların çıkarları ön plana çıkarıldığı gibi, onlar tarafından gelebilecek olumsuz sözlerin karşısında durabilmek için de suçun işlendiği dile getirilmektedir. İçinde yaşanan topluluk kararların birey üzerinde baskı uygulaması, o topluluktan dışlanmaması için suç işlemediğini söylemesi, kendisini haklı gösterme çabalarındandır. Bu tür durumlarda sürekli hale gelmiş ifade “yalnızca kendimi düşünerek yapmadım” şeklindedir. “Arkadaşların için çalmak zorundaydım”, “ grubunun bir üyesi olarak üzerime düşeni yaptım”, “kendi bölgemizi koruyorduk”, “ailemi koruyordum” diğer ifade örnekleri arasında gösterilebilir (Ercebe, 2007: 34-35).

Matza ve Sykes, bu meşrulaştırma tekniklerini, suçluların olanaklı gördükleri zamanlarda yasal sınırların ötesine geçmelerinde etken olarak değerlendirirler. Onlara göre suçluların bu meşrulaştırmaları geçerli olarak değerlendirmeleri kritik bir nosyona sahiptir; çünkü gerçekte suçlu bireyler, davranışlarının temelde taşıdığı olumsuz kısıtlamalarından bu meşrulaştırmalar sayesinde kurtulmaktadırlar. Bu tür değerlendirmeler, suçlu kişinin konumunu olumsuzluktan olumluya dönüştürmesinde bir yoldur. Kişi böylece kendisine gelebilecek zararlardan ve huzursuz durumlardan kurtulmaktadır (Ercebe, 2007: 35).

4. ARAŞTIRMA BULGULARI

4.1. Rehabilitasyon Hizmetlerinin Hükümlülere Etkisi

Denetimli serbestlik sistemi ile hükümlülerin iyileştirilmesi ve yeniden sosyalleşmesi sağlanmaya çalışılır. Bu konuda denetimli serbestlik sisteminde rehabilitasyon hizmetleri uygulanmaktadır. Rehabilitasyon hizmetleri, hükümlülerin yeniden sosyalizasyon sürecinde iyileştirilmesini sağlayan tüm çalışmalardır.

Rehabilitasyon hizmetleri hükümlülerin yeniden sosyalizasyon sürecinde önem teşkil etmektedir. Bu hizmetlerin hükümlülerin iyileştirilmesinde ve rehabilite edilerek topluma kazandırılmasında etkili olması beklenir. Rehabilitasyon hizmetlerinin hükümlünün yeniden sosyalizasyonu sürecinde etkili olabilmesi için öncelikle hükümlülerin denetimli serbestlik sistemini ve bu sistemde uygulanan rehabilitasyon hizmetlerini ne şekilde algıladığını bilmek gerekir. Hükümlülerin rehabilitasyon hizmetlerini nasıl tanımladığı, rehabilitasyon hizmetlerinin amacı doğrultusunda nasıl bir etkide bulunduğunu ortaya çıkarmak adına önemlidir.

Hükümlünün rehabilitasyon hizmetlerini nasıl tanımladığı, rehabilitasyon hizmetlerinin hükümlüler üzerindeki etkisinde değişiklik oluşturabilir. Bu doğrultuda hükümlülerin görüşlerinin bilinmesi; hükümlülerin iyileştirilmesi için uygulanan rehabilitasyon hizmetlerinin etkisini ortaya koymaya yardımcı olacaktır. Bu noktadan hareketle hükümlülere denetimli serbestlik sisteminin ve rehabilitasyon hizmetlerinin ne ifade ettiği, bu hizmetlerden neler kazandıkları sorulmuştur.

“Dışarıdayım, özgürüm, iyi bir sistem, hayatıma devam edebiliyorum. İşime gidiyorum. Ailemin yanındayım, çocuklarımla zaman geçirebiliyorum, bu imkanı sağlıyor bana. Bu hizmetler bize yardımcı olmayı sağlıyor. Çalışmam gerektiğini anladım rehabilitasyon hizmetleri sayesinde. Ayrıca bu hizmetlerle temkinli olmayı öğrendim.” (G2: Erkek, 38 yaşında, Evli, Lise mezunu)

“Cezaevine girmeden cezamı çekiyorum. Rehabilitasyon hizmetleri benim için iyi oldu. Hayatımda daha önce böyle bir yerde bulunmadım. Bu ortama girince yaptığım yanlışın büyüklüğünü daha

iyi anladım. Benim böyle bir yerde olmamam gerekiyordu. Hatamdan bir an önce dönmemi sağladı. Denetimli serbestlikte rahatım, rehabilitasyon hizmetleri beni kötü alışkanlıklarımdan uzaklaştırdı. Maddeyi bırakmamı sağladı bu hizmetler. Kötü alışkanlıklarımdan tamamen kurtuldum.” (G15: Erkek, 24 yaşında, Bekâr, Lise mezunu)

“Denetimli serbestlik benim için faydalı bir şeyi ifade ediyor. Bu süreçte dışardayım, işime devam edebiliyorum. Ailemin yanıdayım. Cezaevinde olacaktım yoksa. Rehabilitasyon hizmetleri iyi bir şekilde etkiledi beni. Rehabilitasyon hizmetleri ile dışarda olmanın hayata daha çok bağlı kalmanın değerli olduğunu anladım. Alkolden uzaklaştım. İşe başlamak için, iş aramak için beni çok teşvik ediyor bu hizmetler.” (G56: Erkek, 42 yaşında, Evli, İlkokul mezunu)

“Denetimli serbestlik doğru yolu görmeyi ifade ediyor. Rehabilitasyon hizmetleriyle daha düşünceli olmayı öğrendim ve iyi bir çevre yaratmaya çalışıyorum. Rehabilitasyon hizmetleri ile maddeden kurtuldum. Özgüven sağladı ve aile ilişkilerimi düzenlememe yardımcı oldu. Olumlu etkisi oldu. Sakin kalmayı, düşünceli olmayı, değerlerimizin farkında olarak onları hayatımızda uygulamamız gerektiğini öğrendim. Rehabilitasyon hizmetleri ile sabrı, öfkemize yenilmemeyi, insanlarla uyumu, saygı ve sevgiyi, aileye bağlılığı öğrendim.” (G141: Erkek, 46 yaşında, Evli, İlkokul mezunu)

“Cezaevine girmekten kurtuldum. Dışardayım. Bize verilen bir şans. Uyuşturucu ve madde bağımlılığının zararlarını öğrendim. Kötü alışkanlıklarımızdan uzak durmamızı sağlayan bir çalışma. Zihnim açıldı bu hizmetlerden sonra. Hatalarımın farkına vardım. Güzel düşünceler normal bir yaşantı oluştu bende. Kendimi daha iyi ifade edebiliyorum. Daha iyi bir birey olmamı sağladı.” (G185: Erkek, 23 yaşında, Evli, İlkokul mezunu)

Katılımcılar denetimli serbestliği; cezalarını dışarıda çekmelerini sağlayan zorunlu bir kurum olarak ifade etmektedirler. Ayrıca denetimli serbestliği; dışarıda olmalarını sağlayan iyi bir sistem olarak tanımlamaktadırlar. Katılımcılar

denetimli serbestlik sistemi ile rehabilitasyon hizmetlerini bütünlük içinde değerlendirmektedir. Denetimli serbestliğin kendileri için ne ifade ettiğini dile getiren katılımcılar, denetimli serbestlik sistemindeki rehabilitasyon hizmetlerini bu doğrultuda tanımlamaya çalışmışlardır.

Bu noktada hükümlüler rehabilitasyon hizmetlerini kendilerine olumlu davranışlar kazandıran bir program olarak görmektedir. Rehabilitasyon hizmetlerinin etkili olduğunu ve bu hizmetlerden öğrendikleri faydalı şeylerin olduğunu söylemişlerdir. Bu bulgular Ada, Peker (2012)'in tedavi ve denetimli serbestlik uygulamasının etkililiğini incelediği ve uygulamadan yararlanan kişilerin sistemin olumlu katkılarına olduğunu, sistemden memnun olduklarını belirttiği araştırma sonucuyla aynı doğrultudadır. Denetimli serbestlik sistemindeki rehabilitasyon hizmetlerinin hükümlülerin yeniden sosyalizasyon sürecinde etkili olduğu görülmektedir.

Araştırmaya katılan hükümlüler içerisinde bazılarının denetimli serbestlik sürecinden önce cezaevinde buldukları bilinmektedir. Bu kişilere de denetimli serbestlik sisteminin kendileri için ne ifade ettiği, rehabilitasyon hizmetlerinin neler kazandırdığı sorulmuştur.

“Yarı hür yarı mahkum olmayı ifade ediyor bana. Cezaevinde olmaktan iyidir. Yaptığım hataların farkına vardım. Bu yanlışları tekrar yapmak istemiyorum. Rehabilitasyon hizmetleri ile bunlardan uzak durmaya çalışıyorum. Bir daha bu işi yapmam. Yapacağım bir hareketin sonucunu düşünüyorum. Buradaki hizmetler bana nasıl davranmam gerektiği konusunda yardımcı oluyor. Rehabilitasyon beni rahatlatıyor.” (G13: Kadın, 53 yaşında, Boşanmış, İlkokul mezunu)

“Denetimli serbestlik benim için iyi bir şey. Cezaevinden kurtulmak, cezamı dışarda çekebilmek olarak görüyorum. Denetimli serbestlik ile ilgili buraya gelmeden önce hiçbir fikrim yoktu. Rehabilitasyon hizmetlerinin bana olumlu anlamda etkisi oldu, olumsuz anlamda bir etkisi olmadı. Bu süreçten önceki hayatım benim davranışlarımda, fikirlerimde daha çok etkili oldu. Bu süreci tamamlamak dışında benim düşündüğüm bu süreçle ilgili çok bir şey

yok. Ben cezaevinde de bulundum. Orada olmak beni çok etkiledi.” (G131: Kadın, 39 yaşında, Evli, İlkokul mezunu)

“Dışarda cezamı çekmemi ifade ediyor. Rehabilitasyon sürecinde sabretmeyi öğrendim. Bu süreçten önce cezaevinde her şeyi özledim. Benim için faydalı oldu. Özlemimi giderebildim. Bu sistem olmasaydı hala cezaevinde olacaktım ve bu durum beni kötü etkileyecekti. Şimdi iyiyim. Dersler aldım.” (G134: Erkek, 30 yaşında, Bekâr, İlkokul mezunu)

“Cezaevinde yatmaktansa burada olmak çok iyi. Cezaevinden sonra burası benim için bir ödül. Denetimli serbestlik benim için faydalı oldu. Dışardayım. Hatamdan ders aldım. Rehabilitasyon sayesinde değerlerin farkına vardım. Bu benim ilk suçumdu son olması için elimden geleni yapmaya çalışacağım. Denetimli serbestlik bana düzgün insan olmayı öğretti. Toplumda iyi bir insan olmak için çalışmam gerektiğinin farkına vardım.” (G100: Erkek, 22 yaşında, Bekâr, Lise mezunu)

Daha önce cezaevinde bulunan hükümlülere göre denetimli serbestlik, cezalarını dışarda çekmelerini sağlayan bir şanstır. Bu süreçte hükümlülerin yaptıkları hatalardan dersler çıkardıkları, bu sürecin olumlu düşünceler oluşturmalarında etkili olduğu ifadelerinden anlaşılmaktadır.

Görüşmeye katılan bazı hükümlülerin denetimli serbestlik sistemi içerisinde yer almak ve yükümlülüklerini yerine getirmek istemediği görülür. Bu durumda hükümlüler denetimli serbestlik sistemini kendilerine sıkıntı yaratan bir sistem olarak tanımlamaktadır. Bu kişilere göre denetimli serbestlik sistemi, kendilerine bir şey ifade etmeyen bir sistemdir. Kendilerine bir şey ifade etmeyen bir sistem içerisinde yer aldığını düşünen hükümlüler, bu sistemdeki rehabilitasyon hizmetlerinin de kendilerine bir fayda sağlamadığını belirtmişlerdir.

“Ben suç işlediğimi düşünmüyorum o yüzden buradaki rehabilitasyon hizmetleri benim için bir şey ifade etmiyor. Bitecek bir süreç olarak görüyorum. Gidip gelmek dışında bir etkisi yok.” (G35: Kadın, 50 yaşında, Evli, İlkokul mezunu)

“Denetimli serbestlik benim için bir şey ifade etmiyor. Hala burada neden olduğumu bilmiyorum. Buraya gelmeyi kabullenemedim. Rehabilitasyon hizmetleri beni etkilemedi, bir faydası olmadı bana.” (G45: Erkek, 36 yaşında, Evli, İlkokul mezunu)

“Denetimli serbestlik benim için kötü bir durum tanıdık görür diye buraya gelmeyi istemiyorum esnafım ve müşterilerim için kötü bir şekilde bakılabilir buraya gelmem. Kimseye bir şey söylemedim. Rehabilitasyon hizmetlerine katılmak beni etkilemiyor.” (G12: Erkek, 32 yaşında, Evli, İlkokul mezunu)

“Ben aslında suç işlediğimi düşünmüyorum. Rehabilitasyon hizmetleri benim için pek bir şey ifade etmedi. Bu durumu kabullenemedim. Benim burada olmamam gerekiyor. Hatalı bir davranışta bulunmadım.” (G17: Erkek, 52 yaşında, Evli, İlkokul mezunu)

Katılımcıların işlemiş oldukları suçu kabullenememelerinden dolayı bu ifadeleri kullandıkları söylenebilir. Kişi kendini bir suç işlemiş olarak görmediği ve bu durumu kabullenemediği için denetimli serbestlik sisteminin kendisi için bir şey ifade etmediğini belirtmiştir. Hükümlünün kabullenemediği bir sistemdeki rehabilitasyon hizmetlerinin de kendisini etkilemediğini belirtmesi, rehabilite edilmesi gereken bir durum içinde olmadığını düşünmesi ve bu nedenle buna ihtiyaç duymamasından kaynaklanmaktadır. Kişi yaptığı bir suç olduğunu kabul etmek istemediği için bunun neden olduğu bir kurum içerisinde bulunmayı da kabul etmemektedir. Bu durum sonucu rehabilitasyon hizmetleri bu kişiler üzerinde etkili olmamıştır.

4.2. Hükümlülerin Aileleriyle İletişimi

Denetimli serbestlik sistemindeki rehabilitasyon hizmetleri alan kişilerin yeniden sosyalizasyonu sürecinde aile ve yakın çevresi ile olumlu ve uyumlu bir iletişim içinde olması beklenir. Bu doğrultuda hükümlülere ailesi ile iletişiminin ve uyumunun nasıl olduğu, ailesinin ve yakın çevresinin onlara destek olup olmadığı, ailesinin kendilerinden bir beklentileri olup olmadığı ve bu süreçte davranışlarında onlara karşı bir değişiklik olup olmadığı sorulmuştur.

“Ailem bana destek olur. Bazı hatalarımı anlamam için biraz sert çıktılar ama yine de benim yanımda oldular. Karımla büyük kavgalarımız olmaz zaten. Kızım evlendi. Onla da aramız iyidir. Ailemin benden beklentisi olur onu karşılarım. Aile içinde sorunumuz olsun istemem. Uyumlu olacak şekilde iletişim kurmaya çalışırım. Bu konuda rehabilitasyon hizmetleri yardımcı oluyor.” (G1: Erkek, 49 yaşında, Evli, İlkokul mezunu)

“Bu olaydan sonra kimsenin bana davranışları değişmedi. Ailem bana her zaman olduğu gibi bu konuda da destek oldu. Eşimden ayrıldım. Onunla tartışmalarım vardı. Çocuğumu göremiyorum. Bu yüzden daha kötüyüm. Rehabilitasyon hizmetleriyle ilişkilerimi düzeltmeye çalışıyorum.” (G3: Erkek, 34 yaşında, Bekâr, İlkokul mezunu)

“Bana çok destek oluyorlar. Bırakmam için çok ısrar ettiler. Ailemle aram biraz kötüydü. Arkadaşlarla iyiydi ama şimdi kimseyle görüşmüyorum. Ailem için bu zararlı alışkanlıktan uzak durmaya çalışıyorum. Benden beklentileri bu. Ailemle iletişimimi iyi yapmaya çalışıyorum, aramızı düzeltmek için uğraşıyorum. İletişimi düzeltmede rehabilitasyon hizmetlerinin etkisi büyük.” (G6: Erkek, 37 yaşında, Bekâr, Lise mezunu)

“Ailem, özellikle ablam bana çok destek oluyor. Ailem ve çevremle aram iyidir. Onlarla kötü olmamaya çalışıyorum. Onlar olmasaydı ben bu durumdan kurtulamazdım. Bu süreci onlar sayesinde atlattım. Ailem bana çok destek oldu. Arkadaş çevrem kalmadı. Ailemle iletişimimi iyi şekilde devam ettiriyorum. Beni evlendirmeye çalışıyorlar. Düzenimi kurmamı istiyorlar. Ailemin istediği şekilde düzenimi kurmaya çalışıyorum.” (G36: Erkek, 60 yaşında, Evli, İlkokul mezunu)

“Ailem bu olaydan sonra bana daha çok destek oldu. Ailemle uyumlu olmaya çalışıyorum. Babamla aramız kötüydü, şimdi düzeldi. Rehabilitasyon hizmetleri sonrası iletişimim çok iyi oldu.” (G55: Erkek, 52 yaşında, Evli, İlkokul mezunu)

Katılımcıların büyük çoğunluğu ailesi ile aralarındaki iletişimin ve uyumun iyi olduğunu, bu süreç öncesinde ve sonrasında iletişimlerinin iyi olduğunu ve uyumlu olduklarını belirtmişlerdir. Rehabilitasyon hizmetleri sonrasında hükümlüler aileleri ile iletişimlerini iyi şekilde sürdürmeye devam etmektedir. Bu süreçte aileleri ile aralarındaki uyumu korumaya çalıştıkları ifadelerinden anlaşılmaktadır.

Katılımcılar ailesinin kendilerine destek olduğunu bu süreçten önce ve bu süreç içinde hayatlarına devam ettiklerini ve ailelerinin beklentilerini karşılamaya çalıştıklarını ifade etmişlerdir. Rehabilitasyon hizmetlerinin aile ve yakın çevreyle iletişiminin olumlu şekilde bir etkisi olduğu söylenebilir. Kişilerin aile ilişkilerine öncesinde olduğu gibi devam ettikleri, ailelerin bu süreçte onlara karşı davranışlarında bir farklılık olmadığı, daha çok destek oldukları ifadeleri doğrultusunda ortaya çıkmaktadır. Ancak bazı kişilerin bu süreçten bağımsız olarak aile ile iletişimin iyi olmadığı da görülmektedir.

“Ailem bana destek olmuyor. Uyumlu olduğumuz söylenemez. Ailemle iletişimim kötü.” (G123: Erkek, 29 yaşında, Bekâr, İlkokul mezunu)

“Ailem destek olmuyor. Aramız pek iyi değil, özellikle babamla aramız kötü. Bana inanmıyorlar.” (G130: Erkek, 23 yaşında, Bekâr, İlkokul mezunu)

“Ailem bana pek destek olmuyor. Uyumumuz iyi değildir. Bazı akrabalarımınla görüşmüyorum. Eşimle görüşmüyorum.” (G131: Kadın, 39 yaşında, Evli, İlkokul mezunu)

“Ailem, akrabalarım bana destek olmuyor. Eşimle görüşmüyorum. Kız kardeşimle pek anlaşamıyoruz. Aramız iyi değil sürekli kavga ediyoruz. Etrafımda kimse kalmadı.” (G85: Erkek, 41 yaşında, Evli, İlkokul mezunu)

Bu ifadeler doğrultusunda kişilerin aileleriyle bu süreçten bağımsız olarak iletişimlerini iyi şekilde sürdürmedikleri görülmektedir. Kişiler ailesiyle uyum sorunu yaşadığını dile getirmiştir. Ailesiyle uyum sorunu yaşayan kişilerin daha çok denetimli serbestlik tedbirinden önce cezaevinde bulunan kişiler olduğu söylenebilir. Bu süreçten önce ailelerinin yanında olamamaları hükümlülerin aile

ilişkilerini de etkilemiştir. Bu süreçteki rehabilitasyon hizmetleri kişilerin aileleriyle iletişimleri konusunda yardımcı olmaktadır. Bu çalışmalarla kişi ailesiyle olan uyumunu sağlamak için davranışlarında farklılık yaratmaya çalışmaktadır.

4.3. Hükümlülerin Topluma Uyumu

Uyum, bireyin kendisi ve çevresiyle iyi ilişkiler içinde olması ve bu doğrultuda düzgün davranışlarda bulunması ve bunları devam ettirmesi olarak tanımlanabilir. Toplumsal uyum, bireylerin sosyal standartlara uygun, çevreleriyle düzgün ve başarılı bir etkileşim süreci yaşama ve bu yaşantıyı devam ettirebilme durumudur (Müftüoğlu, 2009).

Denetimli serbestlik sistemindeki rehabilitasyon hizmetleri hükümlülerin yeniden sosyalizasyon sürecinde kişilerin topluma kazandırılması yönünde çalışmaları kapsamaktadır. Bu noktada rehabilitasyon hizmetlerini alan kişilere rehabilitasyon hizmetlerinin topluma uyum sürecinde yardımcı olup olmadığı, rehabilitasyon hizmetlerinin topluma uyumlarını kolaylaştırıp kolaylaştırmadığı sorulmuştur. Ayrıca topluma yeniden uyum sağlamada güçlük yaşayıp yaşamadıkları, toplumla uyum sürecinde yaşanan sorunlar varsa neler olduğu sorulmuştur.

“Toplumla uyum sağlamama yardımcı oluyor. Normal hayatıma kaldığım yerden devam edebiliyorum. İşime gidebiliyorum. İnsanlarla bağımı koparmadan yapacaklarımı yapıyorum. Herhangi bir sorun yaşamıyorum. Güçlük çekmiyorum.” (G8: Erkek, 34 yaşında, Evli, İlkokul mezunu)

“Topluma uyumu kolaylaştırıyor. Eskiden topluma uyum sağlayamazdım. Rehabilitasyon hizmetleri ile daha çabuk hayata uyum sağladım. Güçlük yaşamıyorum. Bu süreç var olan sorunlarımı çözmeme sağladı. Şuan herhangi bir sorunum yok.” (G124: Erkek, 46 yaşında, Evli, İlkokul mezunu)

“Evet, yeni bir çevrem oldu. Farklı ortamlara girmiş oldum. Kendimi toplumla daha uyumlu hissediyorum. Yeni insanlar tanıdım. Benim için iyi oldu. Güçlük yaşamıyorum. İşimle uğraşıyorum. Çocuğumla ilgileniyorum. Topluma uyum sağlamamda sorunlarım

yok. Çalıştığım sürece kimseye yük olmak muhtaç olmak istemiyorum. Kendi ihtiyaçlarımı karşılamak istiyorum.” (G131: Kadın, 39 yaşında, Evli, İlkokul mezunu)

Katılımcılar, rehabilitasyon hizmetlerinin topluma uyum sürecinde kendilerine yardımcı olduğunu ve rehabilitasyon hizmetlerinin topluma uyumunu kolaylaştırdığını belirtmiştir. Bu düşünce doğrultusunda topluma yeniden uyum sağlamada güçlük yaşamadıklarını dile getirmişlerdir. Katılımcıların büyük çoğunluğu topluma yeniden uyum sürecinde yaşadığı herhangi bir sorunun olmadığını ifade etmiştir. Yeniden sosyalizasyon sürecinde kişilerin rehabilitasyon hizmetlerinin yardımıyla topluma uyum sağlayabildikleri ifadelerinden anlaşılmaktadır.

Topluma yeniden uyum sürecinde hükümlüler topluma uyum sağlamada güçlük yaşamamaktadırlar ancak yaşam mücadelesi içinde bazı sorunlar yaşadıklarını belirtmişlerdir. Bu sorunların iş bulamama, geçimlerini sağlayamama konularında olduğu görülür.

“Toplumla uyumumu kolaylaştırıyor. Dışardayım, işime gitmemi hayatıma devam etmemi sağladı. Güçlük yaşıyorum. İhtiyaçlarımızı karşılayamıyorum. Şu an işsizim, iş bulma maddi konularda sıkıntılarım var.” (G10: Erkek, 40 yaşında, Boşanmış, İlkokul mezunu)

“Topluma uyum sağlarken maddi konuda sıkıntıya düştüm. Çocuklarımın ihtiyaçlarını karşılayamadım. İşim olsa ihtiyaçlarımızı karşılayabilirim sorunum kalmaz. Eğer para kazanırsam iyi, değilse aç yatarım yeri gelir çöp topluyorum. Sıkıntım ekmek.” (G19: Erkek, 32 yaşında, Bekâr, Okuryazar)

“Topluma uyumu kolaylaştırıyor. Biraz güçlük yaşıyorum. İş arıyorum. Sabıkalı olduğum için kimse bana iş vermiyor. Geçim sıkıntısı çekiyoruz.” (G82: Kadın, 37 yaşında, Evli, İlkokul mezunu)

Hükümlülerin öncelikli sorunlarından biri olan iş bulamama, kendilerini olumsuz etkileyen topluma uyum sürecini zorlaştıran önemli bir etkidir. Bu sorunun çözümü hükümlülerin topluma uyum sağlamalarını daha da kolaylaştıracağı söylenebilir.

Ayrıca bazı kişiler aileleriyle ilgili sorunlarının olduğu söylemiştir.

“Topluma uyum sağlamada güçlük yaşıyorum. Eşimden ayırırım, çocuklarımı göremiyorum. Bu benim için bir sorun.” (G84: Erkek, 43 yaşında, Evli, İlköğretim mezunu)

“Uyumsuzluk yaşamadım. Bu sistem topluma uyum sağlamaya yardımcı oluyor. Ama benim bazı sıkıntılarım var. İmkânlar, yaşadığım çevre, ailemle ilgili sorunlarım var. Eşimden ayırırım bu benim için büyük sorun. Eşimden ayrı olmak beni çok etkiliyor.” (G29: Erkek, 44 yaşında, Boşanmış, İlkokul mezunu)

“Topluma uyum sağlamada güçlük yaşıyorum. Eşimle anlaşmada sıkıntı yaşadık. Ailemle eşim anlaşamıyor. Ailemle ilgili sorunlar var.” (G93: Erkek, 36 yaşında, Evli, Üniversite mezunu)

Hükümlülerin topluma uyum sürecinde aileleri ile uyumu önemlidir. Hükümlüler ailelerini önemser ve bu süreçte onların desteğini alarak topluma kolay uyum sağlar. Bu noktada rehabilitasyon hizmetlerinin hükümlü ve aile uyumunu sağlamaya yönelik faaliyetleri kapsaması son derece önemlidir.

Topluma uyum sürecinde bazı kişiler denetimli serbestlik sistemine gelmelerini bir sorun olarak dile getirmiştir.

“Denetimli serbestlik hizmetleri topluma uyumu kolaylaştırıyor. Uyum sağlamada güçlük yaşıyorum ama buraya gelmede güçlük yaşıyorum. Buraya gelmede sıkıntı yaşıyorum. Buraya gelmek işime engel oluyor.” (G126: Erkek, 42 yaşında, Evli, İlkokul mezunu)

“Topluma uyumu kolaylaştırıyor. Buraya gelmek sıkıntı izin almak, işimi engelliyor.” (G90: Erkek, 32 yaşında, Evli, İlkokul mezunu)

“Toplumla uyumsuzluk yaşıyorum. Topluma uyum sağlamada güçlük yaşıyorum. Bu süreç işime engel oluyor. Yapacağım işleri yapamıyorum. İşlerim aksıyor. Sorunum bu.” (G7: Erkek, 30 yaşında, Bekâr, İlkokul mezunu)

Buraya gelmelerinin işlerine engel olduğu, işlerini aksattığı yönünde ifadelerle bu durumu bir sorun olarak gördüklerini özel olarak vurgulamışlardır. Bu bulgu Ada, Peker (2012)' in tedavi ve denetimli serbestlik uygulamalarının etkililiğinin incelenmesi çalışmasında, denetimli serbestliğin kişilerin işlerine engel olma gibi sorunlara neden olduğunu belirttiği araştırma sonucuyla benzerlik göstermektedir.

Çok az kişi topluma uyum sürecinde yaşadığı sorunun uyum sağlama olduğunu belirtmiştir.

“Denetimli serbestlikte rehabilitasyon hizmetleri uyumu kolaylaştırıyor. Ben bu süreçte güçlük yaşadım. Uyum sorunu yaşadım.” (G116: Erkek, 31 yaşında, Evli, İlköğretim mezunu)

“Topluma uyum sağlamada güçlük yaşıyorum. Kimseyle görüşmüyorum. Sıkıntılarım var.” (G31: Erkek, 44 yaşında, Bekâr, İlkokul mezunu)

Bu ifadelerden anlaşıldığı gibi bazı hükümlülerin topluma uyum sağlamada güçlük yaşadıkları görülmektedir. Bu veri Müftüoğlu (2009)'un denetimli serbestlik sürecindeki hükümlülerin uyumsal süreçlerinin incelenmesi çalışmasında, genel olarak hükümlülerin uyum problemi yaşadıkları sonucuyla örtüşmektedir. Görüşmeye katılanlar içerisinde daha önce cezaevinde bulunan hükümlüler de topluma uyum sağlamada güçlük yaşadıklarını dile getirmişlerdir.

“Cezaevinde yattım, zaman geçmiyordu, şimdi rahatım ailemin yanındayım. Çalışabiliyorum. Anneme bakabiliyorum. Toplumla uyum sağlamam için yardımcı. Toplumla uyum sağlamada güçlük yaşamıyorum artık. Mutluyum, annemin yanında olabildiğim için. İş bulma konusunda bazı sıkıntılarım oldu.” (G4: Erkek, 22 yaşında, Bekâr, Ortaokul mezunu)

“Topluma uyumu kolaylaştırıyor. Güçlük yaşamıyorum. Cezaevinden çıktığım ilk günler dışarı hayatına alışmaya çalıştım. Şimdi kendi işimi kurdum. Uyum sağlamada güçlük yaşamıyorum. Cezaevinden çıktığım ilk zamanlar uyum sorunu yaşıyordum. Şuanda bir sorun yok.” (G122: Erkek, 49 yaşında, Evli, İlkokul mezunu)

“Cezaevinden çıktıktan sonra bir süre uyum sağlamada güçlük yaşadım. Uyum sağlamada bazı sorunlarım oldu ama şuan sorunum yok.” (G100: Erkek, 21 yaşında, Bekâr, Lise mezunu)

“Cezaevinden sonra biraz uyum sağlamada güçlük yaşadım. Maddeden uzaklaşmada sorunlar yaşadım. Rehabilitasyon hizmetleri topluma uyum sağlamamda yardımcı oldu.” (G86: Erkek, 42 yaşında, Bekâr, İlköğretim mezunu)

Cezaevi sonrası hükümlüler topluma uyum konusunda sıkıntılar yaşadıklarını belirtmiştir. Cezaevi sonrasında denetimli serbestlik ve rehabilitasyon hizmetlerinin uyum sağlamalarında etkili olduğu görülmektedir.

4.4. Hükümlülerde Davranış Değişikliği

Denetimli serbestlik sistemindeki rehabilitasyon hizmetleri kişilerin olumlu şekilde davranışlarını yönlendirmede önemli bir işleve sahiptir. Rehabilitasyon hizmetlerinin hükümlülerin yeniden sosyalizasyon sürecinde olumlu davranış değişikliği göstermesinde yardımcı olabilmektedir. Bu noktada hükümlülere bu süreçte davranışlarını değiştirmeyi düşünüp düşünmedikleri, rehabilitasyon hizmetlerinin davranışlarında bir farklılık yaratıp yaratmadığı, bir farklılık yarattıysa bunun neler olduğu sorulmuştur.

“Evet, düşündüm. Bir daha asla böyle bir davranış yapmam. Hatırlamak bile istemiyorum. Evet, rehabilitasyon hizmetleri davranışlarımda farklılık yarattı. Buraya gelmeyi kabullenemedim o zaman farkına vardım davranışımın yanlışlığını. Pişmanım, daha sakın kalmaya, hemen öfkelenmemeye çalışıyorum. Kötü bir düşüncem yoktu. Biraz sinirlenmişim. Şimdi olumsuz bir düşüncem yok. Aynı durumla başka bir zaman karşılaşıyordum yine böyle bir tepki verirdim ama bu şekilde düşünmek istemiyorum. Aslında tartışılmadan durulabilecek olaylara çok tepki gösterdiğimi, tartışmamam gerektiğini anladım.” (G1: Erkek, 49 yaşında, Evli, İlkokul mezunu)

“Evet, davranışlarımı değiştirmeyi düşündüm. Eskiden alkolün ağzına bakıyordum. Şimdi bıraktım. Eskiden her şeye parlıyordum, alkol kullanmadan duramazdım. Bu davranışlarım yok.

Arkadaşlarımı değiştirdim. Fikirlerim değişti, akıllandım, aynı şekilde düşünmüyorum. Çalışma hayatını gördüm. Kendimi düzeltmeye ve düzene koymaya çalışıyorum.” (G19: Erkek, 32 yaşında, Bekâr, Okuryazar)

“Davranışlarımı değiştirmeyi düşündüm. Arkadaşlarımla görüşmemeye başladım. Davranışlarımda bir farklılık yarattı. Kötü davranışlarımdan uzak duruyorum. Fikirlerimde değişiklik oldu, kendim için bir şeyler yapmaya başladım. Uyuşturucuyu bıraktım. Artık maddeden tamamen uzağım. Bir daha hiç kullanmak istemiyorum.” (G49: Erkek, 21 yaşında, Bekâr, İlkokul mezunu)

“Davranışlarımı değiştirmeyi düşündüm. Böyle olsun istemedim. Davranışlarımda farklılık yarattı. Eşime yaşattığım bütün sıkıntıları unutturmaya çalışıyorum. Eski davranışlarımı, kızgınlıklarımı tekrarlamak istemiyorum. Aslında kötü davranışlı biri değildim. İnsan bazen bazı davranışları yapmak zorunda kalıyor. Şimdi değerlerin farkına vardım. Aileme daha çok bağlandım. Onlar için çalışmaya çalışıyorum. Sorumluluğumu anladım. Aileme daha iyi davranmak için uğraşıyorum.” (G92: Erkek, 38 yaşında, Evli, İlkokul mezunu)

Katılımcılar bu süreçte davranışlarını değiştirmeyi düşündüklerini ifade etmişlerdir. Hükümlüler bu süreçte rehabilitasyon hizmetlerinin davranışlarında farklılık yaratmada etkili olduğunu söylemiştir. Bu farklı davranışlar olumlu yönde bir davranış değişikliğidir. Özellikle madde kullanımını bırakma konusunda hükümlüler üzerinde etkili olduğu söylenebilir. Daha önce cezaevinde bulunan hükümlüler içinde benzer görüşler olduğu görülmektedir.

“Evet, düşündüm. Bir daha bu işi yapmam. Denetimli serbestlikten önce cezaevinde cezamı çektim ve davranışlarımda farklılık oldu. Cezaevinde ne zaman bitecek ne zaman biter diye düşünmekten kendimi alamıyordum. Zaman geçmiyordu. Bu yüzden bir daha bu duruma düşmek istemedim. Daha önce girdiğim ortamlara bir daha girmek istemiyorum. Bundan uzak durmam gerektiğini anladım.” (G4: Erkek, 22 yaşında, Bekâr, Ortaokul mezunu)

“ Davranışlarımı değiştirmeyi düşündüm. Cezaevi beni çok etkiledi. Bir daha asla cezaevine girecek davranışlarda bulunmamaya söz verdim kendime. Davranışlarımda farklılık oldu. Bundan sonra bu işlere, hiçbir şeye karışmayacağım.” (G134: Erkek, 30 yaşında, Bekâr, Lise mezunu)

“Tamamen değiştirdim davranışlarımı. Cezaevinde olmam davranışlarımda farklılık yarattı. Cezaevi beni çok etkiledi. Kendime çok kızdım. Kullanmak istemiyorum uyuşturucu. Arkadaş çevremi değiştirdim. Davranışlarımda farklılık oldu. Ben daha önce böyle bir hata yapmadım. Bundan sonra yapmamak için düzgün davranacağım. Bir daha cezaevine girmek istemiyorum.” (G100: Erkek, 22 yaşında, Bekâr, Lise mezunu)

Hükümlülerin cezaevinde buldukları sürede davranışlarını değiştirmeye karar verdikleri ve bu doğrultuda davranışlarında farklılıklar olduğu ifadelerinden anlaşılmaktadır. Denetimli serbestlik süreci öncesinde hatalı davranışlarından uzaklaşmak istedikleri ortadadır. Denetimli serbestlik sistemindeki rehabilitasyon hizmetleriyle de davranışlarında farklılık yaratarak kendileri için doğru olan davranışlara yönelmeye çalıştıkları söylenebilir.

Ancak bu görüşlerin yanı sıra rehabilitasyon hizmetlerinin bu süreçte davranışlarında bir farklılık yaratmadığını söyleyen hükümlülerde vardır. Rehabilitasyon hizmetlerinin hükümlülerinin hepsinde davranış değişikliği oluşturduğu söylenemez.

“Davranışlarımı değiştirmeyi düşünmedim. Denetimli serbestlik hizmetleri davranışlarımda bir farklılık oluşturmadı. Yanlış bir şey yapmadım ben. Suçlu olduğumu düşünmüyorum. Bu durumu kabullenemedim. Herhangi bir farklılık olmadı.” (G129: Erkek, 33 yaşında, Evli, İlköğretim mezunu)

“Aslında suç işlemedim ben. Davranışlarımı değiştirmeyi düşünmedim. Ben yanlış bir şey yapmadım. Bana iftira attı eşim. Davranışlarımda farklılık olmadı.” (G121: Kadın, 35 yaşında, Boşanmış, İlkokul mezunu)

“Davranışlarımı değiştirmeyi düşünmedim. Eski halimden farklı değilim. Davranışlarımda farklılık olmadı. Bu olay istemeden oldu zaten. Ben suç işlemedim. Hep aynı insanım.” (G133: Erkek, 36 yaşında, Evli, Ortaokul mezunu)

Katılımcıların bu ifadeleri rehabilitasyon hizmetlerinin kişilerin davranış değişikliği oluşturmaları üzerinde etkili olmadığını göstermektedir. Kişiler bu yönde görüşlerini ifade etmiş olsalar da bu görüşlerin suç davranışında bulunmadıklarını düşünmeleri ve bu durumu kabul etmemelerinden kaynaklandığı söylenebilir. Kişi yasaları ihlal eden bir davranışta bulunmadığını düşünmektedir. Bu yüzden davranışlarının yanlış olduğunu kabullenmemekte ve bunu değiştirmeye gerek görmemektedir. Bu konuda yapılan rehabilitasyon hizmetlerinin de kendi davranışlarını değiştirmede etkili olmadığı yönünde görüş bildirmiştir.

4.5. Hükümlülerde Sorumluluk Bilinci

Hükümlülerin yeniden sosyalizasyon sürecinde kendi ve çevresiyle ilgili sorumluluklarının bilincinde olması beklenir. Sorumluluk; bireyin uyum sağlaması, başkalarına uyum sağlayarak onlara karşı davranışlarının farkına vararak hareket etmesi ve bunun sonuçlarını kabul etmesi olarak ifade edilebilir.

Rehabilitasyon hizmetleri hükümlülerin sorumluluk sahibi olmalarında ve sorumluluklarının farkında olarak davranmalarında önemli bir faktördür. Bu noktadan hareketle hükümlülere toplum içerisinde sorumluluklarının farkında mısınız sorusu yöneltmiştir. Hükümlülerin ifadeleri aşağıdaki gibidir:

“Evet, sorumluluklarımın farkındayım. Çalışıyorum. Kızımın düğününü yaptık. Torunum var. Onların isteklerini karşılamaya ve ihtiyaçları olduğunda yardımcı olmaya çalışıyorum.” (G1: Erkek, 49 yaşında, Evli, İlkokul mezunu)

“Sorumluluklarımın farkındayım ama rehabilitasyon hizmetleriyle bunun daha çok farkına vardım. Denetimli serbestlik, burada olmak sorumlu olduğum bir ailemin olduğunu bana hatırlattı. Ailemin iyi şartlarda yaşamasını sağlamak istiyorum.” (G24: Erkek, 34 yaşında, Evli, İlkokul mezunu)

“Sorumluluklarımın farkındayım. Rehabilitasyon hizmetleriyle bu süreçte sorumluluklarımın daha çok farkına vardım. Çocuğuma daha iyi bir gelecek hazırlamak istiyorum. İş bulup ailemin ihtiyaçlarını karşılamaya çalışıyorum.” (G6: Erkek, 37 yaşında, Bekâr, Lise mezunu)

“Suçlara karşı uzak kalarak topluma ve hayata karşı denetimli serbestlikte öğrenmiş olduklarımla daha farklı bakıyor ve yaşıyorum. Sorumluluk sahibi oldum.” (G168: Erkek, 38 yaşında, Evli, İlkokul mezunu)

“Rehabilitasyon hizmetleri sorumluluklarımı bana hatırlattı. Kendime ve aileme karşı yapmam gerekenlerin olduğunu anladım. Onları bensiz bırakmamam gerekir. Çocuklarım her şeyden daha önemli benim için. Sorumluluklarım var. Onlara karşı sorumluluklarımı yerine getirmem gerekiyor.” (G185: Erkek, 23 yaşında, Evli, İlkokul mezunu)

Katılımcıların hepsi sorumluluklarının farkında olduğunu söylemiştir. Bu süreçte hükümlüler sorumluluklarının daha çok farkına vardıklarını ve sorumluluk bilinci içinde davranışlarını değiştirdiklerini özellikle vurgulamışlardır. Bu durum yeniden sosyalizasyon sürecinde rehabilitasyon hizmetlerinin hükümlülerin sorumluluklarının daha çok farkına varmalarında ve bu bilinçle hareket etmelerinde etkili olduğunu gösterir.

4.6. Hükümlülerin Gelecek Beklentileri

Denetimli serbestlik sistemindeki kişilerin bu süreçten önce ve sonra geleceğe yönelik beklentilerinin neler olduğu sorulmuştur. Denetimli serbestlik sistemindeki rehabilitasyon hizmetlerinden yararlanan kişilerin geleceğe yönelik beklentilerinin olumlu yönde değişmesi beklenir. Kişiler geleceğe yönelik beklentilerinin rehabilitasyon hizmetlerinin öncesinde ve sonrasında neler olduğunu belirtmiştir.

“Hayatıma devam etmekte. Beklentilerimde değişiklik oldu. Eşimi ve çocuklarımı yanıma getirip, davranışlarımı değiştirip artık eskisi gibi davranmadan güzel, huzurlu bir şekilde ailemin benden

istediği şekilde yaşamak istiyorum.” (G85: Erkek, 41 yaşında, Evli, İlköğretim mezunu)

“Benim geleceğe yönelik pek bir beklentim yoktu aslında. Vur patlasın çal oynasın havasındaydım. Değişiklik oldu. Şimdi iyiyim, huzurluyum bu halin devam etmesini istiyorum. Eşimle barışmayı düşünüyorum.” (G29: Erkek, 44 yaşında, Boşanmış, İlkokul mezunu)

“Bir beklentim yoktu. Beklentim oldu. Bundan sonra daha kendim için bir şeyler yapmaya çalışacağım. İşime daha çok sarılacağım. İyi şekilde hata yapmadan yaşamaya çabalayacağım.” (G51: Kadın, 30 yaşında, Boşanmış, İlkokul mezunu)

“Hayatıma devam etmektir. Beklentilerimde değişiklik oldu. Artık maddeden tamamen uzak durmak istiyorum.” (G86: Erkek, 42 yaşında, Bekâr, İlköğretim mezunu)

“Sosyal hayattan uzak, evde hayatımı geçiriyordum bir beklentim yoktu. Kendim için beklentilerim oldu. İş bulup çalışmak istiyorum. Alkolü bir daha kullanmamak istiyorum. Ailemle güzel bir hayat yaşamak istiyorum.” (G98: Erkek, 32 yaşında, Evli, İlköğretim mezunu)

“Bir beklentim yoktu. Değişiklik oldu beklentilerimde. Bundan sonra hayatıma daha iyi bir şekilde devam etmeyi düşünüyorum. Aileme sıkıntı yaşatmamaya çalışacağım.” (G67: Erkek, 20 yaşında, Bekâr, Ortaokul mezunu)

Denetimli serbestlik sistemindeki rehabilitasyon hizmetleri hükümlülerin gelecek beklentilerini olumlu yönde etkilemiştir. Hükümlülerin bu süreçten önce geleceğe yönelik hayatlarına devam etmek dışında herhangi bir beklentilerinin olmadığı görülmektedir. Bu süreçte rehabilitasyon hizmetleri kişilerin geleceğe umutlu pozitif bakmalarına yardımcı olmaktadır. Kişiler rehabilitasyon hizmetlerine katıldıktan sonra geleceğe yönelik beklentilerinde değişiklik olduğunu belirtmiştir.

Ayrıca bazı kişilerin bu süreçten önce ve sonra hayatlarında geleceğe yönelik beklentilerinin aynı şekilde olduğu söylemek gerekli olacaktır. Kişilerin bu süreçten önceki beklentilerinin de iyi bir hayat yaşamaya yönelik olduğu söylenebilir.

“İş bulup çalışmayı istiyordum. Değişiklik olmadı. İş bulup, çalışmayı daha sonrası içinde kendi işyerimi açmayı düşünüyorum. Sonrasında evlenmeyi istiyorum.” (G31: Erkek, 44 yaşında, Bekâr, İlkokul mezunu)

“Dürüst çalışıp, helal para kazanıp bir yuva kurup topluma yararlı bir insan olmaya çalışmaktı. Değişiklik olmadı. İyi bakıyorum geleceğe. Gelecekte ailemle birlikte olmak ve iyi şekilde yaşamaya devam etmek istiyorum.” (G113: Erkek, 34 yaşında, Bekâr, Ortaokul mezunu)

“İyi bir şekilde geçimimi sağlamaya çalışıyordum. İşimi iyi yapmaya çalışıyorum. Beklentilerimde bir değişiklik olmadı. Bu sürecin bir an önce bitmesini ve iyi, rahat ve mutlu bir şekilde hayatıma devam etmeyi istiyorum.” (G2: Erkek, 38 yaşında, Evli, Lise mezunu)

“Hayatıma devam etmekte. Ailem huzurlu olsun onun için uğraşacağım. Beklentim, eşimin ve çocuklarımla mutlu olmalarıdır. Onlara iyi bir hayat sürdürmek istiyorum.” (G93: Erkek, 36 yaşında, Evli, Üniversite mezunu)

Hükümlülerin geleceğe yönelik beklentilerinin genellikle bu süreçten önce ve sonra iş bulup çalışmak, mevcut işlerini koruyarak çalışmaya devam etmek olduğu görülmektedir. Aynı zamanda kişilerin gelecekte aile kurmak, aile ilişkilerini iyi şekilde sürdürmeye devam etmek şeklinde beklentiler içinde oldukları söylenebilir. Bu noktada hükümlüler için ailenin önemli olduğunu söylemek mümkündür. Hükümlülerin sahip oldukları sosyal ekonomik durumun iyileştirme sürecinde geleceğe yönelik beklentilerini şekillendirdiği görülmektedir. Bazı hükümlülerin sosya ekonomik durumlarının iyi olmaması, geleceğe yönelik beklenti oluşturmamalarına neden olmaktadır.

“Dar gelirliyiz. Bunu kabullendik, ona göre yaşıyoruz. Daha iyi daha yüksek bir durumda yaşamak isterdim ama hayatıma bu şekilde devam edeceğim. Geleceğe yönelik bir beklentim yok.” (G21: Erkek, 32 yaşında, Evli, Ortaokul mezunu)

“Tek isteğim iş bulmaktı. Sigortalı bir iş istiyorum. İşim yok, rahat yaşamayı isterdim ama geçimimizi sağlayamıyorum. Bu yüzden geleceğe yönelik hiçbir beklentim yok. ” (G72: Erkek, 25 yaşında, Bekâr, Ortaokul mezunu)

Hükümlülerin geleceğe yönelik beklentilerinin öncelikli olarak iş bulmak ve işlerine devam etmek olduğu ifadelerinden anlaşılmaktadır. Beklentileri olmadığı yönündeki ifade eden hükümlülerinde aslında bir iş bulma beklentisi içinde olduklarını da söylemek mümkün. Ayrıca hükümlüler iş ve iyi bir hayat yaşama beklentilerinin yanı sıra yakın gelecekte bu sürecin bitmesini istemektedirler.

“Çalışmayı ve düzenli bir hayat kurmayı düşünüyordum, olmadı. Çok bir değişiklik olmadı beklentilerimde. Öncelikle bu süreci bitirmek istiyorum. Sonra iş bulup çalışmak istiyorum. Hayatıma güzel bir başlangıç yapmak istiyorum.” (G134: Erkek, 30 yaşında, Bekâr, Lise mezunu)

“Daha iyi şartlarda yaşamak istiyordum. Bu süreci sorunsuz bir şekilde tamamlamak istiyorum.” (G76: Erkek, 31 yaşında, Evli, İlkokul mezunu)

Hükümlüler rehabilitasyon hizmetlerinin etkisiyle bu süreci sorunsuz bir şekilde bitirme ve gelecekte hayatlarına olumlu, iyi şekilde devam etme beklentileri içindedir. Daha önce cezaevinde bulunan hükümlülerin de bu süreçte benzer beklentiler içinde oldukları söylenebilir.

“Bir iş bulup düzenli bir hayat istiyorum. Bundan sonra iş bulup, cezadan kurtulup, cezaevine dönmeden hayatımı devam ettirmek istiyorum.” (G61: Erkek, 25 yaşında, Bekâr, İlkokul mezunu)

“Daha iyi bir yaşam istiyordum. Cezaevinde olmamak istiyorum. Bundan sonra hayatıma devam edeceğim. Kızımınla görüşmek istiyorum.” (G63: Erkek, 55 yaşında, Evli, İlkokul mezunu)

“Çalışmak istiyordum. Bundan kurtulduktan sonra bir daha böyle bir şeye karışmak istemiyorum. Çocuklarımdan, ailemden ayrı kaldım. Bundan sonra onlardan ayrı kalmak istemiyorum.” (G74: Erkek, 33 yaşında, Evli, İlkokul mezunu)

Denetimli serbestlik sürecinden önce cezaevinde bulunan hükümlülerin öncelikle gelecekte beklentisi ceza infaz kurumunda yer almamaktır. Ayrıca bir iş bulma, ailelerin yanından ayrılmama hükümlülerin geleceğe yönelik diğer beklentilerini oluşturmaktadır.

TARTIŞMA VE SONUÇ

Bu araştırmada, denetimli serbestlik sistemindeki rehabilitasyon hizmetlerinin hükümlülerin yeniden sosyalizasyon sürecini ne şekilde etkilediği değerlendirilmeye çalışılmıştır. İyileştirme çalışmalarının hükümlüler üzerindeki etkisi hükümlülerin görüşleri doğrultusunda tartışılmıştır.

Araştırmaya katılan hükümlüler tarafından ortaya konulan görüşler doğrultusunda, denetimli serbestlik sisteminin ve bu sistemdeki rehabilitasyon hizmetlerinin hükümlülerin yeniden sosyalizasyon sürecini olumlu şekilde etkilediği söylenebilir. Denetimli serbestlik sistemindeki rehabilitasyon hizmetlerinin hükümlü üzerinde daha etkili olabilmesi için hükümlünün kendisine verilmiş olan karara uygun davranması, bu uygulamaların amacını iyi anlayabilmesi gerekir. Denetimli serbestlik sistemindeki uzmanlar, bu konuda hükümlüyü bilgilendirmeye çalışır. Uzmanların hükümlülere yardımcı olacak fikirler sunabilmesi, imkânlar yaratabilmesi, olumlu bir yönlendirme yapılabilmesi için hükümlülerin bulunduğu durumun farkında olup buna istekli olması gerekir. Hükümlülerin uzmanları ile iletişime açık olması önemlidir.

Uzman, rehberlik görevini yerine getirme sürecinde hükümlüyü ve olayı değerlendirirken önyargılı olmadan, dürüst, tarafsız davranabilmelidir. Uzmanların hükümlüye yararlı olabilmesi ve rehabilitasyonu sağlayabilmesi için sağlıklı duygu durumuna sahip olması gerekmektedir. Ayrıca uzman, hükümlünün sosyal çevreden bağımsız olmadığını, bu sosyal çevrenin etkilerini göz önünde bulundurmalıdır ve rehabilitasyona buna göre yön vermelidir. Rehabilitasyon hizmetlerinin etkili olması, uzmanların hükümlü ile olan iletişimine bağlıdır.

Denetimli serbestlik aynı zamanda bir infaz kurumudur. Kişinin yer aldığı kurumun amaçlarının da farkında olması sağlanmalıdır. Bazıları için kendilerine dışarda olmak dışında bir şey ifade etmediği şeklindeki algı değiştirilmelidir. Kişiler denetimli serbestliği imza atmak zorunda oldukları, kamuda çalışmak zorunda oldukları ve bu yüzden kendi işlerini, çalışmalarını engelleyen bir kurum olarak görmemelidir. Bu konuda hükümlülerin bilgilendirilmesi önem teşkil etmektedir. Kişi kurumun temel işlevini öğrenmelidir. Yeniden sosyalizasyon sürecinde kişilerin bilgilendirilmesi, yapılan rehabilitasyon çalışmalarıyla bu süreçte buldukları konumu düzeltici adımlar atmalarına yardımcı olacaktır. Bu sistem içinde kişilere fayda sağlaması için oluşturulmuş iyileştirme çalışmalarını

kişilerin anlaması önemlidir. Aksine kendileri için oluşturulan bu çalışmaların bir faydasını göremeyecekler; kendilerine iş yükü olarak algılayacaklardır. Bu algı sistemin amacı yönünden olumsuz bir sonuç olacaktır. Bu istenilen bir durum değildir.

Denetimli serbestlik sistemindeki rehabilitasyon hizmetleri ile hükümlünün yeniden sosyalleşme sürecinin sağlanması mümkündür. Denetimli serbestlik, hükümlülerin toplumdan soyutlanmalarına neden olan cezaevine gitmelerini bir ölçüde engellemiştir. Bu sistem sayesinde hükümlünün anlam dünyasını olumsuz etkileyecek bir kurumdan uzaklaşmış olur. Bu noktada cezaevine girmiş kişiler denetimli serbestlikteki rehabilitasyon hizmetlerinin kendisine daha çok etki ettiğini ifade etmiştir. Kişi cezaevinden sonra, denetimli serbestlik sistemini kendisi için rahat bir yer olarak görmektedir. Cezaevinde bulunmuş kişilerin davranışlarında bir farklılık yaratmada rehabilitasyon hizmetlerinin etkili olduğu söylenebilir.

Hükümlüler yeniden sosyalizasyon sürecinde rehabilitasyon hizmetlerinin topluma uyumlarını kolaylaştırdığını belirtmişlerdir. Aynı zamanda hükümlüler rehabilitasyon hizmetlerinin etkisiyle topluma uyum sağladıklarını, topluma uyum sağlamada güçlük yaşamadıklarını söylemiştir. Hükümlüler bu süreçte belli bazı sorunlar yaşamaktadır. Bu sorunların topluma uyum sağlamalarının önünde bir engel olmasa da yaşamlarında güçlükler neden olduğu sonucuna ulaşılabilir.

Hükümlüler genel olarak işsizlik sorunu, buna bağlı olarak geçim sıkıntısı yaşadıklarını belirtmişlerdir. Bu sorunu dile getirirken denetimli serbestliğe gelmelerinin de zorlukla buldukları, çoğu kez geçici işlerini engelleyen bir durum olduğunu ve bunun kendileri için öncelikli olarak önemli bir sorun olduğunu söylemişlerdir. Hükümlülerin bazıları topluma uyum sağlama sorunu yaşamaktadır. Bu sorunların bilinmesi ve çözülmesi toplumla bütünleşmenin de sağlıklı bir şekilde gerçekleşmesi için önem arz etmektedir. Bu konuda çalışmaların yapılabilmesi için kurum tarafından kaynak oluşturularak bütçe ayrılabilir.

Ayrıca bir başka sorun olarak aile ile ilgili yaşanan sıkıntılardan bahsedilmiştir. Bu doğrultuda hükümlülerin aile ve yakın çevresiyle iletişiminde rehabilitasyon hizmetlerinin ne şekilde etkili olduğu ortaya konulmuştur. Hükümlüler rehabilitasyon hizmetlerinin aile ve yakın çevreleriyle iletişimlerinde

olumlu yönde etkili olduğunu söylemişlerdir. Hükümlüler özellikle ailelerinin kendilerine her konuda destek olduğunu, aralarının iyi olduğunu ve bu süreçten önce ve sonra da mevcut iyi ilişkilerini koruduklarını ifade etmişlerdir. Bazı kişiler bu süreçten sonra aileleriyle iyi iletişim sağlamaya çalışmıştır. Ancak genel olarak hükümlülerin aileleriyle ilişkileri rehabilitasyon hizmetlerinin etkisiyle iyi şekilde devam etmektedir.

Hükümlülerin davranış değişikliği oluşturmalarında rehabilitasyon hizmetlerinin etkisi, çalışmanın cevap aradığı bir başka sorgulama alanıdır. Rehabilitasyon hizmetleri hükümlüler üzerinde olumlu davranış değişiklikleri yaratmıştır. Araştırmaya katılan kişilerin büyük çoğunluğu davranışlarında değişiklik olduğunu, bu programlara katılmanın bazı spesifik olaylara özgü davranışlarında değişiklik yarattığını belirtmiştir. Söz konusu programların, özellikle sorumlu oldukları bir ailesi, yakınları olan kişilerde davranış değişikliği sağladığı ve sorumluluk alma bilinci oluşumuna destek olduğu ifade edilebilir. Özellikle daha önce cezaevinde bulunmuş ve bakmakla yükümlü olduğu ailesi ve yakınları olan hükümlüler, sorumluluk bilinci içinde davranışlarını olumlu yönde değiştirmeye çalışmaktadır.

Rehabilitasyon hizmetleri hükümlülerin sorumluluklarının farkında olmalarında ve bu şekilde hareket etmelerinde etkilidir. Araştırmaya katılan hükümlülerin hemen hemen hepsi sorumluluklarının farkında olduğu ve rehabilitasyon hizmetleriyle sorumluluklarının daha da farkında oldukları yönünde açıklama yapmışlardır. Ailesi ile olumlu ilişkiler içinde olanlar, ailesinin desteğini alanlar, sorumluluklarının daha çok farkında olmuşlardır. Bu da hükümlülerin yeniden sosyalleşme sürecinde ailenin ne kadar etkili olduğunu bize göstermektedir.

Bu noktadan hareketle hem hükümlülerin aile ilgili sorunlarını çözüm bulmak, aile bağlarını güçlendirmek, aile ile ilişkilerini iyi yönde devam ettirmelerini sağlamak hem de topluma uyumlarını pekiştirmek amacıyla aile bireylerinin katılımını da sağlayacak şekilde programlar ve faaliyetler düzenlenebilir. Bu durumun farkındalığını artırıcı uzman kişiler tarafından seminerler düzenlenmesi, bilgilendirici faaliyetlerin yapılması, aile-hükümlü etkileşiminin sağlanması için birtakım kültürel sportif faaliyetlerin düzenlenmesi ve bu faaliyetlerin artırılabilmesi için kaynak ayrılması rehabilitasyon hizmetlerinin amacı doğrultusunda etkililiğini artıracaktır.

Araştırmaya katılan hükümlülerin rehabilitasyon hizmetleriyle geleceğe yönelik beklentilerinde değişiklik olup olmadığı, araştırmanın bir başka cevap aradığı sorudur. Bu noktada hükümlülerin çoğu geleceğe yönelik beklentilerinin iyi yönde olduğunu belirtmişlerdir. Rehabilitasyon hizmetleri sonrası geleceğe yönelik beklentilerinde değişiklik olduğu görülmüştür. Genel olarak, bu süreçte geleceğe yönelik olumlu beklentiler içinde olduklarını söylemişlerdir. Hükümlünün geleceğe yönelik planlar yapmasında ailesinin olması da etkili olmuştur.

Araştırma sonucunda bazı hükümlüler rehabilitasyon hizmetlerinden etkilenemediklerini ifade etmişlerdir. Bu tür kişilerin kendilerini bir suç işlemiş olarak görmedikleri ve bu durumu kabullenemedikleri için bu ifadeleri kullandıkları söylenebilir. Bu sonucu nötrleştirme teknikleriyle açıklamak mümkündür. Hükümlünün suçlu davranışını bastırmak için rasyonelleştirmeye, suçlu davranışının sonuçlarının sorumluluğunu almamak için çalıştığı görülür. Kişinin sorumluluğu üstüne almaması, suç davranışını kabullenmemesi, bu durumu inkâr etmesi, başka bir nedene dayandırmaya çalışması; yansıtma durumuna yöneltebilir. Hükümlülerin kullanmış olduğu bazı ifadeler nötrleştirme tekniklerinin açıklamalarına örnek olacak ifadelerdir.

Hükümlüler için kişilere özel bir kamu düzenlemesi gereklidir. Bu düzenleme ile bir kuruma gidip gün içinde belli saatlerde çalışıp, belli saatlerde atölye çalışmalarının olacağı, ilgi alanlarına, becerilerine göre oluşturulacak gruplarla çalışmalar yapacakları aynı zamanda katılmaları zorunlu olan programların yer alacağı bir sistem oluşturulabilir. Bu düzen içinde çalışmalarının karşılığı olarak belli bir maddi kazancın sağlanmasına yardımcı olunabilir. Bu şekilde sorun olarak gördükleri iş bulamama, geçim sıkıntısı çekme durumuna çözüm bulunmuş olacak ve kendilerini daha rahat hissederek, dikkatlerini yoğunlaştırarak, daha fazla girişken olarak bu eğitimlerden yararlanacaklardır. Böylece hükümlülerin yeniden sosyalizasyon sürecinde rehabilitasyon hizmetlerinin, hükümlüyü iyileştirme amacını da etkin bir şekilde yerine getirmesi sağlanmış olacaktır. Bu şekilde hükümlülerin denetimli serbestlik sistemine zorunlu bir iş yükü mekanizması algısının dışında; kendilerini donanımlı, değerli bir birey olarak yetiştirmeye çalışan bir okul algısı yaratılabilir. Düzenli katılımın sağlanacağı eğitimlerin olduğu, aynı zamanda sorumlu oldukları işleri yerine getirme şeklinde oluşturulacak bir süreç gereklidir.

Bu noktada rehabilitasyon hizmetlerini iyi yaşamlar modeli üzerinden açıklayacak olursak iyi yaşamlar modelinin en önemli amacı suçluları daha iyi, daha anlamlı, daha mutlu ve kendilerini daha iyi ifade edecekleri iyi bir hayat için gerekli beceri, değer ve davranışları kazandırarak kişiyi suç davranışına iten sebeplerden uzak tutarak yeniden suç işlemelerinin önlenmesi sağlamaktır. Kısaca rehabilitasyonun amacı kişinin ihtiyacı olan bütün gereksinimlerini karşılamak ve bu değerlere sahip olmasını, hükümlünün kendini iyi hissetmesini sağlamaktır.

Bu model bütün bireylerin benzer istekleri ve ihtiyaçları olduğunu varsayar ve toplum içindeki bütün bireylerin en önemli sorumluluklarından birinin her bir bireye bu istek ve arzularını karşılamak için gerekli olan ihtiyaçları karşılama konusunda yardımcı olması gerektiğini ifade eder. Rehabilitasyon hizmetleri kişiye gerekli bilgiyi sunmalıdır (Işıқтаç, 2013).

Rehabilitasyon hizmetleri ile gelecekte kendileri için bir beklenti oluşturması, hükümlüye destek olarak ihtiyacı olan gereksinimleri gidermesi, suç davranışına devam etmemesi için yeni davranışların öğretilmesi gerekir. Kişilerin gelecekte kendini gerçekleştirebilecekleri, beklentilerini karşılayabilecekleri, yeni durumlarla başa çıkabilecekleri davranışları öğrenmeleri gerekir. Bu noktada hükümlüye kendisini bu süreçte olumlu beklentiler içine girecek şekilde amaçlarını belirleyeceği davranışlarda bulunması öğretilmelidir. Denetimli serbestlik sisteminde bu görevi uzmanlar rehabilitasyon hizmetleri ile yapar. Hükümlüye bu süreçte iyi, faydalı, olumlu davranışlar göstermesi konusunda yardımcı olunmalıdır. Hükümlülere kendi geleceklerini düşünme ortamı yaratılırsa yeniden sosyalizasyon sürecinde rehabilitasyon hizmetleri etkili olacak, hükümlünün topluma kazandırılması sağlanacaktır.

Ayrıca hükümlülerin rehabilitasyon hizmetleri kapsamında düzenlenecek sportif ve kültürel faaliyetlere katılması özellikle teşvik edilmeli, kendini gerçekleştirebilecekleri birtakım uğraşlar bulmasına yardımcı olunacak eğitimler almaları sağlanmalıdır. Hükümlü için düzenlenecek eğitimlerin içeriklerinin kişiye katkıda bulunacak programlarla oluşturulması ve bu eğitimlerin sistemli ve sık aralıklarla gerçekleştirilmesi gerekir. Kişinin zihnini kendisine olumlu etki yapacak kişisel gelişim faaliyetlerine yöneltilmesiyle, kişi dikkatini kötü düşüncelerden iyi düşüncelere çekmeyi öğrenebilir. Özellikle meslek edindirme kurslarının yaygınlaşması, eğitim ve bu alanda yapılacak her türlü faaliyet için gerekli şartların hazırlanması ve bu imkânların hükümlülere sunulması, yeniden

sosyalleşme sürecinde topluma uyumlu bireylerin katılımı için önemlidir. Bu faaliyetler, hükümlülerin sorun olarak ifade ettikleri iş bulma sıkıntılarının da giderilmesine yardımcı olacaktır. Bu konuda denetimli serbestlik kurumu diğer kurumlarla koordineli bir şekilde işbirliği içinde olmalıdır. Bu durumda kurumların bu konuda yapılmış protokoller çerçevesinde, sisteme yardımcı olacak şekilde hareket etmeleri, denetimli serbestlik sistemindeki rehabilitasyon hizmetlerinin işlerliği açısından son derece önemlidir.

Rehabilitasyon hizmetlerinin hükümlüler üzerinde etkili olup olmadığı hükümlülerin görüşleri doğrultusunda değerlendirilmiştir. Bu değerlendirme sonucunda hükümlünün bu süreçlerden daha fazla etkilenmesi ve olumlu sonuçların artırılabilmesi için rehabilitasyon hizmetleri hükümlülerin görüşlerinden geribildirim alınarak daha yoğunlaştırılabilir. Bu doğrultuda sistemin doğru anlaşılması ve amacına ulaşabilmesi için hükümlülerin bakış açısını ortaya koymak, yapılacak çalışmaların hedefe yönelik daha sistemli bir şekilde düzeltilmesi ve devam etmesini sağlayacaktır.

Denetimli serbestlik sistemi kendini sürekli ve hızlı bir şekilde yenilemekte olan bir sistemdir. Hükümlülere yönelik rehabilitasyon hizmetlerinin daha iyi olması için personel sayısı artırılmalıdır. Bu personelin denetimli serbestliğin amaçları doğrultusunda donanımlı bir şekilde eğitilmesi gerekmektedir. Personelin eğitimi ile ilgili seminerlerin, kursların, eğitimlerin artırılması ve bunların devamı sağlanmalıdır.

Bununla birlikte denetimli serbestlik sistemini diğer kurumların desteklemesi ve kurumların yardımları çok önemlidir. Denetimli serbestlik sisteminin tanıtımı için ayrıca kendi bünyesinde bir birimin oluşturulması düşünülebilir. Çünkü toplumsal düzende önemli bir sorun olarak karşımıza çıkan suç olgusuna kişiler tarafından farklı bir bakış açısı kazandırmış, geleceği etkileyecek hükümlülerin suç davranışının cezasını toplum içinde çekmesini sağlamaya çalışan bir sistem oluşturulmuştur.

Denetimli serbestlik sisteminde yapılan uygulamalarla ulaşılmak istenen amaç ve hedeflerin bireyler tarafından anlaşılabilmesi, bilinçli bir toplum temelini oluşmasını sağlayacaktır. Bunun yanında denetimli serbestlik sisteminin akademisyenler tarafından da bilinmesi, önemsenmesi ve desteklenmesi son derece önemli olacaktır. Denetimli serbestlik sistemindeki rehabilitasyon

hizmetlerinin bir çalışma alanı olarak belirlenmesi ve bu doğrultuda üniversitelerde denetimli serbestlik sisteminin uzmanlık alanı olarak belirlenmesi ve bu doğrultuda programların oluşturulması ve bu alanda akademik çalışmalara önem verilmesi gerekmektedir.

KAYNAKLAR

- Ada, Ş. ve Peker, A. (2012). Tedavi ve Denetimli Serbestlik Tedbiri Uygulamasının Etkililiğinin İncelenmesi (Sakarya İli Örneği). *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 16 (1), 425-438
- Adalet Bakanlığı. (2015). *Kırıkkale Denetimli Serbestlik Müdürlüğü Grup Çalışmaları*. 15.01.2015, <http://www.kirik kale.adalet.gov.tr/kirikkaledsm/yazi/sdsfaaliyet.html>.
- Arslan, M. M. (2011). Suça Sürüklenen Çocuklar İçin Aile Merkezli Çözüm. S. Hançerli, B. Sevinç, C. Gürer, M. C. Öner, (Ed.), *Suça Sürüklenen Çocuklar ve Mağdur Çocuklar* içinde (421). Ankara: SABEV Yayınları.
- Aydın Denetimli Serbestlik Müdürlüğü. *Denetimli Serbestlik Hizmetleri Yönetmeliğinde Belirlenen Bürolar ve Büroların Görevleri*. 03.05.2015, <http://www.aydin.adalet.gov.tr/dsgorevlerimiz.html>
- Bayraktar, B. (2007). *Denetimli Serbestlik ve Bu Kavramın Ceza Adalet Sistemi ile Türk İnfaz Sistemine Getirdiği Yenilikler*. Yüksek Lisans projesi, Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Çocuk ve Genç Hükümlülerle Çalışma El Kitabı. (2012). Ankara: T.C. Adalet Bakanlığı Ceza ve Tevkif evleri Genel Müdürlüğü Denetimli Serbestlik ve Yardım Hizmetlerinden Sorumlu Daire Başkanlığı Yayınları, 12.
- Çolak, H. ve Altun, U. (2006). Denetimli Serbestlik Kavramının Yaptırım Teorisi Ve Penolojik Bakımdan Tahlili İle Pozitif Hukukumuzdaki Düzenlemeler. *Adalet Dergisi*, 25,
- Denetimli Serbestlik ve Yardım Hizmetleri El Kitabı. (2006). Ankara: Adalet Bakanlığı Ceza ve Tevkif evleri Genel Müdürlüğü Denetimli Serbestlik ve Yardım Hizmetlerinden Sorumlu Daire Başkanlığı Yayınları, 3.

- Dolu, O. (Ed.). (2012). *Kriminoloji*. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Açıköğretim Fakültesi Yayını.
- Ercebe, C. (2007). *Sosyo-Kültürel Açından Suçu Meşrulaştırma Eğilimleri Üzerine Ankara Cezaevinde Bir Çalışma*. Yüksek Lisans tezi, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Ereş, F. (2009). Toplumsal Bir Sorun: Suçlu Çocuklar ve Ailenin Önemi. *Aile ve Toplum Eğitim-Kültür ve Araştırma Dergisi*, 17.
- Gülenç, S. (18 Mart 2015). *Davranış Değiştirme*. Aliğa Rehberlik ve Araştırma Merkezi.
- Işıқтаç, Y. (2013). Ceza Adaleti Açısından Hapis Cezası ve Rehabilitasyon İlişkisi. *İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası*.
- İkinci Uluslararası Denetimli Serbestlik Konferansı. (2008). *Denetimli Serbestlik Altındaki Çocuklar ve Mağdurlar*. Ankara: Adalet Bakanlığı Ceza ve Tevkifevleri Genel Müdürlüğü Denetimli Serbestlik ve Yardım Hizmetlerinden Sorumlu Daire Başkanlığı Yayınları, 19.
- Kale, M. (2009). *Türkiye’de Denetimli Serbestlik Sistemi*. Yüksek Lisans tezi, Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Kamer, V. (2007). *Denetimli Serbestlik Kararlarının İnfazı*. Ankara: Adalet Yayınevi.
- Kamer, V. (2008). Ceza Adalet ve İnfaz Sistemi İçinde Denetimli Serbestlik Sisteminin Önemi. *Adalet Dergisi*, 31.
- Karakter Eğitimi. (18 Mart 2015). *Sorumluluk*. <http://istanbul.meb.gov.tr/yatirim/arge/yerel/sorumluluk/4/ogretmen45.pdf>

- Müftüoğlu, D. (2009). *Denetimli Serbestlik Sürecindeki Hükümlülerin Uyumsal Süreçlerinin İncelenmesi*. Yüksek Lisans tezi, Maltepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Nursal, N. (2006). *Denetimli Serbestlik ve Yardım Sistemi(probation)*. Ankara: Yetkin Yayınları.
- Ögel, K. ve Karadayı, G. (2011). Suça İtilen Çocuklarda Risk- İhtiyaç- Uygunluk Modelinin Uygulanması. S. Hançerli, B. Sevinç, C. Gürer, M. C. Öner, (Ed.), *Suçta Sürüklenen Çocuklar ve Mağdur Çocuklar* içinde (259). Ankara: SABEV Yayınları.
- Özsan, M. (1991). *Çocuk Suçlarında Aile ve Anne-Baba İlişkilerinin Rolü*. Birey, Kişilik ve Toplum. Bilim Serisi, Aile Yazıları. (Der.:B. Dikeçligil-A. Çiğdem), Ankara: T.C. Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu Yayınları, 5, 35-41.
- Sağıroğlu, M. (2006). Koşullu Salıverilme, Mükerrirlik, Özel İnfaz Usülleri ve Denetimli Serbestlik Sistemi ile İlişkileri. *Adalet Dergisi*, 24.
- Sözüçök, M. (2009). *Ankara'da Denetimli Serbestlik Uygulanan Kişilerin Sosyo-Kültürel Açından İncelenmesi*. Yüksek Lisans tezi, Kara Harp Okulu Savunma Bilimleri Enstitüsü.
- Suçluların Rehabilit Edilmesi. (14 Aralık 2013). Atatürk Üniversitesi Açıköğretim Fakültesi.
- Şahan, H. (2008). Üniversite Öğrencilerinin Sosyalleşme Sürecinde Spor Aktivitelerinin Rolü. *KMU İİBF Dergisi*, 10(15).
- T.C. Adalet Bakanlığı Yayını. (2010).Çocuklarla Çalışmada Politikalar, Standartlar ve Kurumlar arası Çalışma Stratejileri.

- T.C. Adalet Bakanlığı Yayını. (2011). *Elektronik İzleme*.
http://www.cteds.adalet.gov.tr/e_bulten/e_bulten_subat2011.pdf.
- Tosun, M. (2011). Madde Bağımlılığı ve Aile. S. Hançerli, B. Sevinç, C. Gürer, M. C. Öner, (Ed.), *Suçta Sürüklenen Çocuklar ve Mağdur Çocuklar* içinde (105). Ankara: SABEV Yayınları.
- Tuncer, M. (2011). Ergen Gelecek Beklentileri Ölçeğinin Türkçeye Uyarlanması. *Turkish Studies- International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic Volume*, 6(3).
- Usta, İ. (2005). Denetimli Serbestlik ve Yardım Hizmetleri (Denetim). *Sesleniş Gazetesi*, 45(2).
- Usta, İ. ve Öztürk, H. (2010). Denetimli Serbestlik. *Ceza Hukuku Dergisi*, 13(5).
- Yağbasan, Y. (2008). Denetimli Serbestlik ve Sosyal Bir Varlık İnsan. *Denetimli Serbestlik Hizmetlerinden Sorumlu Daire Başkanlığı E-Bülten*, Haziran.
- Yakışır, B. (2006). *Türkiye’de Tutuklu ve Hükümlülerin Yeniden Sosyalleştirilmesi*. Yüksek Lisans tezi, İstanbul Bilgi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Yavuz, H. A. (2011). *Ceza Adalet Sisteminde Denetimli Serbestlik*. Doktora tezi, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Yavuzer, H. (1996). *Çocuk ve Suç*. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2005). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.

Yurtseven, S. S. (2008). *30.12.2005-15.06.2007 Tarihleri Arasında İstanbul Kadıköy Denetimli Serbestlik ve Yardım Merkezi Şube Müdürlüğünde İşlem Gören Dosyaların Retrospektif İncelenmesi*. Yüksek Lisans tezi, İstanbul Üniversitesi Adli Tıp Enstitüsü.

EKLER

EK 1.1. Katılımcılara Ait Demografik Bilgiler

Cinsiyet	Kadın	9
	Erkek	176
Yaş	18-25	34
	26-35	57
	36-45	57
	46-55	27
	56-65	8
	66-75	2
Eğitim	Okur yazar	4
	İlkokul	99
	Ortaokul	51
	Lise	23
	Üniversite	8
Medeni durum	Evli	108
	Bekâr	64
	Boşanmış	13
Yaşanılan yer	Köy	8
	İlçe	7
	Şehir	170
Meslek	Öğrenci	3
	Serbest Meslek	135
	Çiftçi	17
	Devlet memuru	1
	Ev Hanımı	9
Kiminle yaşıyorsunuz?	Ailemle	165
	Annemle	9
	Yalnız	10
	Diğer	1

EK 2.1. Görüşme Soruları

Sorular

1. Kaç yaşındasınız?
2. Medeni durumunuz nedir?
3. Eğitim durumunuz nedir?
4. Mesleğiniz nedir?
5. Kaç kardeşiniz var?
6. Nerede yaşıyorsunuz?
7. Kiminle yaşıyorsunuz?
8. Herhangi bir işte çalışıyor musunuz?
9. Denetimli serbestlik sistemi sizin için ne ifade ediyor?
10. Denetimli serbestlik hizmetleri toplumla uyumunuzu kolaylaştırıyor mu? Nasıl?
11. Denetimli serbestlik sistemindeki rehabilitasyon hizmetleri sizin için ne ifade ediyor?
12. Rehabilitasyon hizmetleri bu süreçte sizi nasıl etkiledi?
13. Topluma yeniden uyum sağlamada güçlük yaşıyor musunuz?
14. Rehabilitasyon hizmetlerinin topluma uyum sağlamanızda nasıl bir etkisi var?
15. Topluma yeniden uyum sürecinde yaşadığınız sorunlar var mı ? varsa nelerdir?
16. Aileniz ve yakın çevreniz size destek oluyor mu?
17. Aileniz ve yakın çevreniz ile uyumunuz nasıl?
18. Ailenizin ve yakın çevrenizin sizden bir beklentisi var mı?
19. Aileniz ve yakın çevrenizin beklentilerini karşılayabiliyor musunuz?
20. Size karşı davranışlarında bir farklılık oldu mu?
21. Bu süreçten önce ailenize karşı davranışlarınız nasıldı? Rehabilitasyon hizmetleri sonrasında aileniz ve yakın çevrenizle uyumunuz nasıldır? Bu hizmetler ailenizle iletişimimizde etkili oldu ?
22. Denetimli serbestlik sürecinde kendi davranışlarınızı değiştirmeyi düşündünüz mü? Nasıl?
23. Denetimli serbestlik hizmetlerinin davranışlarınızda bir farklılık yarattığını düşünüyor musunuz? Nasıl?
24. Toplum içerisinde sorumluluklarınızın farkında mısınız?
25. Denetimli serbestlik sistemindeki rehabilitasyon hizmetleri sorumluluklarınızla ilgili sizde bir değişiklik yarattı mı?

26. Rehabilitasyon hizmetleri sonrasında sorumluluklarınızı yerine getirmede değişiklik olduğunu düşünüyor musunuz? Nasıl?
27. Denetimli serbestlik hizmetleri sizi nasıl etkiledi?
28. Denetimli serbestlik sürecinde fikirlerinizde bir değişiklik oldu mu? varsa bu değişiklikler nelerdir?
29. Rehabilitasyon hizmetleri öncesinde düşünceleriniz nelerdi ve sonrasında düşüncelerinizde bir değişiklik olduysa bunlar nelerdir?
30. Denetimli serbestlik sürecinden önce geleceğe yönelik beklentileriniz nelerdi?
31. Denetimli serbestlik sürecinde geleceğe yönelik beklentilerinizde bir değişiklik oldu mu?
32. Geleceğe nasıl bakıyorsunuz? Geleceğe yönelik beklentileriniz nelerdir?
33. Rehabilitasyon hizmetleri geleceğe yönelik beklentilerinizi nasıl etkiledi?

EK 3.1. Aydın Denetimli Serbestlik Müdürlüğü 2014 Yılı Dosya İstatistiği

T.C.

ADALET BAKANLIĞI

Aydın Denetimli Serbestlik Müdürlüğü

29/05/2014

2014 Yılı Dosya İstatistiği

Dosya Türü	2014 Yılına Devreden	2014 Yılında Gelen	2014 Yılında Kapanan	Derdest Dosya Sayılarımız
DS	396	380	247	529
NKL	542	533	556	519
AK	271	225	224	272
MÜK	36	52	10	78
ÇDS	21	14	18	17
TOPLAM	1266	1204	1055	1415

Kaynak: Aydın Denetimli Serbestlik Müdürlüğü

EK 4.1. Bakanlar Komitesinin Üye Devletlere Avrupa Konseyi Denetimli Serbestlik Kurallarına İlişkin Cm/Rec (2010)1 No'lu Tavsiye Kararı

(20 Ocak 2010 tarihindeki Bakan Yardımcılarının 1075. toplantısında Bakanlar Komitesi tarafından kabul edilmiştir)

Bakanlar Komitesi, Avrupa Konseyi Statüsünün 15.b Maddesi şartları altında,

Avrupa Konseyinin hedefinin, özellikle ortak çıkar konularında kanunları bağdaştırarak, üyeleri arasında daha büyük bir birliği gerçekleştirmek olduğunu dikkate alarak;

Denetimli serbestlik hedefinin, suçların meydana gelmesini önleyerek ve azaltarak kamu güvenliğinin yanı sıra adil bir cezai adalet sürecine katkıda bulunmak olduğuna dikkat ederek;

Denetimli serbestlik kurumunun adaletin temel kurumları arasında olduğuna ve çalışmalarının ceza infaz kurumu nüfusunun azaltılmasına bir etkisi olduğuna dikkat ederek;

- Özellikle vatandaşların güvenliğine ilişkin, Avrupa Konseyi Devlet Başkanı ve Hükümetinin Üçüncü Zirvesinde kabul edilen Beyanname ve Eylem Planına (Varşova, 16-17 Mayıs 2005);

- 26. Avrupa Adalet Bakanları Konferansı tarafından kabul edilen 2 No'lu Karara (Helsinki, 7-8 Nisan 2005) saygı göstererek;

- İnsan Hakları ve Temel Özgürlüklerin Korunmasına Dair Avrupa Sözleşmesini (ETS No. 5);

- Şartla Mahkûm Edilen veya Şartla Tahliye Edilen Faillerin Denetimine Dair Avrupa Sözleşmesini (ETS No. 51);

- Ceza Yargılarının Uluslararası Değeri Konusunda Avrupa Sözleşmesini (ETS No. 70);

- Kamusal yaptırım ve tedbirlere ilişkin Avrupa Kurallarına dair R (92) 16 No'lu Tavsiye Kararını;

- Yaptırımların veya tedbirlerin uygulanmasından sorumlu çalışanlara dair R (97) 12 No'lu Tavsiye Kararını;
- Ceza İşlerinde Arabuluculuğa İlişkin R (99) 19 Nolu Tavsiye Kararını;
- Cezaevlerinin Aşırı Kalabalıklaşması ve Cezaevi Nüfusu Şişkinliğine İlişkin R (99) 22 No'lu Tavsiye Kararını;
- Toplum Yaptırımları ve Tedbirlerine dair Avrupa Kurallarının Uygulanmasının Geliştirilmesine İlişkin Rec(2000)22 No'u Tavsiye Kararını;
- Şartlı Tahliyeye dair Rec(2003)22 No'lu Tavsiye Kararını;
- Cezaevi İdareleri Tarafından Müebbet Hapis Cezası ve Diğer Uzun Dönem Mahkûmlarının Yönetimine dair Rec(2003)23 No'lu Tavsiye Kararını;
- Avrupa Cezaevi Kurallarına dair Rec(2006)2 Nolu Tavsiye Kararını;
- Suç Mağdurlarına Yardıma dair Rec(2006)8 No'lu Tavsiye Kararını; ve
- Tutukluluk Halinin Devamının Kullanılmasına, Gerçekleştiği Şartlara ve İstismara Karşı Güvenlik Hükümlerine Dair Rec(2006)13 No'lu Tavsiye Kararını göz önünde bulundurarak;
- Koruyucu Olmayan Tedbirler için Birleşmiş Milletler Standart Minimum Kuralları (Tokyo Kuralları) ayrıca göz önünde bulundurarak; üye devletlerinin hükümetlerinin;
- Mevzuatlarında, politikalarında ve uygulamalarında bu tavsiye kararının ekinin içerdiği kurallar tarafından yönlendirilmelerini;
- Bu tavsiye kararını ve beraberindeki açıklamayı tercüme edip olabildiğince geniş şekilde ve daha belirgin olarak adli makamlar, denetimli serbestlik kurumları, cezaevi hizmetleri ve ayrıca medya ve genel kamu arasında dağıtmalarını tavsiye eder.

CM/Rec(2010)1 Tavsiye Kararına Ek I

Bölüm I – Kapsam, uygulama, tanımlar ve temel ilkeler

Kapsam ve uygulama

Bu kurallar, denetimli serbestlik kurumlarının kurulmasına ve düzgün işlemesine rehberlik eder. Bu kurallar, diğer devlet kurumları, sivil toplum kuruluşları ve ticari kurumlar dâhil olmak üzere diğer kurumların bu kuralca kapsanan görevlerinin gerçekleştirilmesi açısından da geçerlidir.

Bu kurallardaki hiçbir şey, hükümlülerin iyileştirilmesinde daha müsait olan ilgili uluslararası insan hakları belgeleri ve standartlarının uygulamasını önleyecek şekilde yorumlanmamalıdır.

Bu kuralların, Kamusal Yaptırım ve Tedbirlere Dair Avrupa Kurallarına ilişkin R (92) 16 No'lu Tavsiye Kararıyla birlikte okunması gerekmektedir. Ayrıca, bu kurallar, Yaptırımların veya Tedbirlerin Uygulanmasından Sorumlu Çalışanlara Dair R (97) 12 No'lu Tavsiye Kararı, Ceza İşlerinde Arbuluculuğa İlişkin R (99) 19 No'lu Tavsiye Kararı, Toplum Yaptırımları ve Tedbirlerine Dair Avrupa Kurallarının Uygulanmasının Geliştirilmesine İlişkin Rec(2000)22 No'lu Tavsiye Kararı, Şartlı Tahliyeye dair Rec(2003)22 No'lu Tavsiye Kararı, Cezaevi İdareleri Tarafından Müebbet Hapis Cezası ve Diğer Uzun Dönem Mahkûmlarının Yönetimine Dair Rec(2003)23 No'lu Tavsiye Kararı, Avrupa Cezaevi Kurallarına dair Rec(2006)2 No'lu Tavsiye Kararı, Suç Mağdurlarına Yardıma Dair Rec(2006)8 No'lu Tavsiye Kararı ve Tutukluluk Halinin Devamının Kullanılmasına, Gerçekleştiği Şartlara ve İstismara Karşı Güvenlik Hükümlerine dair Rec(2006)13 No'lu Tavsiye Kararını tamamlar ve bunlarla birlikte okunması gerekir.

Tanımlar

Denetimli serbestlik: Kanunca tanımlanan ve bir hükümlüye verilen yaptırımların ve tedbirlerin toplumda uygulanmasına ilişkindir. Hükümlünün sosyal katılımını ve ayrıca toplum güvenliğine katkıda bulunmayı hedefleyen denetimi, rehberliği ve yardımı içeren bir faaliyet ve müdahale yelpazesini içerir.

Denetimli serbestlik kurumu: yukarıdaki görev ve sorumlulukları uygulamak üzere kanunca belirlenen herhangi bir birim anlamına gelir. Ulusal sisteme bağlı olarak, denetimli serbestlik kurumlarının çalışması, bilinçli ve adil kararlara ulaşmalarına yardım etmek için adli ve diğer karar mercilerine bilgi ve danışmanlık sağlamayı; tahliyelerine ve yeniden topluma uyuma hazırlamak için gözetim altındayken hükümlülere rehberlik ve destek sağlamayı; erken tahliyeye tabi kişilerin gözlemlenmesini ve bunlara yardımcı; onarıcı adalet müdahalelerini; ve suç mağdurlarına yardım sunmayı da içerebilir.

Kamusal yaptırım ve tedbirler: Hükümlüleri toplumda tutan, şartlar ve/veya yükümlülüklerin verilmesi yoluyla hürriyetlerine bazı kısıtlamalar getiren yaptırımlar ve tedbirler anlamına gelir. Terim, adli veya idari bir makam tarafından verilen herhangi bir yaptırımı ve bir yaptırma ilişkin bir karardan önce veya karar yerine alınan herhangi bir tedbiri, ve ayrıca bir cezaevi kurumu dışında hapis cezasının uygulanması yollarını tanımlar.

Tahliye sonrası yardım: bir hükümlünün, gönüllü olarak ve tutukluluktan kesin olarak salıverilmesinden sonra, yapıcı, planlı ve denetimli bir şekilde yeniden toplum içine bütünleştirilmesi süreci anlamına gelir. Bu kurallarda terim, gözaltından salıverilmeden sonra yasal dahiliyet anlamına gelen “yeniden topluma uyum” teriminden ayrılmıştır.

Temel İlkeler

1. Denetimli serbestlik kurumları, hükümlüleri denetlemek (gerektiğinde kontrol dahil), onlara rehberlik etmek ve yardım etmek, ve başarılı sosyal katılımlarını artırmak için hükümlülerle olumlu ilişkiler kurarak yeniden suç işlemeyi azaltmayı hedeflemelidir. Bu şekilde denetimli serbestlik toplum emniyetine ve adaletin adil idaresine katkıda bulunur.
2. Denetimli serbestlik kurumları, hükümlülerin insan haklarına saygı göstermelidir. Tüm müdahaleleri hükümlülerin onuruna, sağlığına, emniyetine ve iyiliğine gereken saygıyı göstermelidir.
3. Denetimli serbestlik kurumlarının suç mağdurlarına ilişkin konuları ele aldığı tüm vakalarda, onların haklarına ve ihtiyaçlarına saygı göstermelidirler.

4. Denetimli serbestlik kurumları, her bir vakanın adil şekilde ele alınmasını sağlamak için hükümlülerin bireysel karakteristiklerini, durumlarını ve ihtiyaçlarını tamamen göz önünde bulundurmalıdır. Denetimli serbestlik kurumlarının müdahaleleri; cinsiyet, ırk, renk, dil, din, engellilik, cinsel tercih, siyasi veya diğer görüşler, ulusal veya sosyal köken, bir azınlık etnik grupla ilişki, mülk, doğum veya diğer haller gibi nedenlerle ayırım yapmadan gerçekleştirilmelidir.

5. Bir yaptırım veya tedbiri uygulamada, denetimli serbestlik kurumları, hükümlünün haklarına adli veya idari kararın öngördüğünden ve suçun ağırlığına göre her bir bireysel vakanın veya doğru şekilde belirlenen yeniden suç işleme riskinin gerektirdiğinden daha ağır yük veya kısıtlama getirmemelidir.

6. Olabildiğince, denetimli serbestlik kurumları hükümlülerin bilinçli konuyu yeterli bir şekilde anlamış olmalarını ve onları etkileyen müdahalelere ilişkin işbirliğini aramalıdır.

7. Suç kesinleşmeden önceki müdahaleler, hükümlünün bilinçli konuyu yeterli bir şekilde anlamış olmalarını gerektirmeli ve masumiyet karinesine zarar vermemelidir.

8. Denetimli serbestlik kurumları, görevleri ve sorumlulukları ve ayrıca onların kamu makamları ve diğer birimlerle ilişkileri ulusal mevzuatça tanımlanmalıdır.

9. Hizmetlerin diğer birimler veya gönüllüler tarafından gerçekleştirildiği vakalarda bile denetimli serbestlik kamu makamlarının sorumluluğunda kalmalıdır.

10. Denetimli serbestlik kurumlarına uygun konum ve tanınma ve yeterli kaynak sağlanmalıdır.

11. Karar mercileri, yeniden suç işlemeyi azaltmak ve hürriyetten mahrum bırakma alternatiflerinin kullanımını artırmak için, uygun durumlarda, denetimli serbestlik kurumlarının profesyonel danışmanlığından ve takibinden yararlanmalıdır.

12. Denetimli serbestlik kurumları, hükümlülerin sosyal dahililiyetini artırmak için diğer kamu veya özel organizasyonlar ve yerel topluluklar ile ortaklık içinde çalışmalıdır. hükümlülerin genellikle karmaşık ihtiyaçlarını karşılamak ve toplum güvenliğini artırmak için koordineli ve bütünleyici kurumlar arası ve disiplinler arası çalışma gereklidir.

13. Denetimli serbestlik kurumlarınca yüklenilen tüm faaliyetler ve müdahaleler, en yüksek ulusal ve uluslararası etik ve mesleki standartlarla uyumlu olmalıdır.

14. Denetimli serbestlik uygulamasına ilişkin olarak erişilebilir, tarafsız ve etkin şikayet usulleri olmalıdır.

15. Denetimli serbestlik kurumları düzenli hükümet denetimine ve/veya bağımsız izlemeye tabi olmalıdır.

16. Yetkili makamlar, denetimli serbestlik politikalarını ve uygulamalarını yönlendirmede kullanılacak araştırmayı teşvik ederek denetimli serbestlik çalışmasının etkililiğini artırmalıdır.

17. Yetkili makamlar ve denetimli serbestlik kurumları, toplumdaki rollerinin ve değerlerinin daha iyi anlaşılmasını teşvik etmek için denetimli serbestlik kurumlarının çalışması hakkında medyayı ve genel kamuyu bilgilendirmelidir.

Bölüm II – Organizasyon ve Çalışanlar

Organizasyon

18. Denetimli serbestlik kurumlarının yapısı, durumu ve kaynakları, kendilerine verilen görev ve sorumlulukların hacmine karşılık gelmeli ve uyguladıkları kamu hizmetlerinin önemini yansıtmalıdır.

19. Denetimli serbestlik hizmetlerinin kamu veya özel organizasyonlar tarafından sunulmasına bakılmaksızın, kurumlar yetkili makamlarca sağlanan resmi politika talimatları ve kuralları uyarınca çalışmalıdır.

20. Hükümlülere denetimli serbestlik hizmetleri sağlayan özel kurumlar, ulusal mevzuat uyarınca yetkili makamlar tarafından onaylanmalıdır.

Çalışanlar

21. Denetimli serbestlik kurumları, denetimli serbestlik çalışanlarının konumu ve çalışmalarını için diğer adalet kurumlarının ve sivil toplumun saygısını kazanacak şekilde hareket etmelidir. Yetkili makamlar, uygun kaynaklar, odaklanmış seçim ve istihdam, yeterli sayıda çalışan ve iyi yönetim sağlayarak bu hedefe ulaşmayı kolaylaştırmaya çalışmalıdır.

22. Çalışanlar, yapmaları gereken karmaşık iş için bütünlük, insaniyet, mesleki kapasite ve kişisel uygunluk ihtiyacına vurgu yapacak onaylı kriterler uyarınca istihdam edilmeli ve seçilmelidir.
23. Tüm çalışanların rollerine ve mesleki sorumluluk düzeylerine uygun eğitime erişimleri olmalıdır.
24. Temel eğitim tüm çalışanlara sağlanmalı ve ilgili beceriler, bilgi ve değerleri vermeye yönelik olmalıdır. Çalışanlar, kabul edilmiş bir yolla ve ulaşılan yetkinlik düzeyini geçerli kılacak ödüllendirilmiş niteliklerle değerlendirilmelidirler.
25. Kariyerleri boyunca tüm çalışanlar, kendilerine sağlanan hizmet içi eğitim ve gelişim yoluyla bilgilerini ve mesleki yeteneklerini sürdürmeli ve geliştirmelidir.
26. Çalışanlar, hukuk, etik, organizasyonel politika, güncel metodolojik standartlar ve iş ahlakı çerçevesinde kendi takdirlerini kullanmak üzere eğitilmeli ve bunları kullanmaları sağlanmalıdır.
27. Bazı belirli suçları işlemiş olan hükümlülerle çalışan veya çalışacak olan çalışanlara uygun uzmanlık eğitimi verilmelidir.
28. Eğitimlerde, özellikle kırılğan veya farklı ihtiyaçları olan hükümlülere ve uygun durumlarda, mağdurlara özen göstermelidir.
29. Denetimli serbestlik çalışanları, çalışmalarını etkin şekilde yerine getirmek için sayıca yeterli olmalıdır. Her bir çalışan üyesinin, hükümlüleri etkin ve insani bir şekilde denetlemesini, onlara rehberlik etmesini ve yardım etmesini ve uygun durumlarda, onların aileleriyle ve uygun durumlarda, mağdurlarla çalışmasını sağlayacak bir iş yükü olmalıdır. Talebin aşırı olması halinde, çözüm aramak ve çalışanlara hangi işin öncelikli olarak ele alınması gerektiği konusunda talimat vermek yönetimin sorumluluğudur.
30. Yönetim, çalışanlara liderlik, rehberlik, denetim ve motivasyon sağlayarak denetimli serbestlik çalışmasının kalitesini sağlamalıdır. Çalışanlar uygulamalarından sorumlu olmalıdırlar.

31. Yönetim, diğer kurumlar ve ortaklarla, gönüllüler, kamu makamları, medya ve genel kamuya sağlam çalışma ilişkileri ve iyi iletişim geliştirmeye ve sürdürmeye çalışmalıdır.

32. Yönetimin, çalışanlara mesleki uygulamalarına ve istihdam koşullarına ilişkin genel konular hakkında bir birim olarak danışması için düzenlemeler olmalıdır.

33. Çalışanların istihdam ücretleri, yararları ve koşulları, mesleklerinin konumunu yansıtmalı ve uygun çalışanları çekmek ve elinde tutmak için çalışmalarının detaylı niteliği için yeterli olmalıdır.

34. Gönüllüler, denetimli serbestlik çalışmasının belirli yönlerine dahil olabilirler. Bunlar uygun şekilde seçilmeli, desteklenmeli ve kaynaklanmalıdır.

Bölüm III

Sorumluluk ve Diğer Kurumlarla İlişkiler

35. Denetimli serbestlik kurumları, ulusal mevzuat uyarınca, adli makamlarla ve uygun durumlarda, diğer yetkili makamlarla ilişki kurmalı ve bunlara bilgi sağlamalıdır. Bu durum genellikle gözaltının olası etkisi ve genel ve özel olarak koruyucu olmayan yaptırımların ve tedbirlerin yapılabilirliği hakkında bilgi içerir. Bireysel raporların gerektiği durumlarda, sağlanacak bilgi açıkça tanımlanmalıdır.

36. Denetimli serbestlik kurumları, çalışmalarına ilişkin genel raporları ve geri dönüt bilgilerini düzenli olarak yetkili makamlara göndermelidir.

37. Denetimli serbestlik kurumları, görevlerini etkin şekilde uygulamak için diğer adalet sistemi kurumlarıyla, destek kurumlarıyla ve daha geniş sivil topluma işbirliği içinde çalışmalıdır.

38. Denetimli serbestlik kurumları, destek kurumlarını toplumun üyeleri olarak hükümlülerin ihtiyaçlarını karşılama temel sorumluluğunu üstlenmeleri için teşvik etmeli ve bunu kolaylaştırmalıdır.

39. Denetimli serbestlik kurumları ile cezaevi hizmetlerinin tek bir organizasyon olup olmasına bakılmaksızın, bu kurumlar cezaevindeki yaşamdan toplumdaki yaşama başarılı bir geçişe katkıda bulunmak için yakın işbirliği içinde çalışmalıdırlar.

40. Uygun durumlarda, kurumlar arası anlaşmalar, hem genel hem de özel vakalarda işbirliği koşullarını belirleyen her bir ortakla birlikte düzenlenmelidir.

41. Mesleki gizlilik, veri koruma ve bilgi paylaşımına ilişkin resmi ve açık kurallar, ulusal mevzuatça sağlanmalı ve bu ortaklıkların kurulduğu her durumda belirlenmelidir.

Bölüm IV

Denetimli Serbestlik Çalışması

Ceza Öncesi Raporlar

42. Ulusal hukuk sistemine bağlı olarak, denetimli serbestlik kurumları, uygun durumlarda, adli makamların kovuşturup kovuşturmamaya veya uygun yaptırım veya tedbirlerin ne olduğuna karar vermelerine yardımcı olmak için her bir iddia olunan hükümlü hakkında ceza öncesi rapor hazırlayabilir. Bu durumda, denetimli serbestlik kurumları bu raporun yararlı olabileceği durumlara ilişkin olarak adli makamlarla düzenli iletişime geçmelidir.

43. Ceza öncesi raporlar açıkça belirlenen bilgilere dayanmalı ve dava sırasında olabildiğince doğrulanıp güncellenmelidir.

44. İddia olunan hükümlülere raporun hazırlanmasına dahil olma fırsatı verilmeli ve uygun durumlarda, görüşleri rapora yansıtılıp raporun içeriği kendilerine ve/veya yasal temsilcilerine iletilmelidir.

Diğer Danışmanlık Raporları

45. Ulusal hukuk sistemine bağlı olarak, denetimli serbestlik kurumları yetkili makamlar tarafından alınacak kararlar için gereken raporları hazırlayabilir. Bu raporlar aşağıdaki konularda danışmanlık içermelidir:

a. hükümlünün topluma salıverilmesinin uygunluğu;

b. hükümlünün salıverilmesine ilişkin kararlar dahil edilebilecek özel şartlar;

c. hükümlüyü tahliye hazırlamak için gereken müdahaleler.

46. Hükümlülere, uygun durumlarda, raporun hazırlanmasına dahil olma fırsatı verilmeli ve mümkünse, görüşleri rapora yansıtılıp raporun içeriği kendilerine ve/veya yasal temsilcilerine iletilmelidir.

Kamu Hizmeti

47. Kamu hizmeti, hükümlünün neden olduğu zararın gerçek veya sembolik karşılanması olarak kamu yararı için ücretsiz çalışmanın denetimli serbestlik kurumları tarafından organize edilmesini ve denetlemesini içeren kamu yaptırımı veya tedbiridir. Kamu hizmeti, küçük düşürücü nitelikte olmamalı ve denetimli serbestlik kurumları, hükümlülerin becerilerini geliştirmeyi ve sosyal katılımlarını destekleyen çalışma görevlerini belirleyip kullanmalıdır.

48. Kamu hizmeti denetimli serbestlik kurumlarının, çalışanlarının karına veya ticari kar amacıyla üstlenilmemelidir.

49. Uygun görevleri belirlemede, denetimli serbestlik kurumları toplumun ve çalışmanın doğrudan yararlanıcılarının güvenliğini göz önünde bulundurmalıdır.

50. Sağlık ve güvenlik önlemleri, kamu hizmetine atanan hükümlülere yeterli şekilde korumalı ve diğer çalışanlara uygulanandan daha az özenli olmamalıdır.

51. Denetimli serbestlik kurumları, hükümlülerin değişik becerileri ve çok farklı ihtiyaçlarına uygun görev çeşitliliğini kapsayan kamu hizmetleri tasarımları geliştirmelidir. Özellikle, kadın hükümlüler, engelli hükümlüler, genç hükümlüler ve yaşlı hükümlüler için uygun işler olmalıdır.

52. Hükümlülere üstlenecekleri iş türü hakkında danışılmalıdır.

Denetim Tedbirleri

53. Ulusal mevzuat uyarınca, denetimli serbestlik kurumları, tutuksuz yargılanmak üzere şartlı tahliye, şartlı takipsizlik kararı, şartlı veya ertelenmiş ceza ve erken tahliye sırasında denetim gibi yargılana öncesinde, sırasında ve sonrasında denetimi üstlenebilir.

54. Uymayı sağlamak için, denetim her bir hükümlünün farklı ve çeşitli ihtiyaçlarını tamamen göz önünde bulundurmalıdır.

55. Denetim sadece kontrol etme görevi olarak değil aynı zamanda hükümlülere tavsiyede bulunma, yardım etme ve motive etme aracı olarak da görülmelidir. İlgili olduğu durumlarda, denetimli serbestlik veya diğer kurumlar tarafından sunulabilecek eğitim, beceri geliştirme, istihdam fırsatları ve tedavi gibi diğer müdahalelerle de birleştirilmelidir.

Hükümlünün Ailesiyle Çalışma

56. Uygun durumlarda, ve ulusal mevzuat uyarınca, denetimli serbestlik kurumları, doğrudan veya diğer ortak kurumlar yoluyla, hükümlülerin ailelerine destek, danışmanlık ve bilgi sağlamalıdır.

Elektronik İzleme

57. Elektronik izlemenin denetimli serbestlikte izlemenin bir parçası olarak kullanıldığı durumlarda, rehabilitasyonu sağlamak ve vazgeçmeyi desteklemek için tasarlanan müdahalelerle birleştirilmelidir.

58. Teknolojik izleme seviyesi, işlenen suçun ağırlığı ve toplum güvenliği açısından oluşan riski göz önünde bulundurarak her bir vakada gerekenden daha büyük olmamalıdır.

Yeniden Topluma Uyum

59. Denetimli serbestlik kurumlarının hükümlülerin tahliye sonrası denetiminden sorumlu olduğu durumlarda, tahliye ve toplumla yeniden bütünleştirmeye hazırlamak için cezaevi makamları, hükümlüler, aileleri ve toplum ile işbirliği içinde çalışmalıdırlar. Tahliye sonrası sosyal ve mesleki bütünleşmelerini desteklemek için cezaevindeki yetkili hizmetlerle iletişim kurmalıdırlar.

60. Tutukluluk sırasında gerçekleşen yapıcı çalışma üzerine inşa ederek bakımın devamlılığını sağlamak için tahliyelerine hazırlanmada ve yeniden topluma uyumlarını planlamada yardımcı olabilmeleri açısından denetimli serbestlik kurumlarına mahkûmlara gereken erişim sağlanmalıdır.

61. Erken tahliye sonrası denetim, hükümlülerin iş, ev, eğitim gibi yeniden topluma uyum ihtiyaçlarını karşılamayı ve yeniden suç işleme ve ciddi zarara neden olma riskini azaltmak için tahliye şartlarına uyumu sağlamayı hedeflemelidir.

Tahliye Sonrası Yardım

62. Tüm tahliye sonrası yükümlülükler yerine getirildiği anda denetimli serbestlik kurumları, ulusal mevzuatça izin verildiği durumlarda, eski hükümlülere kanuna saygılı hayatlarına devam etmelerinde yardımcı olmak için gönüllü olarak tahliye sonrası yardım sunmaya devam edebilirler.

Yabancı uyruklular ve yurtdışında ceza verilen vatandaş hükümlülerle denetimli serbestlik çalışması

63. Denetimli serbestlik kurumları, özellikle toplum denetimi ve yeniden yerleştirilmeye ilişkin olarak yabancı uyruklu hükümlülere erişilebilir hizmetler sağlamalıdır.

64. Yabancı uyruklu hükümlülere ilişkin denetimli serbestlik müdahalelerinin nakline yetki veren yasal hükümlerin işleyişinde, yabancı uyruklular bu konudaki hakları hakkında bilgilendirilmelidirler. Hükümlülerin kendi ülkelerine dönmelerine ilişkin gereken denetim düzenlemelerini kolaylaştırmak için olabildiğince, bu kişilerin ülkelerindeki ilgili denetimli serbestlik kurumu veya kurumlarıyla devam eden yakın işbirliği kurulmalı ve sürdürülmelidir.

65. Denetimli serbestlik kurumları, ulusal makamların izniyle, kendilerince bilinen yurtdışında yaptırıma çarptırılmış vatandaşlarıyla iletişimi ve onlara desteği kolaylaştırmayı ve geri dönüşlerinde ilgili destek kurumlarından yararlanmaları için onları teşvik etmeyi hedeflemelidir.

Bölüm V

Denetim süreci

Belirleme

66. Denetim öncesinde ve sırasında gerekmesi halinde, hükümlülerin, riskleri, olumlu etkenleri ve ihtiyaçları, bu ihtiyaçları karşılamak için gereken müdahaleleri ve hükümlülerin bu müdahalelere cevap vermelerini içeren bireysel vakaların sistematik ve tam bir değerlendirmesini içeren bir belirleme yapılmalıdır.

67. Uygun durumlarda, hükümlülerin resmi belirlemeye aktif şekilde katkıda bulunması sağlanmalıdır. Bu, hükümlülerin görüşlerine ve kişisel isteklerine, ayrıca

kişisel güçlerine ve daha fazla suç işlemeden kaçınmaya yönelik sorumluluklarına gereken ağırlığı vermeyi içerir.

68. Hükümlüler, belirleme sürecinden ve sonuçlarından haberdar edilmelidirler.

69. Belirleme devam eden bir süreçtir ve doğruluğu ve ilgililiği periyodik olarak incelenmelidir.

70. Belirleme aşağıdaki durumlarda tavsiye edilir:

a. Uygun yaptırım veya tedbirin belirlenmesi sırasında veya resmi ceza davasından uzaklaşma düşünülmesi halinde;

b. Denetim döneminin başlangıcında;

c. Hükümlünün hayatında belirli değişikliklerin olduğu zamanlarda;

d. Denetimin niteliği veya seviyesinde değişiklik yapılması düşünüldüğünde;

e. Denetim tedbirinin bitiminde.

71. Çalışanlar, bu kurallara uygun belirlemeler yapmak üzere eğitilmelidir. Ulusal sistemlerin belirleme belgelerini kullanmaları halinde, çalışanlar bunların potansiyel değerini ve sınırlılıklarını anlamak ve bunları mesleki yargılarına destek olarak kullanmak için eğitilmelidirler.

Planlama

72. Yetkili makamlar tarafından tüm yaptırımların ve tedbirlerin uygulanması için bir çalışma planı hazırlanmalı ve bu vaka kaydına eklenmelidir. Bu plan denetimli serbestlik kurumunun çalışmasına rehberlik etmeli ve çalışanlar ile hükümlülerin belirlenen hedeflere yönelik ilerlemeyi belirlemelerini sağlamalıdır.

73. Çalışma planı hükümlüyle tartışılmalı ve mümkün olduğu ölçüde, bu konuda anlaşılmalıdır.

74. Plan, ilk belirlemeye dayanmalı ve gerçekleştirilecek müdahaleleri belirlemelidir.

75. Belirlemenin incelendiği zamanlarda, çalışma planı gerektiği gibi buna bağlı olarak gözden geçirilmelidir.

Müdahaleler

76. Müdahaleler, rehabilitasyonu ve suç işlemeyi bitirmeyi hedeflemeli ve bu nedenle yapıcı ve verilen yaptırım veya tedbire orantılı olmalıdır.

77. Denetimli serbestlik kurumları, disiplinler arası yaklaşıma ve ilgili araştırmalardan edinilen sağlam bilgiye dayanan yöntemler çeşitliliğini kullanabilmelidir.

78. Hükümlüler, önerilen müdahaleler konusunda önceden tamamen bilgilendirilmelidir. Bu müdahalelere aktif katılımlarını sağlamak için her türlü çaba gösterilmelidir.

79. Müdahaleleri düzenlerken ve sevk ederken, denetimli serbestlik kurumları, uygun durumlarda, destek kurumlarını çağırmalıdır.

80. Bir hükümlüyle çalışmaya katkıda bulunan kişilerin sayısına bakılmaksızın, her vakada görevi genel çalışma planını belirlemek, ayrıntılandırmak ve koordine etmek ve hükümlüyle iletişimi ve uyumu sağlamak olan bir çalışan üyesi sorumlu olarak belirlenmelidir. Bu özellikle hükümlülerin birden çok müdahaleye tabi oldukları veya birden çok kurumun dahil olduğu durumlarda önemlidir.

Değerlendirme

81. Her bir hükümlünün gösterdiği ilerleme, düzenli aralıklarla değerlendirilmeli ve bu işlem denetimin kalanında çalışma planını etkilemelidir. Değerlendirme vaka kaydının ve gerektiğinde karar merciine verilen takip raporunun bir parçasını oluşturmalıdır.

82. Değerlendirme, kabul edilen çalışma planının tanımlandığı, yürürlüğe konduğu ve amaçlanan sonuçlara ulaştığı ölçüyü de yansıtmalıdır. Denetimli serbestlik kurumları, uygun durumlarda, denetimi değiştirmek veya sonlandırmak için karar merciine başvurabilmelidir.

83. Hükümlünün denetimin ilgisine ilişkin görüşü, değerlendirmeye dahil edilmelidir.

84. Denetim döneminin sonunda, bir nihai değerlendirme yapılmalıdır. Hükümlüler, bu değerlendirmenin vaka kayıtlarında kalacağından ve gelecekte bunlara başvurulabileceğinden haberdar edilmelidirler.

Uygulama ve Uyma

85. Denetimli serbestlik kurumları, hükümlülerin denetimlerine ve verilen şartlara aktif olarak uymalarını sağlamak için çalışmalıdır. Hükümlülerin işbirliğini kazanmada, sadece uymama yaptırımları olasılığına güvenmemelidir.

86. Hükümlüler, kendilerinden ne beklendiği, denetimli serbestlik çalışanlarının görevleri ve sorumlulukları ve uymama sonuçları konusunda tamamen bilgilendirilmelidirler.

87. Hükümlülerin verilen şartlardan herhangi birine uymamaları halinde, denetimli serbestlik çalışanları aktif bir şekilde ve derhal cevap vermelidirler. Cevap, uymama koşullarının hepsini göz önünde bulundurmalıdır.

Kayıt, Bilgi ve Gizlilik

88. Tüm denetimli serbestlik kurumları, çalışmalarının resmi, doğru ve güncel kayıtlarını tutmalıdır. Bu kayıtlar, tipik olarak yaptırım veya tedbirin uygulanmasına ilişkin ilgili bireylerin kişisel bilgilerini, bunların kurumla iletişimlerini ve onlara ilişkin üstlenilen işi içermelidir. Bunlar ayrıca belirleme, planlama, müdahale ve değerlendirmeyi de kaydetmelidir.

89. Kayıtlar, ulusal mevzuatça belirlendiği üzere gizlilik ve veri koruma ilkelerine tabidir. Gizli bilgiler, diğer ilgili kurumlarla sadece kesin ele alma usullerine dayanarak paylaşılmalı ve açıkça belirlenmiş amaçlarla kullanılmalıdır.

90. Kayıtlar, sorumluluğu sağlamada önemli bir araçtır. Yöneticiler tarafından düzenli olarak kontrol edilmeli ve gerektiği zaman resmi denetleme ve izlemeye hazır olmalıdır.

91. Denetimli serbestlik kurumları, üstlenilen çalışma, hükümlülerin gösterdikleri ilerleme ve uyma ölçüleri konusunda adli ve diğer yetkili makamlara hesap verebilmelidirler.

92. Hükümlüler, ulusal mevzuatça öngörüldüğü ve başkalarının mahremiyet hakkını ihlal etmeyecek ölçüde kendileri hakkında tutulan vaka kayıtlarına erişim sahibi olmalıdırlar.

Bölüm VI

Denetimli Serbestlik Kurumlarının Diğer Çalışmaları

Mağdurlarla Çalışma

93. Denetimli serbestlik kurumlarının suç mağdurlarına hizmet sağladığı durumlarda, ihtiyaçlarının çeşitliliğini tam olarak dikkate alarak, işlenen suçun sonuçlarıyla başa çıkmalarına yardımcı olmalıdır.

94. Uygun durumlarda, denetimli serbestlik kurumları, mağdurların ihtiyaçlarının karşılanmasını sağlamak için mağdur destek hizmetleriyle birlikte hareket etmelidir.

95. Denetimli serbestlik kurumlarının mağdurlarla iletişimde olduğu ve/veya onların görüşlerini istediği durumlarda, mağdurlar, hükümlülere yaptırım uygulanmasına ilişkin kararların sadece belirli bir mağdura verilen zarara dayanarak değil bir dizi unsura dayanarak alındığı açıkça bildirilmelidir.

96. Denetimli serbestlik kurumlarının doğrudan mağdurlarla çalışmadığı durumlarda bile, müdahaleler mağdurların haklarına ve ihtiyaçlarına saygı göstermeli ve hükümlülerin mağdura verilen zararın farkındalığını artırmayı ve bu zararın sorumluluğunu almalarını hedeflemelidir.

Onarıcı Adalet Uygulamaları

97. Denetimli serbestlik kurumlarının onarıcı adalet süreçlerine dahil olduğu durumlarda, hükümlülerin, mağdurların ve toplumun hakları ve sorumlulukları açıkça tanımlanmalı ve kabul edilmelidir. Denetimli serbestlik çalışanlarına uygun eğitim sağlanmalıdır. Belirli bir müdahalenin kullanıldığı durumlarda, temel amaç yapılan hatayı telafi etmek olmalıdır.

Suçu Önleme

98. Ulusal mevzuatça öngörüldüğü durumlarda, denetimli serbestlik kurumlarının uzmanlıkları ve deneyimleri suç azaltma stratejilerinin geliştirilmesinde kullanılmalıdır. Bu, ortak müdahaleler ve ortaklıktan yararlanmayı içerebilir.

Bölüm VII

Şikâyet Usulleri, Denetleme ve İzleme

99. Denetimli serbestlik uygulamasına ilişkin şikâyetleri soruşturmak ve bunlara cevap vermek için ulusal mevzuat açık, erişilebilir ve etkin usuller öngörmelidir.

100. Bu usuller adil ve tarafsız olmalıdır.

101. Tüm vakalarda, müşteki süreç ve soruşturma bulguları konusunda gerektiği şekilde bilgilendirilmelidir.

102. Denetimli serbestlik kurumları, kendi uygulamalarını izlemek ve geliştirmek ve bunun gereken standartları karşılamasını sağlamak için güvenilir sistemlerin mevcut olmalarını sağlamalıdır.

103. Denetimli serbestlik kurumları, yetkili makamlara hesap verir ve düzenli hükümet denetimine ve/veya bağımsız izlemeye tabi olmalı ve bu tetkiklerde tamamen işbirliği yapmalıdır. Bağımsız izleme birimlerinin bulguları kamuya açıklanmalıdır.

Bölüm VIII

Araştırma, Değerlendirme, Medya ve Kamuyla Birlikte Çalışma

104. Denetimli serbestlik politikası ve uygulaması olabildiğince delile dayalı olmalıdır. Makamlar, titiz araştırma ve değerlendirme için gereken kaynakları sağlamalıdır.

105. Mevcut kanunların, politikanın ve uygulamanın revizyonu, uluslar arası kabul edilmiş standartları karşılayan sağlam bilimsel bilgi ve araştırmaya dayanmalıdır.

106. Medya ve kamuya, denetimli serbestlik kurumları tarafından yürütülen çalışma hakkında düzenli olarak gerçek bilgiler sağlanmalıdır. Bunlar, denetimli serbestlik kurumları olarak toplumdaki rolleri ve değerlerinin daha iyi anlaşılmasını teşvik etmek için çalışmanın amacı ve sonuçları hakkında bilgilendirilmelidir.

107. Yetkili makamlar, denetimli serbestlik alanındaki gelişmeler hakkında düzenli raporlar yayımlamaya teşvik edilmelidir.

108. güveni artırmak ve denetimli serbestlik standartlarını ve uygulamalarını geliştirmek için denetimli serbestlik kurumlarının politikası ve uygulaması beyanları, hem ulusal hem de uluslararası olarak, diğer kurumlara, hizmet kullanıcılarına ve genel kamuya hazır edilmelidir.

CM/Rec(2010)1 No'lu Tavsiye Kararına Ek II

Kullanılan Terimler Sözlüğü

Tahliye sonrası yardım, bir hükümlünün, gönüllülük temelinde ve tutukluluktan salıverilmesinden sonra, yapıcı, planlı ve denetimli bir şekilde yeniden toplum içine bütünleştirilmesi süreci anlamına gelir. Bu kurallarda terim, gözetimden salıverilmeden sonra yasal katılım anlamına gelen “yeniden topluma uyum” teriminden ayrılmıştır.

Belirleme, bir müdahale planlamadan ve/veya adli veya diğer yetkili makamlara danışmanlık sağlamadan önce bir hükümlünün risklerini, ihtiyaçlarını ve güçlü yönlerini hesaplama süreci anlamına gelir. Ek olarak, belirleme suç işleme nedenlerini ve tekrarlanma olasılığını azaltmak için tedbir alınıp alınmayacağını tanımlamaya çalışır.

Yardım, kontrolün yanı sıra denetim sürecinin ayrılmaz bir parçası olarak görülmelidir. Genellikle aşağıdaki hizmetlerden birini veya daha fazlasını kapsar: ev bulma, istihdam, eğitim konularında yardım sağlama, aile desteği sağlama, vb. Bazı hukuk sistemlerinde, ayrı kurumlar tarafından sağlanabilir.

Şikayet, hem adli bir makama bir başvuruda bulunmayı hem de idari bir birime temyizde bulunmayı ifade eder.

Toplum yaptırımları ve tedbirleri, hükümlüleri toplumda tutan ve şartlar ve/veya yükümlülüklerin verilmesi yoluyla hürriyetlerine bazı kısıtlamalar getiren yaptırımlar ve tedbirler anlamına gelir. Terim, adli veya idari bir makam tarafından verilen herhangi bir yaptırım ve bir yaptırıma ilişkin bir karardan önce veya karar yerine alınan herhangi bir tedbiri, ve ayrıca bir cezaevi kurumu dışında hapis cezasının uygulanması yollarını tanımlar.

Şartlar ve yükümlülükler, karar merciince verilen yaptırım veya tedbire bütünüleyici olan gereklilikler anlamına gelir.

Kontrol, hükümlünün bir yaptırım veya tedbir tarafından verilen şartlar veya yükümlülüklerle uyulup uyulmadığını veya buna uyulmasını sağlamayı belirlemekle sınırlı faaliyetler anlamına gelir. Bu faaliyetler, genellikle uymama durumunda daha sıkı yaptırımların veya tedbirlerin kullanımını veya kullanılacağı tehdidini içerir. Kontrol kavramı, denetim kavramından daha dardır.

Suçun önlenmesi, cezai adalet sistemi teşkilatları ve diğer yetkili teşkilatlar tarafından uygulanan ve suçu önlemeyi (veya, daha makul biçimde, azaltmayı) amaçlayan politikalar ve uygulamalardır.

Karar merci, bir toplum yaptırımını veya tedbirini vermek veya iptal etmek veya bunun şartlarını ve yükümlülüklerini değiştirmek üzere kanun tarafından yetkilendirilmiş adli, idari veya diğer makamlar anlamına gelir.

Suç işlemeyi bitirme, cezai adalet teşkilatlarının müdahalesi olsun veya olmasın, beşeri sermayelerinin (bireysel becerileri ve bilgileri gibi) ve sosyal sermayelerinin (istihdam, aile, sosyal bağlantılar ve ilişkiler ve sivil topluma katılım gibi) geliştirilmesi yoluyla hükümlülerin suç işleme faaliyetlerini sona erdirdikleri ve suçtan arınmış bir hayatı sürdürdükleri süreç anlamına gelir.

Erken tahliye, geçici tahliye, şartlı tahliye, veya şartlı af gibi hapis cezasının tamamının çekilmesinden önce cezaevinden salıverilmenin tüm türlerini kapsar.

Değerlendirme, belirlenen hedeflerin başarıldığı ölçünün baştanbaşa incelenmesidir. Bu süreçte, bir sonraki aşamada ne yapılması gerektiğine dair kararlar alınır.

Uygulama, bir toplum yaptırımının veya tedbirinin düzgün şekilde infaz edilmesini sağlamak için denetimli serbestlik kurumunun çalışmasının uygulamalı yönlerinin yerine getirilmesi anlamına gelir.

Müdahale, hükümlüleri daha başka suç işleme yolundan çıkarmak ve onların kanunlara saygılı hayatlar yaşamalarına yardım etmek için hükümlüleri denetlemek, tedavi etmek, onlara yardım etmek veya rehberlik etmek üzere gerçekleştirilen eylemler anlamına gelir. Bu nedenle, müdahale bilgi sağlamak veya rapor yazmak anlamına gelmez.

Adli makam, bir mahkeme, bir hakim veya bir savcı anlamına gelir.

Ulusal mevzuat, sadece ulusal yasama tarafından kabul edilen birincil kanunlar değil aynı zamanda, bu kanun oluşturan türlerin ulusal hukuk sisteminde kabul edildiği ölçüde, diğer bağlayıcı düzenlemeler ve emirler, ve ayrıca mahkemelerin içtihatları anlamına gelir.

Hükümlü, bir ceza kanunu ihlalini işleyen veya işlediği iddia edilen kişi anlamına gelir. Bu tavsiye kararının amacı için ve masumiyet karinesini ve adli bir kararla suçun sabit görülmesini haleldar etmeden, “hükümlü” terimi hakkında ceza davası açılan herkesi kapsayacak şekilde anlaşılmalıdır.

Tahliye sonrası denetim, erken tahliye dönemi sırasında denetim anlamına gelir.

Denetimli serbestlik, kanunca tanımlanan ve bir hükümlüye verilen yaptırımların ve tedbirlerin toplumda uygulanmasına ilişkindir. Hükümlünün sosyal müdahaliyet katılımını ve ayrıca toplum güvenliğine katkıda bulunmayı hedefleyen denetimi, rehberliği ve yardımı içeren bir faaliyet ve müdahale yelpazesini içerir.

Denetimli serbestlik kurumu, yukarıdaki görev ve sorumlulukları uygulamak üzere kanunca belirlenen herhangi bir birim anlamına gelir. Ulusla sisteme bağlı olarak, denetimli serbestlik kurumunun çalışması, bilinçli ve adil kararlara ulaşmalarına yardım etmek için adli ve diğer karar mercilerine bilgi ve danışmanlık sağlamayı; tahliyelerine ve yeniden topluma uyumlarına hazırlamak için gözaltındayken hükümlülere rehberlik ve destek sağlamayı; erken tahliyeye tabi kişilerin gözlemlenmesini ve bunlara yardımı; onarıcı adalet müdahalelerini; ve suç mağdurlarına yardım sunmayı da içerebilir.

Rehabilitasyon, suç işlemeyi bırakmayı desteklemeyi ve bir hükümlüyü yasalara saygılı bir kişi konumuna geri getirmeyi hedefleyen geniş müdahale yelpazesini gösteren geniş bir kavramdır.

Yeniden yerleştirme tutukluluk döneminde başlar. Hükümlünün olumlu ve gözetimli bir şekilde tekrar toplumla bütünleştirilmesi sürecidir. Bu kurallarda yeniden yerleştirme, hükümlünün cezaevinden ayrıldıktan sonraki ancak hala belirli yasal yükümlülüklerle tabi olduğu denetim dönemini – örneğin, şartlı tahliye dönemini – ifade eder. “Tahliye sonrası yardım”dan ayrılmalıdır.

Onarıcı adalet, birkaç önde gelen varsayıma dayanan yaklaşımları ve programları içerir:

- a. Suça cevap, mağdurun uğradığı zararın olabildiğince çoğunu tazmin etmelidir;
- b. Hükümlülerin davranışlarının kabul edilemez olduğunu ve davranışlarının mağdur ve toplum açısından gerçek sonuçlarının olduğunu anlamaları sağlanmalıdır;
- c. Hükümlüler hareketlerinin sorumluluğunu kabul edebilirler ve etmelidirler;
- d. Mağdurların ihtiyaçlarını dile getirme ve hükümlünün telafi etmesi için en iyi yolu belirlemeye katılma fırsatları olmalıdır
- e. Toplumun bu sürece katılma sorumluluğu vardır.

Denetim, hem hükümlüyü toplum içinde tutmayı amaçlayan uygulayıcı makam tarafından veya bu makam adına gerçekleştirilen yardım faaliyetlerini hem de gerektiği durumlarda kontrol dahil olmak üzere, hükümlünün verilen şartları veya yükümlülükleri yerine getirmesini sağlamak için gerçekleştirilen eylemleri ifade eder. Denetim zorunlu veya gönüllü (hükümlünün talebi üzerine) olabilir.

Mağdur, ceza kanununun ihlali olan fiiller veya ihmallerin neden olduğu fiziksel veya zihinsel yara, duygusal acı veya ekonomik kayıp dahil olmak üzere bir zarar gören gerçek kişi anlamına gelir. “mağdur” terimi ayrıca, uygun hallerde, doğrudan mağdurun birinci derece ailesini veya bakmakla yükümlü olduğu kişileri de içerir.

Gönüllü, bu iş için ücret almadan denetimli serbestlik faaliyetlerini yürüten kişi anlamına gelir. Bu, gönüllülere çalışmalarının giderlerini karşılayacak küçük meblağda ödemeleri yapmayı hariç tutmaz.

Kaynak:

http://www.cteds.adalet.gov.tr/menusayfalari/bilgibankasi/tavsiyekararlari/AB_DS_kurallari_turkce.pdf

ÖZGEÇMİŞ

KİŞİSEL BİLGİLER

Adı Soyadı : Anıl ÇINAR

Doğum Yeri ve Tarihi : Uşak-26.04.1989

EĞİTİM DURUMU

Lisans Öğrenimi : Hacettepe Üniversitesi Sosyoloji Bölümü

Yüksek Lisans Öğrenimi : ADÜ SBE Sosyoloji Anabilim Dalı

Bildiği Yabancı Diller : İngilizce

İLETİŞİM

E-posta Adresi : possibilelove@hotmail.com

Telefon : 0535 400 40 41

Tarih :11.06.2015